

*Výroční zpráva o činnosti a hospodaření
Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i.
za rok 2013*

Obsah

Charakteristika VÚPSV, v.v.i.	5
1. Informace o složení orgánů VÚPSV, v.v.i. a o jejich činnosti	5
2. Informace o změnách zřizovací listiny	8
3. Hodnocení hlavní činnosti VÚPSV, v.v.i.	8
3.1 Shrnutí hlavních poznatků získaných při řešení jednotlivých studijních okruhů	8
3.1.1 Přehledové, teoreticko-metodologické a komparativní monografie o sociálních politikách v zemích EU, popř. OECD	9
3.1.2 Přehledové monografie o společných sociálních agendách v zemích EU	11
3.1.3 Dlouhodobé sledování a hodnocení procesu utváření ceny práce	14
3.1.4 Dlouhodobé monitorování problematiky sociální diferenciacce a margi- nalizace, sociálního vyloučení a chudoby, stejně jako i vybraných opatření, která napomáhají jejich předcházení a omezení	19
3.1.5 Dlouhodobé sledování a hodnocení faktorů, které způsobují nerovno- váhy na trhu práce a hodnocení opatření, která tyto nerovnováhy odstraňují	26
3.1.6 Monitorování procesů migrace a politik integrace cizinců na trhu práce a ve společnosti	30
3.1.7 Hodnocení politiky sociálních služeb v širší perspektivě	36
3.1.8 Hodnocení trendů demografického vývoje a možností rodinné politiky v návaznosti na další veřejné politiky čelit jeho sociálním dopadům	37
3.1.9 Hodnocení trendů v rozvoji kapacity veřejné správy a vládnutí ve vztahu k sociální politice	43
3.1.10 Monitorování vývoje sociálního dialogu a pracovních podmínek	46
3.2 Zajištění knihovnicko-informačních služeb pro veřejnost a související aktivity	49
3.3 Prezentace získaných poznatků na konferencích a seminářích	52
3.4 Prezentace získaných poznatků v odborném tisku	54
4. Informace o předpokládaném vývoji činnosti VÚPSV, v.v.i. v r. 2014	54
5. Informace o kontrolách provedených v r. 2013	55
6. Informace o opatřeních k odstranění nedostatků v hospodaření a zpráva o splnění opatření k odstranění nedostatků uložených v r. 2012	56
7. Stanoviska Dozorčí rady VÚPSV, v.v.i.	56
8. Údaje z řádné účetní uzávěrky, výrok auditora	56
Přílohy	
Příloha č. 1	
Anotace publikací vydaných VÚPSV, v.v.i. v r. 2013	57

Příloha č. 2	
Statistické údaje dokumentující činnost oddělení knihovnicko-informačních služeb v roce 2013	69
Příloha č. 3	
Přehled publikační činnosti pracovníků VÚPSV, v.v.i. v roce 2013	70
Příloha č. 4	
Přehled o účasti pracovníků VÚPSV, v.v.i. na seminářích a konferencích, kde v r. 2013 prezentovali získané poznatky	72
Příloha č. 5	
Přehled projektů řešených v r. 2014	77
Příloha č. 6	
Stanoviska Dozorčí rady VÚPSV, v.v.i.....	79
Příloha č. 7	
Zpráva o činnosti Dozorčí rady VÚPSV, v.v.i. v r.2013	81
Příloha č. 8	
Ověření účetní závěrky, výrok auditora	85

Výroční zpráva o činnosti a hospodaření Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. za rok 2013

Charakteristika VÚPSV, v.v.i.

VÚPSV, v.v.i. je vědeckovýzkumná organizace s působností na území České republiky založená zřizovací listinou MPSV ČR. Hlavním cílem vědeckovýzkumné činnosti VÚPSV, v.v.i. je přispívat k poznání a k prognózování sociálně-ekonomického rozvoje společnosti a připravovat podklady a doporučení pro orgány státní správy, zejména MPSV, a to na základě využití jak aplikovaného, tak i základního výzkumu. Vědeckovýzkumná činnost VÚPSV, v.v.i. je zaměřena především na dvě tematické oblasti:

- oblast práce, zahrnující především výzkum otázek politiky zaměstnanosti, trhu práce, rozvoje lidských zdrojů, otázek příjmové a mzdové politiky, pracovních podmínek, sociálního dialogu a kolektivního vyjednávání,
- oblast sociální, zahrnující především výzkum problematiky důchodového a nemocenského pojištění, státní sociální podpory a sociální pomoci, otázek rodinné politiky a rovných příležitostí, demografického vývoje, vývoje sociální struktury, životních podmínek a životní úrovně.

Nedílnou součástí výzkumu jsou porovnání mezinárodních ukazatelů zaměstnanosti a sociální politiky, významnou činností ústavu tvoří zpracovávání rešerší domácí i zahraniční literatury.

Při plnění svých úkolů VÚPSV, v.v.i. úzce spolupracuje s orgány státní správy, samosprávy, organizacemi odborů a zaměstnavatelů, nestátními neziskovými organizacemi, univerzitními pracovišti a dalšími vědeckými a výzkumnými institucemi, a to nejen v České republice, ale i v zahraničí.

Vedle vědeckovýzkumné činnosti VÚPSV, v.v.i. rozvíjí odborné poradenství, konzultace a informační činnost ve všech oblastech svého působení. Poradenský a informační systém VÚPSV, v.v.i. navazuje bezprostředně na výsledky výzkumu. Na podporu vlastní výzkumné činnosti a pro potřeby vědecké veřejnosti a občanů rozvíjí VÚPSV, v.v.i. soustavnou dokumentační, rešeršní a ediční činnost a kontinuálně rozšiřuje odbornou knihovnu.

1. Informace o složení orgánů VÚPSV, v.v.i. a o jejich činnosti

V souladu se zákonem č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, v platném znění, jsou orgány VÚPSV, v.v.i. Rada VÚPSV, v.v.i. a Dozorčí rada VÚPSV, v.v.i.

Členy **Rady VÚPSV, v.v.i.** k 31. prosinci 2013 jsou:

- z řad zaměstnanců VÚPSV, v.v.i.
  - Ing. Martin Holub, Ph.D.
  - Mgr. Jaromíra Kotíková
  - Mgr. Aleš Kroupa
  - doc. Ing. Ladislav Průša, CSc.

- Ing. Miroslava Rákoczyová, Ph.D.
- prof. PhDr. Tomáš Sirovátka, CSc.
- PhDr. Kamila Svobodová, Ph.D.
- Ing. Jan Vlach
- z řad odborníků z jiných právnických osob
  - doc. Ing. Marie Dohnalová, CSc., vedoucí katedry studií občanské společnosti Fakulty humanitních studií Karlovy univerzity, Praha
  - prof. JUDr. Vilém Kahoun, Ph.D., proděkan Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích
  - PhDr. Zdenka Mansfeldová, CSc., zástupkyně ředitelky Sociologického ústavu Akademie věd ČR, Praha
  - Ing. Petr Víšek, ředitel Národního centra sociálních studií, Praha

V hodnoceném období se Rada VÚPSV, v.v.i. sešla celkem na dvou řádných zasedáních, jedno zasedání proběhlo per rollam. Na těchto zasedáních Rada VÚPSV, v.v.i.:

- projednala a schválila Výroční zprávu o činnosti a hospodaření VÚPSV, v.v.i. za rok 2012,
- projednala a schválila rozpočet VÚPSV, v.v.i. na rok 2013,
- projednala a schválila návrh plánu výzkumné činnosti VÚPSV, v.v.i. na rok 2013, vč. jeho aktualizace,
- projednala a schválila návrh Dodatku č. 6 ke smlouvě mezi MPSV a VÚPSV, v.v.i. o další činnosti k podpoře výkonu a úkolů státní správy ve smyslu zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, ve znění pozdějších předpisů,
- projednala a schválila zapojení VÚPSV, v.v.i. do grantových projektů vyhlašovaných jednotlivými ústředními orgány státní správy i dalšími organizacemi.

Členy **Dozorčí rady VÚPSV, v.v.i.** k 31. prosinci 2013 jsou:

- Ing. Štefan Duháň
- Ing. Petra Chmelíková,
- Mgr. Kateřina Jirková
- Mgr. Bedřich Myšička
- Zuzana Krejčíková,
- Ing. Radek Rinn
- Ing. Jan Škorpík

V hodnoceném období se Dozorčí rada VÚPSV, v.v.i. sešla na dvou zasedáních, na kterých:

- projednala a schválila Výroční zprávu o činnosti a hospodaření VÚPSV, v.v.i. za rok 2012,
- projednala a schválila Zprávu o činnosti Dozorčí rady za r. 2012,
- projednala a schválila návrh plánu výzkumné činnosti VÚPSV, v.v.i. na r. 2013,
- projednala a schválila návrh rozpočtu VÚPSV, v.v.i. na r. 2013.

Ředitel VÚPSV, v.v.i. zřídil v uplynulém období na základě doporučení Rezortní hodnotící komise **Vědeckou radu VÚPSV, v.v.i.** jako svůj poradní orgán. K 31. prosinci 2013 jsou členy Vědecké rady VÚPSV, v.v.i.:

- Mgr. Daniel Gerbery, Ph.D. výzkumný pracovník Inštitútu pre výzkum práce a rodiny v Bratislavě
- PhDr. Běla Hejná, poradkyně pro sociální strategie Magistrátu hl. m. Prahy
- ing. Jiří Horecký, Ph.D., prezident Unie zaměstnavatelských svazů a prezident Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR
- doc. JUDr. Iva Chvátalová, CSc., vedoucí katedry právních disciplín a veřejné správy Metropolitní univerzity v Praze
- Mgr. Zdeněk Janíček, vedoucí referátu sociálních věcí Městského úřadu v Břeclavi
- doc. Ing. Lucie Kozlová, CSc., docentka katedry sociální práce Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích
- prof. Ing. Vojtěch Krebs, CSc., proděkan Národohospodářské fakulty Vysoké školy ekonomické v Praze
- Mgr. Aleš Kroupa, náměstek ředitele VÚPSV, v.v.i. pro vědu a výzkum
- prof. PhDr. Petr Mareš, CSc., pracovník katedry sociologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně
- doc. Ing. Ladislav Průša, CSc., ředitel VÚPSV, v.v.i.
- prof. Ing. Antonín Slaný, CSc., děkan Ekonomicko správní fakulty Masarykovy univerzity v Brně
- JUDr. Zbyněk Trojan, prorektor The Free Swiss University of St. George's, Praha
- Mgr. Pavel Wiener, manažer projektu "Přátelská místa", Český červený kříž
- prof. Ing. Milan Žák, CSc., rektor Vysoké školy ekonomie a managementu v Praze

V souladu se svým statutem Vědecká rada VÚPSV, v.v.i. ve sledovaném období projednala a schválila:

- Výroční zprávu o činnosti a hospodaření VÚPSV, v.v.i. v r. 2012,
- Návrh plánu výzkumné činnosti VÚPSV, v.v.i. na r. 2013.

V návaznosti na měnící se podmínky hodnocení výsledků vědy a výzkumu byla k 1. prosinci 2008 koncipována **Ediční vědecká rada VÚPSV, v.v.i.**, k 31. prosinci 2013 jejími členy byli:

- Ing. Martin Holub, Ph.D., VÚPSV, v.v.i.
- Ing. Robert Jahoda, Ph.D., Masarykova univerzita, Brno
- Ing. Miriam Kotrusová, Ph.D., Univerzita Karlova, Praha
- Ing. Jan Mertl, Ph.D., Vysoká škola finanční a správní, Praha
- Ing. Jan Molek, CSc., Jihočeská univerzita, České Budějovice
- doc. Ing. Olga Poláková, CSc., Metropolitní univerzita, Praha
- doc. Ing. Ladislav Průša, CSc., VÚPSV, v.v.i.
- Ing. David Prušvic, Ph.D., Ministerstvo financí ČR

Ve sledovaném období proběhla celkem dvě jednání Ediční vědecké rady, na kterých rada:

- projednala a schválila realizaci plánu ediční činnosti VÚPSV, v.v.i. na r. 2012,
- projednala a schválila rámcový plán ediční činnosti VÚPSV, v.v.i. na r. 2013 a jeho průběžnou realizaci.

2. Informace o změnách zřizovací listiny

V r. 2013 nedošlo k žádným změnám zřizovací listiny VÚPSV, v.v.i.

3. Hodnocení hlavní činnosti VÚPSV, v.v.i.

V r. 2013 byl vodítkem vědeckovýzkumné činnosti VÚPSV, v.v.i. "Plán výzkumné činnosti na r. 2012". Plán byl zaměřen na řešení aktuálních otázek vývoje sociálního systému v naší zemi s přihlédnutím k prioritám vedení ministerstva práce a sociálních věcí v tomto období. Jeho východiskem byl materiál "Dlouhodobý koncepční rozvoj VÚPSV, v.v.i. v letech 2011-2017".

Vědeckovýzkumná činnost VÚPSV, v.v.i. byla stejně jako v předcházejícím období zaměřena především na tyto tematické oblasti:

- oblast práce, zahrnující především výzkum otázek politiky zaměstnanosti, trhu práce, rozvoje lidských zdrojů, otázek příjmové a mzdové politiky, nákladů práce, pracovních podmínek, sociálního dialogu a kolektivního vyjednávání,
- oblast sociální, zahrnující především výzkum problematiky důchodového a nemocenského pojištění, státní sociální podpory a sociální pomoci, vývoje sociální struktury, životních podmínek a životní úrovně,
- oblast rodiny a sociálních souvislostí demografického vývoje, zahrnující především otázky koncipování rodinné politiky, podpory rodin s dětmi a života ve stáří, harmonizace rodiny a zaměstnání a rovných příležitostí.

3.1 Shrnutí hlavních poznatků získaných při řešení jednotlivých studijních okruhů¹

V souladu se schváleným materiálem "Dlouhodobý koncepční rozvoj VÚPSV, v.v.i. v letech 2011-2017" byla pozornost věnována studiu v následujících výzkumných okruzích:

- přehledové, teoreticko-metodologické a komparativní monografie o sociálních politikách v zemích EU, popř. OECD,
- přehledové monografie o společných sociálních agendách v zemích EU,
- dlouhodobé sledování a hodnocení procesu utváření ceny práce,
- dlouhodobé monitorování problematiky sociální diferenciaci a marginalizaci, sociálního vyloučení a chudoby, stejně jako i vybraných opatření, která napomáhají jejich předcházení a omezení,

---

¹ anotace všech monografií jsou uvedeny v příloze č. 1, jejich úplné znění je k dispozici na www.vupsv.cz

- dlouhodobé sledování a hodnocení faktorů, které způsobují nerovnováhy na trhu práce a hodnocení opatření, která tyto nerovnováhy odstraňují,
- monitorování procesů migrace a politik integrace cizinců na trhu práce a ve společnosti,
- hodnocení politiky sociálních služeb v širší perspektivě,
- hodnocení trendů demografického vývoje a možností rodinné politiky v návaznosti na další veřejné politiky čelit jeho sociálním dopadům,
- hodnocení trendů v rozvoji kapacity veřejné správy a vládnutí ve vztahu k sociální politice,
- monitorování vývoje sociálního dialogu a pracovních podmínek.

3.1.1 Přehledové, teoreticko-metodologické a komparativní monografie o sociálních politikách v zemích EU, popř. OECD

V rámci této oblasti byla v r. 2013 pozornost věnována problematice:

- automatického přizpůsobení důchodového věku naději dožití v zemích EU,
- posudkové činnosti v oblasti sociální ochrany.

V důchodových systémech existuje více možností, jak zohlednit vývoj naděje dožití, nežli pouze automatické svázání vývoje důchodového věku s vývojem naděje dožití. Nejjednodušším způsobem (s ohledem na počet již provedených reforem v evropských zemích) je přechod z dávkově definovaného na příspěvkově definovaný systém, kde je výplata dávky prováděna většinou nákupem annuity u životní pojišťovny, která automaticky zohlední vývoj naděje dožití ve výši annuity. Čím vyšší naděje dožití v době odchodu do důchodu, tím nižší je pak výsledná annuita. V minulosti se tímto směrem reforem svých důchodových systémů ubíralo např. Dánsko, Maďarsko, Norsko, Polsko, Slovensko či Švédsko. Další nadstavbou příspěvkově definovaných systémů jsou systémy NDC, kde je vývoj naděje dožití přímo zakomponován do výpočtové formule výše důchodu. Tyto systémy byly zavedeny ve Švédsku, Itálii, Polsku, Lotyšsku a později v Norsku.

Další možností, jak zohlednit naději dožití v důchodových systémech, je zakomponování vývoje naděje dožití do výpočtové formule důchodů v dávkově definovaných systémech. Tímto je ovlivněna výše důchodu. Takovým směrem se vydalo např. Finsko, Německo, Portugalsko a v nedávné době i Španělsko. Posledním ze způsobů zohlednění vývoje naděje dožití používaných v zahraničních důchodových systémech je svázání některých parametrů důchodových systémů s vývojem naděje dožití. Konkrétně se jedná o dobu pojištění (Dánsko, Francie, potenciálně Španělsko) či důchodový věk (Dánsko, Itálie, v budoucnu pak Slovensko, Nizozemsko, Řecko, potenciálně Španělsko).

Tato monografie se zabývala právě poslední zmíněnou vazbou mezi nadějí dožití a důchodovým systémem, a to (automatickému) přizpůsobení důchodového věku vývoji naděje dožití. Předmětem zkoumání se staly čtyři evropské země, ve kterých existuje mechanismus automatického navázání úprav důchodového věku na vývoj naděje dožití, a to Dánsko, Itálie, Nizozemsko a Slovensko.

V Dánsku bylo zvyšování důchodového věku v návaznosti na naději dožití upraveno již Sociální reformou z roku 2006, kdy byl zvýšen důchodový věk z 65 na 67 let v roce 2027. Nadále by pak měl být důchodový věk nepřímo svázán s vývojem naděje dožití.

Itálie jako reakci na hospodářskou krizi a vývoj demografických ukazatelů přijala v roce 2011 (částečně již obsaženo v zákonech z roku 2009 a 2010) zákon, kterým se zvyšuje věk odchodu do důchodu a kterým se zároveň stanovuje závislost věku odchodu do důchodu na vývoji naděje dožití. Zároveň také došlo ke sjednocení věku odchodu do důchodu mezi různými kategoriemi pojištěnců a postupně též ke sjednocení věku odchodu do důchodu pro muže a ženy.

Svázání důchodového věku s nadějí dožití se poprvé uskutečnilo v roce 2013 a na základě vývoje naděje dožití bylo stanoveno, že se důchodový věk zvýší na 66 let a tři měsíce. Další zvýšení důchodového věku, tentokrát o čtyři měsíce, je pak naplánováno na rok 2018, kdy bude důchodový věk 66 let a 7 měsíců pro všechny kategorie a bez ohledu na pohlaví. Pokud by se však do té doby nějak výrazně změnila naděje dožití, bude toto zvýšení zrevidováno. Od roku 2013 se zároveň plánuje pravidelná revize každé tři roky, která by upravila vazbu mezi důchodovým věkem a nadějí dožití. Po roce 2019 pak dojde ke zkrácení periody této revize na 2 roky. Prozatím je stanoveno, že v roce 2021 bude dosaženo cílového důchodového věku 67 let pro obě pohlaví. Avšak bude záležet na vývoji naděje dožití - věk může být vyšší i nižší.

V Nizozemsku bylo odsouhlaseno, že se věk odchodu do důchodu bude upravovat v závislosti na vývoji naděje dožití. Bylo navrženo (a velmi pravděpodobně i schváleno), že každých 5 let bude provedena revize demografické prognózy včetně naděje dožití a v závislosti na jejím vývoji bude upraven důchodový věk. Jako výchozí krok pro takové uspořádání bylo stanoveno, na základě aktuální demografické prognózy, že důchodový věk vzroste postupně z 65 let na 66 let v roce 2019 a na 67 let v roce 2023.

Na Slovensku se zvyšuje důchodový věk tak, aby v roce 2014 dosáhl jednotného důchodového věku pro muže a ženy 62 let. Od roku 2017 je pak naplánováno svázání výše věku odchodu do důchodu s vývojem naděje dožití.

V rámci projektu, který měl za cíl zmapování **posudkové činnosti v oblasti sociální ochrany**, byla zpracována monografie, která obsahuje základní přehled o systémech posudkové činnosti v oblasti sociální ochrany ve vybraných zemích EU. Publikace se zaměřuje na organizační struktury posudkové činnosti ve vazbě na jednotlivé oblasti sociální ochrany. Výběr zemí zahrnuje země z prostoru střední Evropy s obdobnými tradicemi právní úpravy jako v naší zemi, tj. Slovensko, Polsko, Německo a Rakousko, pro srovnání do něho byla zařazena také Francie a Velká Británie. V Rakousku byla pozornost zaměřena především na posuzování v oblasti péče.

Pokud jde o organizaci posudkové činnosti, v uvedených zemích obvykle neexistuje jednotná posudková služba. Jednotlivé oblasti mají většinou vlastní systém posudkové činnosti v závislosti na svých specifických potřebách, případně jeden systém využívají příbuzné nebo věcně či organizačně propojené oblasti.

Lékařská posudková služba na Slovensku působí v oblasti sociálního pojištění, poskytování sociálních dávek a sociálních služeb. Výkon posudkové služby v oblasti sociálního pojištění zajišťují posudkoví lékaři pracující na pracovištích Sociální pojišťovny. Posudkovou činnost pro oblast poskytování peněžitých příspěvků na kompenzaci těžkého zdravotního postižení a posuzování zdravotní způsobilosti uchazeče o zaměstnání provádí lékaři oddělení posudkových činností příslušných úřadů práce, sociálních věcí a rodiny. Lékařskou posudkovou činnost v oblasti poskytování sociálních služeb provádí lékař, který je v pracovněprávním vztahu s obcí nebo vyšším územním celkem na základě smlouvy.

V Polsku obecně existují dva druhy posudkové činnosti, upravené rozdílnými zákony a prováděné různými institucemi. Posuzování pracovní neschopnosti pro účely důchodového a nemocenského pojištění provádí posudkoví lékaři Ústavu sociálního pojištění (ZUS). V případě pracovníků v zemědělství je to Úřad sociálního pojištění pro zeměděl-

ství (KRUS). Posuzování zdravotního stavu pro nepojistné systémy provádí posudkové komise na úrovni místních úřadů. Koncem 90. let 20. století provedlo Polsko v oblasti mechanismu posuzování invalidity velkou reformu. Na základě zákona o pracovní a sociální rehabilitaci a zaměstnávání zdravotně postižených osob bylo s účinností od 1. září 1997 posuzování invalidity pro nepojistné systémy odděleno od posuzování pracovní neschopnosti.

V Německu je systém lékařské posudkové činnosti poměrně členitý. Vlastní lékařskou službu má Spolková agentura práce, zákonné nemocenské pojištění, zákonné důchodové pojištění i úřady sociálního zaopatření, popř. úřady zemské sociální správy, do jejichž kompetence spadá stanovení zdravotního postižení. Lékařská služba nemocenského pojištění zabezpečuje také posuzování potřebnosti péče pro oblast pojištění péče. Pro rozhodování o poskytování dávek v rámci sociální pomoci stanovuje snížení výdělečné schopnosti příslušný nositel důchodového pojištění a přihlíží se k rozhodnutí o rozsahu potřebnosti péče, jak ho stanovila lékařská služba nemocenského pojištění. Pro nositele úrazového pojištění provádějí posuzování externí znalci.

V Rakousku posudková služba není organizovaná jednotně. Dávky dlouhodobé péče zde spravují instituce důchodového nebo úrazového pojištění. Potřebnost péče posuzuje specializovaný posudkový lékař příslušného nositele pojištění, za určitých okolností (v případě žádosti o zvýšení dávky od stupně 4) profesionální pečovatel, s nímž má nositel smlouvu, případně se k názoru pečovatelů povinně přihlíží.

Ve Francii rovněž neexistuje jednotný systém posudkové činnosti. Riziko invalidity a pracovních úrazů a nemocí z povolání je zde kryto v rámci nemocenského pojištění, posuzování v těchto oblastech spadá do kompetence základní pokladny nemocenského pojištění. Zdravotní nezpůsobilost k výkonu práce posuzuje pracovní lékař. Posudky týkající se zdravotního postižení vypracovávají multidisciplinární skupiny činné v rámci tzv. departementních domů pro osoby se zdravotním postižením. Pro účely přiznávání individuálního příspěvku na autonomii, který spravují departementy, posuzují ztrátu autonomie u osob žijících v domácnosti zdravotně-sociální skupiny a u osob žijících v zařízení příslušní lékaři.

Ve Velké Británii poskytuje sociální dávky související se zdravotním stavem či zdravotním postižením ministerstvo práce a důchodů (DWP). O nároku na dávky každého žadatele rozhoduje tzv. rozhodovatel (decision-maker), který v řízení o dávku zastupuje ministerstvo DWP. Při posuzování nároku se rozhodovatel opírá mj. o posouzení žadatele, které provádí poskytovatel posuzování pro příslušnou dávku. Poskytovatelé posuzování pracují v partnerství s DWP.

3.1.2 Přehledové monografie o společných sociálních agendách v zemích EU

V rámci této oblasti byla v r. 2013 pozornost věnována zejména těmto problémovým okruhům:

- problematice minimálních podmínek pro nárok na starobní důchod,
- problematice způsobu a důvodům stanovení maximálního vyměřovacího základu pro pojistné,
- monitoringu změn v zahraničních důchodových systémech.

V rámci projektu, který se věnoval tématu **využití podmínky minimální doby pojištění pro nárok na starobní důchod** a související problematice, výzkum ukázal, že v legislativě členských států EU a dalších vyspělých států lze identifikovat dva základní způsoby nakládání s podmínkou minimální doby pojištění ve vztahu k nároku

na starobní důchod. Jedná se o minimální dobu pojištění jako kumulativní podmínky vzniku nároku na důchod vedle podmínky dosažení statutárního důchodového věku a minimální dobu pojištění pro získání plného důchodu. Získané poznatky ukazují, že zákonná podmínka pro nárok na starobní důchod v českém důchodovém systému spočívající v získání doby pojištění (cílově) 35 let je v kontextu všech členských států EU, USA, Švýcarska, Norska a Kanady velmi přísná. Tento institut ve většině zkoumaných států existuje, ale podmínka je nastavena na podstatně kratší dobu. Pouze Bulharsko přistoupilo novou legislativní úpravou k postupnému zpříšňování této podmínky na srovnatelnou úroveň. Podle velmi podobných rysů cílové úpravy v tomto státě lze předpokládat inspiraci Českou republikou.

Pokud některá osoba nesplní podmínku minimální doby pojištění, nemá ve většině zemí žádný nárok na dávku ze systému důchodového zabezpečení, a to ani na minimální důchod. Taková osoba tedy zůstává odkázána na obecný systém sociálních dávek v té které zemi. Speciální schéma, které takové případy pokrývá, se podařilo identifikovat v Belgii, Irsku, Itálii a Spojených státech amerických.

Doba pojištění či případně doba trvalého pobytu v předmětném státě je v některých státech podmínkou pro získání tzv. plného důchodu. Tento institut v České republice v současnosti neexistuje, ale nabízí schůdné řešení, jak se při současném pokračování tlaku na účast občanů v systému vyhnout tvrdosti vůči zranitelným skupinám obyvatel. Pro některé osoby v předdůchodovém věku, které nejsou schopny se dále uplatnit na trhu práce a jen "čekají" na odchod do důchodu totiž může současné prodlužování minimální doby pojištění potřebné pro vznik nároku na dávku vyústit v situaci, kterou vlastními silami nebudou schopny řešit. Případné zavedení institutu minimální doby pojištění jako podmínky pro plný důchod a jeho implementace v České republice by vyžadovala řešení interakce tohoto institutu s předčasnými důchody, částečnými důchody a institutem přesluhování a zohlednění výdělečné činnosti po přiznání důchodu. Proto byla zkoumána legislativa vybraných států, kde je získanou dobou pojištění podmíněn vedle nároku na přiznání starobního důchodu i nárok na plnou výši dávky.

V případě nesplnění podmínky je v těchto státech pojištěnci přiznána krácená dávka. Typicky je tato podmínka používána v základních schématech skandinávských a beveridgeovských systémů sociálního zabezpečení s rovnou dávkou, kde představuje omezený projev principu zásluhovosti ve smyslu vztahu účasti na pojištění a nároku na dávky. Dávka je za každý chybějící rok (případně čtvrtletí) proporcionálně krácena. Relativně zřídka je institut plného důchodu uplatňován v příjmově vztažených schématech bismarckovských zemí a to platí zejména pokud schéma výrazněji ovládají pojistné principy. Tam, kde existuje, je výrazem konceptu cílového náhradového poměru při splnění předepsaných podmínek (tedy i určité doby pojištění) a konstrukce výpočtové formule, která obsahuje i způsob krácení dávky. Institut plného důchodu vůbec nenajdeme ve schématech NDC.

Vedle výše zmíněných způsobů využití doby pojištění jako podmínky pro získání starobního důchodu byl ve Francii identifikován institut minimální doby pojištění jako alternativní podmínky pro získání nároku na důchod, který se týká otázky zohlednění tzv. dlouhých pracovních kariér.

V rámci projektu, který byl orientován na problematiku zkoumání **institutu maximálního vyměřovacího základu pro stanovení pojistného**, se vyskytuje v důchodových systémech zhruba poloviny členských států EU a dalších vyspělých států. Provedená komparativní analýza ukázala, že nastavení tohoto institutu a jeho přítomnost či nepřítomnost v legislativě sledovaných států souvisí s odlišnými funkcemi veřejného důchodového schématu v jednotlivých typech sociálního zabezpečení. V bismarckovských státech sociálního zabezpečení, kde v důchodových schématech převládá nad principem solidarity princip ekvivalence, se strop pro platbu důchodového

pojištění vyskytuje s jedinou výjimkou ve všech případech a je nejčastěji nastaven mezi jednonásobkem a dvojnásobkem průměrné mzdy. Relativně vysoká příspěvková sazba tak nadměrně nezatěžuje nejvyšší mzdy. Naopak, v důchodových schématech beveridgeovského či skandinávského typu nalezneme strop pro platbu důchodového pojištění jen v případě přítomnosti příjmově vztažených schémat, jako je Canada Pension Plan v Kanadě, Second State Pension ve Spojeném království či u Švédského nového NDC schématu. Ve skandinávských státech, kde jsou příspěvkové sazby vysoké, je nepřítomnost stropu výrazem silného uplatnění principu solidarity. Naopak, v beveridgeovských státech nepřítomnost stropu není tak významná, protože se jedná o relativně málo robustní veřejná schémata s nižšími příspěvkovými sazbami, z nichž je financována dávka zajišťující pouze základní ochranu před chudobou.

Stran nastavení stropu pro pojistné shromážděné poznatky ukazují, že v některých zemích souvisí s interakcí se zaměstnaneckými schématy a jejich úlohou doplňující schéma základní. Postupné zavádění stropu pro platbu pojistného v systémech tranzitivních zemí střední a východní Evropy souvisí se snahou vyhnout se nadměrnému daňovému zatížení zaměstnanců s vysokými příjmy zejména u mezinárodních korporací a jejich daňově optimalizačními programy. V tomto kontextu může být variantou přístup, kdy strop omezuje pouze příspěvky zaměstnavatele, čímž se snižuje motivace zaměstnavatele k obcházení systému. Se snahou nezvyšovat daňovou zátěž zaměstnanců s vysokými příjmy souvisí i další argument pro nastavení maximálního vyměřovacího základu, kterým je zohlednění pásem s rozdílnou mírou zdanění u daně z příjmů fyzických osob. V některých státech s progresivním zdaněním souviselo původní nastavení maximálního vyměřovacího základu se snahou nezatěžovat odvody na důchodové a případně jiné sociální pojištění příjmy v pásmu s nejvyšší mírou zdanění osobních příjmů.

Na rozdíl od indexace minimální meze pro účast na důchodovém pojištění a minimálního či maximálního důchodu je indexace maximálního vyměřovacího základu ve všech státech bez výjimky svázána s vývojem průměrné mzdy. V některých státech není tato vazba přímo automatická, což způsobuje zpoždění a občasné výkyvy ve vztahu ke mzdové hladině.

Na základě komparativní analýzy úpravy problematiky ve vyspělých zemích projekt přináší alternativní řešení problému pro Českou republiku s přihlédnutím k analýze struktury příjmů v domácí ekonomice.

V rámci **monitoringu změn v zahraničních důchodových systémech** byly v roce 2013 průběžně sledovány úpravy a reformní opatření v důchodových systémech různých zemí světa, zejména členských zemí EU a OECD, mapovány byly rovněž mezinárodní, popř. nadnárodní aktivity v této oblasti, především v rámci EU nebo některých mezinárodních institucí. Na základě toho byly vypracovávány informace o aktuálním dění a vývojových trendech v této oblasti.

Podkladové informace byly získávány zpracováváním dokumentů mezinárodních a zahraničních institucí a organizací, rešeršemi významných internetových zdrojů s důchodovou problematikou, monitorováním webových stránek institucí jednotlivých zemí, do jejichž kompetence tato problematika spadá, a zpracováváním zahraniční literatury, popř. dalších relevantních pramenů. Jako prvotní orientační zdroj informací sloužil v některých případech také denní tisk a další sdělovací prostředky. Zvláštní pozornost byla věnována opatřením základního pilíře, vypracované přehledy však obsahovaly i informace o zásadnějších změnách ve II., popř. i III. pilíři. Cílem bylo podat především základní informace, které byly v případě potřeby doplňovány o vysvětlující informace, informace ukazující kontext, pozadí nebo okolnosti jednotlivých opatření apod.

Výsledky monitoringu potvrzují, že vývoj důchodových systémů je velmi aktuálním a závažným tématem. Důchodové systémy se v řadě zemí potýkají s vážnými problémy, které souvisejí zejména s nepříznivým demografickým a ekonomickým vývojem. Tyto problémy vyvolávají ve velké míře nutnost úprav a mnohdy i zásadních či opakovaných změn a reforem systémů. Přijímaná opatření se zaměřují především na posilování dlouhodobé finanční udržitelnosti důchodových systémů a na zajištění určité úrovně zabezpečení ve stáří. Informace vypracované v rámci monitoringu zachycovaly přístupy jednotlivých zemí k řešení dané problematiky a popisovaly různé typy prováděných, popř. navrhovaných opatření. Zmíněny byly rovněž analýzy, návrhy a doporučení Evropské komise a OECD, popř. dokumenty jiných institucí a organizací s mezinárodním zaměřením.

Souhrnně lze konstatovat, že k nejběžnějším opatřením v této oblasti patří zvyšování zákonného důchodového věku, omezování možností předčasného odchodu do důchodu, prodlužování požadované doby pojištění, podpora delší pracovní aktivity starších osob či změny v oblasti valorizace důchodů. Objevují se však i další nástroje, jako jsou např. opatření, která mají umožnit operativnější řízení důchodových systémů v závislosti na aktuálním ekonomickém a demografickém vývoji, opatření vedoucí k větší flexibilitě odchodu do důchodu, opatření ke zvýšení informovanosti o otázkách zabezpečení ve stáří, ke zjednodušení přístupu pojištěnců k informacím o nárocích a dávkách apod. V řadě zemí došlo také k výrazným, v některých případech i zásadním změnám druhého pilíře.

3.1.3 Dlouhodobé sledování a hodnocení procesu utváření ceny práce

V návaznosti na výstupy předchozího výzkumu problematiky utváření ceny práce a využití práce byla v r. 2013 pozornost zaměřena na tyto otázky:

- metodika soustavného sledování nákladů práce v ČR v mezinárodním srovnání,
- monitoring nákladů práce v ČR, zemích EU a USA,
- sledování ceny práce ve vládním sektoru.

Sledování problematiky a průběžné hodnocení nákladů práce vychází ze závěrů 52. jednání Rady hospodářské a sociální dohody v dubnu 2005 a z principů European Comparison Programme.

Cílem aplikovaného výzkumu v r. 2013 bylo zpracování metodiky sledování nákladů práce a práce jako výrobního faktoru. Výstupem byl návrh na metodiku, která se opírá o sjednocení datových zdrojů v problémovém okruhu ceny, množství a efektivity vynakládané práce v ČR a v zahraničí a na algoritmy jejich zpracování jako základu jejich jednotné interpretace pro dialog sociálních partnerů a pro rozhodování v oblasti hospodářské a sociální politiky. Metodologie je využitelná i v podnikatelské praxi. Metodiku certifikovalo v listopadu 2013 MPSV. Současně ministerstvo uzavřelo s VÚPSV, v.v.i. smlouvu o využití certifikované metodiky. Oba partneři sestavili a odsouhlasili plán implementace. Popis zveřejnily MPSV a ústav na svých webových stránkách pod názvem **Sledování nákladů práce a práce jako výrobního faktoru v ČR a v zahraničí**.

Pro tuzemské sledování nákladů se certifikovaná metodika opírá o přesné a podrobné informace pravidelných ročních šetření úplných nákladů práce realizovaných ČSÚ. Mezinárodní komparace čerpá z výstupů čtyřletých zjišťování realizovaných Eurostatem ve spolupráci s národními statistickými službami členských zemí a z ročních odhadů.

Prostor k tomu vytváří relativně jednotná interpretace metodiky v zemích EU, vč. ČR, na základě normy ESA 95.

Podrobné analýzy zdanění práce se opírají o data OECD, řady Taxing Wages. Nevýhodou tohoto postupu je, že ne všechny členské země EU jsou současně v OECD.

Jednotlivé momenty a vztahy reprodukčního procesu ve vzájemné provázanosti charakterizuje soustava národohospodářských bilancí Systém národních účtů (System of National Accounts). Jednotný postup, který nadnárodní a národní statistické služby průběžně doladují, je východiskem i pro mezinárodní srovnání práce jako výrobního faktoru. Zejména v rámci zemí EU lze z dat Eurostatu získat podrobné, věcně i metodicky srovnatelné, údaje. Na jejich základě lze sestavit ukazatele podílu práce na nákladech a jednotkových nákladů práce v národní cenové hladině a v paritě kupní síly.

Procesy měnové a cenové konvergence ke standardním proporcím tradičních tržních ekonomik nejsou v ČR dokončené. Ukazatele podílu práce na nákladech a jednotkových nákladů práce nepostihují izolovaně peněžní vyjádření vykonané práce, promítají se zde i další vlivy, zejména kurz národní měny, inflace a inflační diferenciál, pohyb cenové hladiny. Z tohoto pohledu certifikovaná metodika využívá úrovnový typ ukazatelů, což umožňuje analyzovat vliv jednotlivých faktorů.

Certifikovaná metodika sledování nákladů a práce jako výrobního faktoru z hlediska vstupů a výstupů reprodukčního procesu byla metodickým nástrojem při zpracování monitoringu nákladů a práce a její efektivnosti. Monitoring shrnul roztržštěná data za státy Evropské unie a data za USA v oblastech nákladů práce a postavení práce v reprodukčním procesu:

- úroveň a pohyb nákladů práce z dat ČSÚ a Eurostatu,
- vývoj zdanění práce na straně zaměstnavatele a zaměstnance na základě kombinace údajů ČSÚ, Eurostatu a OECD,
- úroveň a pohyb podílu práce na nákladech v ČR a EU z dat národních účtů zveřejňovaných Eurostatem,
- pohyb jednotkových nákladů práce v národní a evropské cenové hladině podle standardu kupní síly (PPS) z údajů Eurostatu a U.S. Department of commerce,
- analýza faktoru vývoje jednotkových nákladů práce v ČR v národní a evropské cenové hladině.

Průběžný monitoring nákladů práce provádí VÚPSV, v.v.i. od roku 2005. Součástí prací je soustavné monitorování pohybu nákladů práce a postavení práce jako výrobního faktoru v kontextu reprodukce ekonomických a sociálních vztahů.

Zdánlivá neaktuálnost publikovaných údajů vyplývá z ročního, resp. dvouletého zpoždění, ČSÚ a Eurostatu při zpracování šetření o nákladech práce. Ve stejných termínech Eurostat v rámci Evropského srovnávacího programu zveřejňuje předběžné výstupy z národních účtů (HDP, parita kupní síly), které slouží pro propočty podílu práce na nákladech, jednotkových nákladů práce a faktorů jejich pohybu, definitivní data jsou však k dispozici až následující rok.

Hodnocené období let 2006-2011 se v ČR rozpadá do dvou kvalitativně odlišných období:

- roky 2006-2007 období konjunktury,
- roky 2008-2011 období recese.

Přes krizové signály, které se do EU šířily z USA již v roce 2007, se krize ve většině zemí EU, vč. ČR, projevila až ve II. pololetí 2008.

Období konjunktury provázelo v ČR zvyšování zaměstnanosti, která v letech 2006-2008 podle národních účtů vzrostla o zhruba 3 % s těžištěm v růstu počtu zaměstnanců. Rigidita zaměstnanosti posunula uvolňování zaměstnanců až do roku 2009. V krizových letech 2009-2011 zaměstnanost klesla ve srovnání s rokem 2008 o 1 % při snížení počtu zaměstnanců o 3 % a přírůstku osob samostatně výdělečně činných o 9 %. Pokles zaměstnanosti vykázaly i ostatní země EU s výjimkou Německa (reforma trhu práce a aktivní politika zaměstnanosti) a Švédska, kde v krizových letech zaměstnanost stagnovala. Mimo ČR a Slovenska se pokles zaměstnanosti týkal zaměstnanců a sebezaměstnaných.

V hodnoceném krizovém období se v ČR dostavil nejhlubší ekonomický propad v roce 2009 (propad HDP v cenách 2005 o 4,5 %). Ke konci roku se však objevily známky oživení, které se skutečně dostavilo v roce 2010. Následující rok 2011 lze hodnotit jako návrat k decelerační křivce. Situaci v EU komplikovala začínající dluhová krize jako následek předešlé hospodářské politiky a protikrizových opatření a bankovní krize. Rozkolísanost hospodářského cyklu se v závislosti na rigiditě trhu práce (zaměstnanosti a ceny práce) promítala se zhruba ročním odstupem do nákladů práce a pozice práce v reprodukčním procesu (podíl nákladů práce a jednotkové náklady práce). Rozkolísanost ukazatelů statistiky práce v mezinárodním srovnání v přepočtu na euro rovněž odrážela měnově kurzové pohyby.

Vysoké tempo růstu nákladů práce v ČR v letech konjunktury po roce 2004 kryla do roku 2006 vyšší dynamika produktivity práce. Prorůstová očekávání podniků eskalovala v roce 2007, kdy náklady práce a zaměstnanost dosahovaly vyšší dynamiky než souhrnná produktivita. V následujících krizových letech byly i nižší přírůstky průměrných nákladů práce vyšší než produktivity práce. Růst úplných nákladů práce v korunovém vyjádření v krizových letech odrážel strukturální změny v zaměstnanosti, kdy zaměstnavatelé uvolňovali méně kvalifikovanou a levnější pracovní sílu a v zaměstnání udržovali zapracované, kvalifikované, ovšem dražší zaměstnance. Uvedený postup našel odraz v růstu průměrných nákladů práce na zaměstnance. Oslabení národních měn mimo Eurozónu vč. Kč se projevilo v poklesu nákladů práce po přepočtu na euro, v ČR však v důsledku nedočerpaného "měnového polštáře" pouze v roce 2009.

V období ekonomické krize úplné náklady práce v ČR změnila svoji tradiční strukturu. V roce 2008 se podíl přímých nákladů zvýšil o zhruba 1 p. b., ze 70,5 % na 71,5 % s trendem mírného růstu v dalších letech (71,9 % v roce 2011). V této souvislosti je však třeba vzít do úvahy českou právní definici mzdy jako odměny za práci, která se liší od jejího chápání v ostatních zemích (mimo Slovenské republiky) jako ceny za udržení a rozvoj momentální a budoucí pracovní síly, tj. mzda zohledňuje i sociální (rodinné podmínky) zaměstnance, které v ČR řeší veřejné rozpočty. Skladba českých nákladů práce umožňuje podle výsledků posledního celoevropského šetření v roce 2008 jejich nižší úroveň o zhruba 5 % ve srovnání se standardní průměrnou evropskou strukturou.

V krizových letech se ve struktuře nákladů práce střetávaly protichůdné procesy. Českým zaměstnavatelům pomohlo snížení sazby pojistného pro případ nemoci a invalidity placeného zaměstnavatelem od roku 2009 (- 1 % mzdy). Na druhé straně se objevila nová nákladová položka náhrady mzdy při pracovní neschopnosti z titulu nemoci.² Její výplata však dosahovala v průměru 0,3 % vyplacených mezd. Tlak na zvyšování mezd a tím i nákladů práce po roce 2009 oslabilo vedle „strachu o zaměstnání“ i nižší zdanění práce na straně zaměstnance. Podle údajů o úplných nákladech práce zaměstnavatelé v ČR na první krizové signály ve II. pololetí 2008 reagovali snížením výdajů neurčených zákonnými normami v oblasti nepřímých nákladů

---

² Položka se v nákladech práce vyskytovala již před rokem 2009. Její plnění však bylo dobrovolné, vyplývalo z kolektivního vyjednávání nebo z rozhodnutí zaměstnavatele.

práce (sociálních požitků a ostatních sociálních výdajů). Jejich podíl na průměrných úplných nákladech práce se snížil ze zhruba 3 % na 2 %. Obdobný vývoj zaznamenaly i personální náklady. Proti trendu ekonomie nákladů práce však vystupovaly zvýšené výdaje na propouštění. Podíl odstupného se např. zvýšil z 0,5 % v roce 2007 na 0,9 % v roce 2009.

Rychlá apreciacie Kč vůči euru a USD má za následek vysoké tempo růstu českých nákladů práce na mezinárodních trzích. Meziroční přírůstky nákladů práce v eurech byly v hodnoceném období zhruba 2 x vyšší než v Kč, stejné proporce však platily i pro produktivitu práce. Změkčení národních měn evropských zemí mimo Eurozónu v krizovém roce 2009, vč. české koruny umožnil českým podnikům na eurových a dolarových trzích konkurovat nižšími náklady práce. Jestliže návrat Kč k zhodnocení vůči euru v roce 2010 tuto výhodu na evropských trzích smazal, potom v důsledku posilování USD na dolarových trzích výhodné postavení zlepšoval. Uvedený vliv však byl s ohledem na nízký podíl práce na nákladech minimální.

Přes vysokou dynamiku nákladů práce v eurech si české podniky udržují i v podmínkách ekonomické krize výrazný odstup od vyšší úrovně vyspělých tradičních tržních ekonomik EU. Konkurenční výhody z nízké české úrovně, zejména v průmyslu, se budou realizovat ještě po delší časové období. Proces přibližování cenové a výdělkové hladiny ke standardním proporcím vnitřního jednotného evropského trhu a přes výrazné výkyvy dlouhodobá apreciacie kurzu Kč vůči euru, který se projevuje v rychlejším růstu nákladů práce, bude dlouhodobý a podnikatelské subjekty mají dostatek prostoru pro částečnou eliminaci nepříznivých dopadů zvyšováním produktivity práce.

Relativně vyšší úroveň "zdanění" práce v ČR odráží vysoké standardy sociálního a zdravotního zabezpečení při nízké výdělkové hladině. Podíl sociálního a zdravotního pojištění placeného zaměstnavateli na úplných nákladech práce klesl z 27,9 % v roce 2005 na 27,6 % v roce 2009 a na 27,3 % v roce 2011.³ Výši svých odvodů do centralizovaných solidárních fondů sociálního zabezpečení (vč. zdravotního) se ČR řadí mezi evropské země s kontinentálním modelem sociálně tržní ekonomiky. Relativně vysoký podíl sociálního pojištění kompenzuje na straně zaměstnance nízká váha daně z příjmu (ve srovnání s ostatními zeměmi EU), která se pohybuje mezi 10 % průměrného výdělku v roce 2006 až 12 % v roce 2011 a patří mezi nejnižší v EU. Tento moment snižuje výši sjednaných výdělků mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem (odborníky), a tím i úroveň nákladů práce.

V hospodářské krizi zřetelně vystoupila nevybilancovanost mezi příjmy sociálního a zdravotního pojištění a zákonným plněním. Zřetelně se projevila vysoká citlivost obou systémů na cyklický vývoj ekonomiky. Pokles zaměstnanosti s projevem v nižších přírůstcích objemu vyplacených mezd a platů⁴ se dostal do rozporu se zákonným plněním zvýšeným o vyšší četnost odchodů do důchodu (osobní alternativa seniorů řešení nezaměstnanosti).

Podíl práce na nákladech v přepočtu na pracovníka se postupně v době konjunktury snižoval na zhruba 21 % v roce 2007, aby v krizových letech vzrostl na úroveň okolo 23 %, v roce 2011 opět klesl na 22 %. Spolu se slovenským podílem je nejnižší v rámci EU. Ostatní tranzitní ekonomiky s levnou prací se pohybují v intervalu 25-26 % a zavedené tržní ekonomiky s vyrovnanými cenovými relacemi kolem 33 % a výše.

---

³ Snížení sazby pojistného hrazeného zaměstnavatelem z 35 % objemu vyplacených mezd na 34 % od roku 2009.

⁴ V letech 2008-2011 vzrostl objem náhrad zaměstnanců o 0,5 %, z toho mezd a platů o 0,7 %. Inkasované důchodové pojistné v letech 2009 a 2010 bylo pod úrovní roku 2008, teprve v roce 2011 dosáhlo 102,5 % roku 2008.

Zásah do zdanění práce má pro české podniky minimální dopad. Např. při snížení zdanění práce o 1 % vyplacené mzdy zvýší zisk o 0,2 %, z toho v průmyslu o 0,1 %, ve stavebnictví o 0,2 % a v komerčních službách o 0,4 %. Na druhé straně nižší zdanění práce zvýší deficity veřejných rozpočtů v řádech mld.

Výrazně nižší pracovní nákladová hladina vůči nejvyspělejším státům EU umožňuje českým exportérům využívat cenové konkurence nebo dosahovat vyšší míry zisku. Nízké pracovní náklady stále motivují příliv zahraničního kapitálu. Koncepce nízké ceny práce v ČR, tj. udržování nízkých nákladů práce při jejich minimálním podílu na nákladech, však nestimuluje substituci práce kapitálem a může vést k postupné dequalifikaci pracovních sil a ztrátě konkurenceschopnosti.

České jednotkové náklady práce (průměrná náhrada na zaměstnance ku produktivitě z HDP) v národní cenové hladině se v období konjunktury stabilizovaly kolem 50 %, tj. zhruba 7 p. b. pod průměrem EU. V krizových letech vzrostly na zhruba 51 %, resp. 52 % v roce 2011. Zhruba 7bodový rozdíl vůči průměru EU si však zachovaly.

České podniky na mezinárodních trzích prodávají svoji produkci za cenu na trhu realizace při nákladech, vč. nákladů práce, v nižší tuzemské cenové hladině. Paritní jednotkové náklady práce se tak pohybují pod průměrem EU a dolarových trhů. Pro jejich růst je rozhodující apreciacie Kč a růst relativní cenové hladiny. České jednotkové náklady práce v paritě kupní síly rychle konvergují ke své úrovni v národní cenové hladině. Uvedený trend vyplývá z doznívání měnového polštáře.

Do vyrovnání národní cenové hladiny se zeměmi EU mají české podniky malé možnosti tento vývoj zvrátit, české jednotkové náklady práce po přepočtu na standard kupní síly EU (PPS) budou dále vykazovat růst směrem k jejich úrovni v národní cenové hladině. Jedinou obranou je přechod na produkci sofistikovaného zboží a služeb, což předpokládá využití kvalifikované práce. Otázkou však zůstává výstup ekonomické krize. V minulosti oživení a následnou konjunkturu přinášeli producenti nových produktů vybavení novými produktivnějšími technologiemi. Nízká cena práce a její minimální podíl na nákladech však české podniky nestimuluje k substituci práce kapitálem.

V důsledku rigidity pracovních vztahů a mezd se pokles ekonomického výkonu odrazil v růstu jednotkových nákladů práce v celé EU. Americké jednotkové náklady práce si však udržely v národní cenové hladině svoji konstantní úroveň. Pokles kurzu eura a posílení USD po roce 2008 přinesly růst cenové hladiny USA ve srovnání s EU s relativním zdražováním americké práce ve srovnání s evropskými, a tím i českými proporcemi.

Z mezinárodního srovnání vyplývá, že české jednotkové náklady práce v evropské cenové hladině trvale patří mezi nejnižší v rámci EU. V letech konjunktury se v paritě kupní síly pohybovaly mírně nad polovinu průměrné úrovně EU (v období konjunktury zhruba 58 %, v krizi 59 %) s tendencí růstu v závislosti na konvergenci české cenové hladiny k evropské. Výraznou změnu proporce přinesl rok 2008, kdy jednotkové náklady práce v PPS skokově vzrostly na zhruba 2/3 evropského standardu. Důvodem nebylo porušení relací růstu ceny práce a produktivity, nýbrž jednorázový a prudký vzestup české srovnatelné cenové hladiny, která mezi léty 2008 a 2009 ze 62 % na 73 % úrovně EU-27.⁵ Tento pohyb odrážel vysokou inflaci v roce 2008 (6,3 %), v důsledku administrativních opatření, se souběžnou apreciací Kč vůči euru (+ 10 %). Pokles jednotkových nákladů práce v PPS v roce 2009 vyplynul z krátkodobé depreciace Kč.

Před podnikatelskými subjekty stojí problém harmonizace pohybu produktivity a ceny práce. Při dnes dosažené 70% srovnatelné cenové hladině k EU-27 v roce 2012 by již měli sociální partneři při mzdových vyjednáváních přihlížet nejen k vývoji zaměstna-

---

⁵ V roce 2012 relativní cenová hladina v ČR klesla na 70 % úrovně EU-27.

nosti, inflace a produktivity v tuzemsku, ale i k pohybu ceny práce a jejího využití v konkurenčních ekonomikách a k vývoji cenové hladiny, která odráží pohyb kurzu Kč a inflačního diferenciálu.

Ve spolupráci s ČSÚ a MF pokračoval VÚPSV, v.v.i. v roce 2013 v realizaci šetření Eurostatu o dosažených výdělcích vybraných zaměstnání vládního sektoru Compensation of government employees 2010-2011-2012 v rámci Evropského srovnávacího programu a šetření hrubých a čistých výdělků úředníků ústředních orgánů Standard Remuneration Questionnaire (SRQ) za roky 2011 a 2012. Ústav spolupracoval s Eurostatem a ČSÚ na charakteristice českého platového systému a na sestavení prognózy vývoje hrubých a čistých výdělků ve vládním sektoru ČR v roce 2013.

3.1.4 Dlouhodobé monitorování problematiky sociální diferenciace a marginalizace, sociálního vyloučení a chudoby, stejně jako i vybraných opatření, která napomáhají jejich předcházení a omezení

V rámci této oblasti byla v r. 2013 pozornost věnována zejména těmto problémovým okruhům:

- příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice podle indikátorů EU,
- prověření věcné náplně a konstrukce životního minima,
- analýza úprav daňového a dávkového systému v letech 2007 až 2012 z hlediska jejich adresnosti a pobídkovosti k práci,
- indikátory strategie potlačování chudoby a sociálního vyloučení v ČR,
- využití propojených databází evidence v oblasti nezaměstnanosti a v oblasti evidence dávek hmotné nouze k monitorování situace v oblasti aktivního začleňování.

V rámci projektu **Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice podle indikátorů EU - vývoj v důsledku krize, fiskální konsolidace a sociální reformy** se pozornost zaměřila na tuto problematiku s důrazem na situaci dětí s cílem podat přehled vývoje v letech 2008-2011, posoudit dopady krize a dopady sociálních reforem na vývoj rizika chudoby a sociálního vyloučení. Monografie rovněž zkoumá faktory rizika chudoby u dětí a dalších kategorií populace, zkoumá roli nákladů na bydlení z hlediska dopadů na riziko chudoby a deprivace, nabízí i mezinárodní srovnání. Věnuje se konečně kategorii populace pobírající dávky hmotné nouze a jejich příjmové situaci.

Zhoršení míry rizika chudoby lze zaznamenat především v roce 2011 (příjmy jsou za rok 2010). Rizika chudoby a sociálního vyloučení jsou obecně stále relativně nízká, ale soustředěna do určitých kategorií populace, včetně dětské populace. Kromě toho je zachycena relativně vysoká úroveň deprivace v některých položkách materiální deprivace: zejména jde o náklady na bydlení, které hrají rostoucí roli. Poklesla efektivnost sociálních transferů v eliminaci rizika chudoby.

Na mírný růst rizika chudoby a materiální deprivace neměla tolik vliv probíhající krize (konkrétně zpomalení růstu pracovních příjmů a růst nezaměstnanosti), ale především dopady reforem, respektive omezení v oblasti sociálních dávek, a vedle toho deregulace nájemného. Je to zřejmé na poklesu podílu sociálních dávek (vyjma důchodů, jejichž podíl naopak narostl) v letech 2008-2011 v příjmech domácností, které se nalézají pod úrovní hranice chudoby. Také se to projevilo ve snížení efektivnosti sociálních transferů při eliminaci chudoby.

Poměrně nízká míra rizika chudoby (ve srovnání s průměrem zemí EU) je dána několika pozitivními okolnostmi. K těm patří:

- nízká míra rizika chudoby u pracujících v důsledku relativně malých výdělkových nerovností, odhlédneme-li od nejvyšších kategorií příjmů a v důsledku výhodného nastavení slevy na dani pro pracovníky s nejnižšími příjmy,
- nízká míra rizika chudoby důchodců v důsledku vysoce redistributivního důchodového systému, jenž zatím dosti dobře ochraňuje důchodce s nízkými předdůchodovými příjmy.

Stále je tedy relativně efektivní systém sociálních transferů - i když nejsou sociální dávky příliš vysoké, jsou dobře cílené podle příjmů a silně redistributivní ve prospěch skupin s nízkými příjmy, a to zvláště v případě důchodců a pracujících osob s nízkými příjmy. Další příznivou okolností je skutečnost, že riziko chudoby u nezaměstnaných je sice na relativně vysoké úrovni, ale na druhé straně míra nezaměstnanosti je pod úrovní průměru zemí EU, a to přes pokračující ekonomické zpomalení.

V rámci projektu **Prověření věcné náplně a konstrukce životního minima a návrhy na obsahovou stránku a právní úpravu** v průběhu roku 2013 řešitelský tým shrnul výsledky výzkumu z roku 2012. Na základě výstupů šetření ČSÚ ze statistiky rodinných účtů začaly práce na ekonomicko-statistickém rozboru spotřebních vydání na výživu a pokrytí ostatních osobních potřeb bez nákladů na bydlení v domácnostech s minimálními příjmy (1. decil příjmového rozdělení, resp. 1. kvintil v případě neúplných domácností s dětmi). Na tomto základě práce pokračovaly ve směru stanovení redukčních koeficientů a komoditní redukce. S ohledem na specifika vydání rozbor sledoval:

- domácnosti s pracujícími členy bez dětí (jednočlenné a dvoučlenné),
- domácnosti s pracujícími členy - úplné rodiny s 1 dítětem podle věku,
- domácnosti s pracujícími členy - úplné rodiny se 2 dětmi podle věku,
- domácnosti s pracujícími členy - úplné rodiny se 3 a více dětmi podle věku,
- domácnosti s pracujícími členy - neúplné rodiny s dětmi podle věku,
- domácnosti důchodců bez ekonomicky aktivních členů (jednočlenné a dvoučlenné).

Podle spotřeby nízkopříjmových domácností na základě doporučených výživových dávek pro obyvatelstvo ČR (zpracoval Ústav zemědělské ekonomiky a informací) a po promítnutí redukčních koeficientů by se životní minimum dospělých osob mělo zvýšit o zhruba 20 % a u vyživovaných dětí o zhruba 25-30 % proti úrovni z roku 2007.

Provedené rozborů doplnilo:

- vyhodnocení terénního šetření mezi 1 005 respondenty "Postoje českých domácností k chudobě, životní úrovni a minimálním příjmům" se zaměřením na oprávněnost a motivační funkci minimálních příjmových standardů,
- právní analýza zákonů č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, a č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře a navazujících právních norem.
- šetření mezi experty zainteresovaných organizací decizní a akademické sféry a ČMKOS ohledně problematiky uplatňování institutů životního a existenčního minima včetně uspořádání kulatého stolu, který konfrontoval zkušenosti a stanoviska respondentů se závěry matematicko-statistických rozborů a právních analýz.

S ohledem na rozdíly v nákladech podle typu bydlení a podle regionů rozbor prokázal oprávněnost vyčlenění nákladů na bydlení z konstrukce životního minima. Stávající systém příplatků na bydlení výrazně tlumil rozmach bezdomovectví v ČR. Problematiké je však zneužívání nepojistných dávek na bydlení v ubytovnách.

Úprava, resp. objektivizace, životního a existenčního minima po komoditní a množství redukci při zachování současného samostatného režimu nákladů na bydlení je finančně náročná a bude ji patrně nutné rozdělit na dílčí časová období. Problematickým se jeví vztah mezi pohybem nákladů na živobytí a (přes dílčí korekci v roce 2012) stagnací úrovně životního minima a minimální mzdy.

S ohledem a strukturovanost problematiky návrh novely zákona o životním a existenčním minimu bude předložen v roce 2014.

Řešení projektu si vyžádalo kooperaci s Ministerstvem práce a sociálních věcí, Generálním ředitelstvím Úřadu práce ČR, Ústavem zemědělské ekonomiky a informací, Masarykovou univerzitou v Brně, Českým statistickým úřadem, Českomoravskou konfederací odborových svazů, Národním centrem sociálních studií a agenturou Factum Invenio, s.r.o.

Cílem monografie **Analýza úprav daňového a dávkového systému v letech 2007 až 2012 z hlediska jejich adresnosti a pobídkovosti k práci** bylo hodnotit pobídky k práci po provedených reformách daňového a dávkového systému z let 2007 až 2012. Pobídky byly hodnoceny s využitím konceptu METR (mezní efektivní sazba zdanění), který obvykle na modelových domácnostech hodnotí vliv změny výše hrubého příjmu z práce nebo vliv vstupu na trh práce hodnocené osoby na čistý příjem domácnosti.

Model hodnocení pobídek k práci stojí na předpokladu tzv. "homo economicus", tj. nejenom, že jedinec (domácnost) čerpá všechny dávky, na které má ze zákona nárok, ale rovněž má všechny potřebné informace o chování daňového a sociálního systému a umí je správně vyhodnotit. Domácnost je proto schopna posoudit, jaký bude čistý efekt práce a umí posoudit, jestli se jí ekonomická aktivita vyplatí. Zároveň model předpokládá neexistenci jiných, nefinančních stimulů, které by motivaci jedince k práci ovlivňovaly.

Výsledky modelování pracovních pobídek ukázaly na vliv některých daňových a dávkových instrumentů. Mezi hlavní zjištění projektu patří:

- úprava konstrukce životního minima zahrnutím jen částky na živobytí a nahrazení dávek sociální potřebnosti dávkami hmotné nouze vedlo ke zvýšení motivace k práci,
- zavedení daňového zvýhodnění na dítě a růst jeho hodnoty vede ke zvýšení motivace k práci v případě, že vstup hodnocené osoby na trh práce umožní domácnosti získat daňový bonus na dítě, naopak, jestliže již domácnost má nárok na daňový bonus, jeho vliv na navýšení pracovního příjmu nebo vstup druhé osoby na trh práce je mírně negativní,
- negativně jsou pobídky k práci ovlivněny daňovou slevou na partnera s nízkým příjmem (i tato daňová sleva v posledních letech prodělala několik změn sledujících větší redistribuci k úplným rodinám s jedním příjmem), toto jejich "zvýhodnění" ale zároveň vytváří výraznou překážku k zapojení druhé osoby na trh práce,
- lokální pasti neaktivity vytváří situace, kdy vlivem ztráty nároku na příspěvek na živobytí dojde k výraznému poklesu nebo ztrátě nároku na doplatek na bydlení,
- vliv ostatních faktorů na pracovní pobídky je spíše dílčí povahy (to ale neznamená, že by jejich vliv byl zanedbatelný), jenom spojený vliv SZP a DPFO zvyšuje pro

většinu příjmu jedince METR (lw) o 31 p.b., na hodnoty METR má také vliv dopad situace, kdy vlivem rostoucích pracovních příjmů domácnost postupně přichází o dávky hmotné nouze (kombinovaný vliv postupné ztráty příspěvku na živobytí, doplatku na bydlení a příspěvku na bydlení se na hodnoty METR (lw) u různých typů domácností pohybuje kolem 62 p.b.),

- negativní vliv na nárůst hodnot METR, a tedy i na zhoršení pobídek pracovat měly v minulých letech i rostoucí náklady na bydlení, zejména pak nájemního bydlení ve větších městech (jejich vliv vedl k tomu, že roste okruh potenciálních příjemců příspěvku na bydlení, což v případě těchto domácností vede ke zvýšené hodnotě METR).

Při zpracování monografie autoři narazili na některé problémy, které se podle jejich názoru problematiky finanční motivace k práci dotýkají, ale nebyly ve studii podrobně řešeny. Jsou jimi zejména:

- vliv nečerpání sociálních dávek na pobídky,
- vliv "práce na černo",
- vliv volby OSVČ/zaměstnanec,
- dopad reform u specifických skupin (důchodci, osoby s částečnou invaliditou, ženy po rodičovské dovolené, předčasní důchodci, osoby na nemocenské).

Cílem projektu **Indikátory strategie potlačování chudoby a sociálního vyloučení v ČR** bylo vypracování soustavy indikátorů pro vyhodnocování pokroku vzhledem k cílům stanoveným v oblasti potlačování chudoby a sociálního vyloučení v České republice, a to v podobě certifikované metodiky. Součástí řešení bylo studium strategií sociálního začleňování a dalších koncepčních a strategických dokumentů, které se vztahují k procesu sociálního začleňování, formulovaných v zahraničí i v ČR. Vyhodnocovány byly zejména stanovené cíle (z hlediska jejich operacionalizace a kvantifikace) a stanovené postupy monitoringu pro jejich naplňování.

Soustava indikátorů byla vypracována v návaznosti na priority a cíle stanovené v rámci Strategie sociálního začleňování pro roky 2014-2020 resortu práce a sociálních věcí, jež byly pro tyto účely zčásti operacionalizovány a doplněny. Součástí metodiky je definice jednotlivých indikátorů, jejich charakteristika, způsob interpretace a informace o příslušných zdrojích dat. Soustava zahrnuje:

- indikátory obecné, vztahující se k celkovému pokroku při dosahování sociálního začleňování,
- indikátory cílů, určené pro sledování naplňování cílů stanovených v oblasti sociálního začleňování.

Jedná se přitom jak o indikátory (vývoje) problému chudoby a sociálního vyloučení, tak indikátory monitorující opatření, jejich charakteristiky a kontext. Soustava rozlišuje indikátory klíčové a indikátory analytické, jejichž funkcí je prohloubit interpretaci vývoje v oblasti sociálního začleňování. Metodika také ukazuje možnosti využití indikátorů na regionální a lokální úrovni.

Součástí projektu byla její pilotní aplikace, jež potvrdila funkčnost navrženého systému indikátorů a jeho schopnost postihnout všechny důležité oblasti sociálního začleňování. Celkově zjištění ukazují, že v evropském srovnání nejsou rizika sociálního vyloučení v České republice vysoká. Nedošlo ani ke zhoršení celkové situace v období krize 2009-2012, a to přesto, že tyto roky přinesly úspěšná opatření v sociální oblasti, zvýšenou nezaměstnanost, růst životních nákladů (zejména v oblasti bydlení) a růst počtu lidí závislých na podpoře ve formě dávek hmotné nouze. Pilotní projekt nicméně upozornil

na některé specifické problémy v oblasti sociálního začlenění. Dochází např. ke koncentraci rizik nezaměstnanosti, chudoby a sociálního vyloučení jednak do určitých kategorií populace (zejména jde o nezaměstnané, neúplné domácnosti s dětmi, domácnosti se třemi a více dětmi a domácnosti jednotlivců) a jednak v prostoru (regiony Severozápad a Moravskoslezsko, kraje Ústecký, Karlovarský a Moravskoslezský; okresy Děčín, Most, Chomutov, Sokolov, Ústí nad Labem, Bruntál a Jeseník).

Prohlubuje se rozsah a intenzita sociálního vyloučení v oblasti bydlení, v důsledku různých vlivů. Je současně i faktorem, jenž ovlivňuje nepříznivě další oblasti sociálního vyloučení. Obecně je sociálním problémem přeplněnost bytů a rostoucí počet osob v hmotné nouzi, které bydlí ve formě bydlení "jiná" (především jde o ubytovny). Nepříznivý je také rychlý nárůst počtu osob závislých na dávkách hmotné nouze, zejména doplatku na bydlení, v průběhu posledních tří let. V rámci opatření sociální politiky pak je patrný především deficit v oblasti aktivní politiky zaměstnanosti a aktivačních/pobídkových institutů, nedostatečné možnosti předškolní péče o děti, slabá politika v oblasti podpory bydlení a nedostačující kapacity sociální práce, jež ovlivňují negativně řadu dalších oblastí sociálního začleňování. Koncentrace sociálního vyloučení, jež má mimo jiné i etnickou dimenzi, může oslabovat i celkovou sociální soudržnost: navržené indikátory sociální soudržnosti jsou mírně pod průměrem zemí EU a spíše se zhoršují. Hodnoty indikátorů v sociálně vyloučené lokalitě naznačují velkou míru sociálního vyloučení jejích obyvatel (převážně romského etnika).

Cílem projektu **Využití propojených databází evidence v oblasti nezaměstnanosti a v oblasti evidence dávek hmotné nouze k monitorování situace v oblasti aktivního začleňování** bylo vypracovat metodiku výběru a propojení dat z informačních databází nezaměstnaných a dávek hmotné nouze a metodiku jejich analýzy, jež by umožnila komplexní monitorování funkcí systémů hmotné nouze a politiky zaměstnanosti. Obě metodiky by měly představovat nástroj pro efektivní rozhodování o nastavení a úpravě nástrojů v oblasti hmotné nouze a aktivní politiky zaměstnanosti.

V rámci pilotního ověření metodik bylo provedeno jejich ověření při analýze funkcí systému hmotné nouze - funkce ochranné, funkce pobídkové a funkce integrační na trh práce, a to při srovnávání stavu mezi dvěma sledovanými obdobími, zejména mezi rokem 2010 a rokem 2013. V důsledku technických obtíží spojených s aplikací informačních systémů v této oblasti v letech 2012-2013, výsledky jsou spíše indikací trendů, protože v datech jsou nepřesnosti.

Z hlediska ochranné funkce sociálního systému naznačují data její oslabování, projevující se zvětšováním rozsahu absolutní chudoby: počet příjemců dávek hmotné nouze na úrovni domácností se ve srovnání mezi červnem 2010 a srpnem 2013 významně zvýšil. Počet domácností, které pobíraly příspěvek na živobytí, se z 85 tisíc v červnu 2010 zvýšil na více než 140 tisíc v srpnu 2013 a počet příjemců dávky doplatek na bydlení se ve srovnání těchto dvou období více než zdvojnásobil.

Struktura domácností z hlediska jejich velikosti zůstává víceméně stabilní a nejvyšší riziko upadnutí do absolutní chudoby představuje osamělost. Domácnosti jednotlivců v srpnu 2013 tvořily totiž u obou hlavních typů dávek hmotné nouze asi 57 % příjemců, druhý nejvyšší podíl pak tvořily domácnosti složené ze dvou osob, a to kolem 16 %, respektive 19 %.

Rozložení rizika absolutní chudoby z hlediska pohlaví je takřka vyrovnané, když mezi zástupci domácností (přímí žadatelé o dávku) převládají ženy o jednotky procent, jejich převaha se však zvýšila. Ženy tvoří drtivou většinu mezi zástupci domácností tvořených jednou dospělou osobou s dětmi (lze usoudit na osamělého rodiče), a to

95 %, respektive 93 %, muži pak převládají mezi zástupci domácností osaměle žijících osob, kde představují kolem 70 %.

Mezi příjemci dávek hmotné nouze se nezaopatřené děti vyskytují v 34 % domácností, jejich přítomnost se stává vysokým rizikem zejména v kombinaci s osamělostí rodiče, respektive žen. A naopak, osamělost matek je jednou z determinant rizika chudoby nezaopatřených dětí.

Stav absolutní chudoby vykazuje vysokou setrvačnost, když více než 60 % domácností zůstává příjemcem dávek hmotné nouze déle než 12 měsíců. Mezi příjemci dávek je na jednu stranu čím dál více těch, kteří jsou v evidenci uchazečů o zaměstnání, a zároveň čím dále méně osob s nárokem na podporu v nezaměstnanosti (v srpnu 2013 tvořily méně než 5 %). Riziko dlouhodobého setrvání v režimu pobírání dávek hmotné nouze se pak zvyšuje s věkem a jako kritický se jeví věk kolem 50 let a podíl příjemců v této a vyšších věkových kategoriích s délkou setrvávání po dobu dvou a více let roste.

V souvislosti s deprivací v oblasti bydlení je alarmujícím zjištěním, že podíl domácností žijících v substandardní formě bydlení, za kterou se považuje bydlení na tzv. ubytovnách, dosahuje až 35 % (tyto současně čerpají doplatek na bydlení).

Příjem z dávek hmotné nouze je pro domácnosti splňující nárok na tyto dávky významnou složkou jejich příjmů a 90 % těchto domácností garantuje příjem na úrovni částky živobytí, čímž naplňuje jeden ze základních cílů systému hmotné nouze. Nejsilnější takovou garanci pak poskytuje domácnostem, které zároveň čerpají doplatek na bydlení, zvláště pokud bydlí ve zmíněných ubytovnách.

Pobídková funkce byla vymezena jako vzájemná interakce nastavení výše dávek z různých systémů (systém hmotné nouze, státní sociální podpora, podpora v nezaměstnanosti), přítomnosti tržních příjmů a efektivity uplatnění pobídkových institutů (vypracování individuálního akčního plánu, participace v nekolidujícím zaměstnání, participace ve veřejné službě a postihu ve formě sankčního vyřazení).

V první řadě, byla provedena identifikace základních struktur osob v evidenci ÚP a příjemců hmotné nouze. Jde především o vztah mezi sociodemografickými charakteristikami a různými typy příjmů (rozhodný příjem a výše podpory v nezaměstnanosti u osob v evidenci ÚP, příjmy ze systémů hmotné nouze a státní sociální podpory, případně tržní příjmy u osob v systému hmotné nouze), případně participací v aktivačních programech politiky zaměstnanosti. Pro osoby v systému hmotné nouze je možné sledovat dané struktury osob a příjmů v závislosti na typu domácnosti (podle počtu dospělých a nezaopatřených osob).

Zásadním přínosem navrhovaného přístupu je možnost analyzovat situaci osob, které se současně ocitají v evidenci ÚP a v systému hmotné nouze: je tedy možné podrobně sledovat příjmovou situaci domácností, které jsou v systému hmotné nouze a jejichž člen či členové se současně ocitají také v evidenci ÚP, a krom toho sledovat míru i výsledky uplatnění pobídkových institutů. Ve sledovaném období vzrostla absolutní výše průměrných tržních příjmů u všech typů sledovaných domácností. S výjimkou domácností 2 dospělých a dítěte či dětí, kdy oba dospělí jsou v evidenci ÚP, došlo ke zvýšení i průměrných sociálních příjmů těchto domácností. U zmíněného typu domácností však došlo ve sledovaném období k poklesu průměrného sociálního příjmu z 9 617,1 Kč na 8 083,7 Kč, což vyjádřeno jako podíl na životním minimu domácnosti znamenalo pokles z 99,9 % na 91,2 %.

Obecně došlo mezi 30. 6. 2010 a 30. 6. 2013 k výraznému snížení podílu osob v evidenci ÚP participujících na pobídkových institutech. Výrazně se snížil podíl osob s vypracovaným individuálním akčním plánem, stejně jako podíl osob v nekolidujícím zaměstnání. Po legislativní úpravě k 1. 1. 2012 ztratil institut veřejné služby pobídkový potenciál a podíl osob v tomto institutu participujících klesl téměř na nulu. Podíl osob

sankčně vyřazených se výrazně snížil. Naopak vzrostl podíl osob registrovaných v systému hmotné nouze, které mají tržní příjmy.

V metodice byly konečně navrženy postupy pro hodnocení integrační funkce u nezaměstnaných osob a zvláště u osob, které se nacházejí v systému pomoci v hmotné nouzi. Cílem analýzy má být zjištění, nakolik programy aktivní politiky zaměstnanosti přispívají k řešení situace osob nacházejících se v hmotné nouzi (včetně posouzení míry zařazování těchto osob do aktivní politiky zaměstnanosti). Pro analýzu lze doporučit především design založený na srovnání výsledků účastníků programu se skupinou srovnatelných neúčastníků programu. Inovativnost předložené metodiky spočívá ve dvou základních aspektech. Za prvé, poprvé lze získat informace o situaci osob pomoci v hmotné nouzi ve vztahu k integrační funkci systému. Za druhé, nové postupy (především párování na předprogramové historii) v poslední době v ČR obdobně jako v zahraničí zpřesnily analýzu výsledků aktivní politiky zaměstnanosti oproti starším studiím.

Analýzy provedené na datech OKpráce za rok 2010 a datech Skill za část roku 2013 ukázaly, že osoby v hmotné nouzi se svými demografickými charakteristikami (pohlaví, věk, zdravotní stav) jen málo odlišují od charakteristik nezaměstnaných jako celku. Významným hlediskem, které odlišuje nezaměstnané v hmotné nouzi je ale převaha osob se základním vzděláním (až 50 procent podle dat Skill). Osoby v hmotné nouzi jsou zřejmě obecně v menším rozsahu zařazovány do programů aktivní politiky zaměstnanosti než osoby, které v hmotné nouzi nejsou. V datech za rok 2013 (data Skill) je ale patrné, že na tyto osoby byl silně cílen program veřejně prospěšných prací.

U osob v hmotné nouzi se projevuje poměrně dlouhá délka evidence na ÚP (podle dat Skill 786 dnů). Programy aktivní politiky zaměstnanosti přinášely v roce 2010 (data OKpráce) osobám v hmotné nouzi pozitivní výsledky ve srovnání se skupinou neúčastníků v hmotné nouzi.⁶ Např. 58 % účastníků jednoho programu rekvalifikace (osob v hmotné nouzi) bylo po roce od začátku programu v evidenci, zatímco v kontrolní skupině to bylo 74 %.

Dobrych výsledků z hlediska účasti nezaměstnaných v hmotné nouzi v evidenci dosahují programy tvorby míst. Např. u účastníků programu veřejně prospěšných prací bylo po roce od začátku programu v evidenci 20 % účastníků (ve srovnání se 78,5 % neúčastníků v hmotné nouzi a 15 % v evidenci mezi všemi účastníky veřejně prospěšných prací). Společensky účelná pracovní místa dosahují u této skupiny obdobných výsledků jako VPP (20 % v evidenci po roce od počátku programu), a to přesto, že obecně dosahují o něco lepších výsledků.

Celkově lze konstatovat, že programy aktivní politiky zaměstnanosti dosahují u osob v hmotné nouzi podstatně horších výsledků než celkově, přesto jsou ve srovnání s kontrolní skupinou "úspěšné".

Shrnutě, přes různé limity, vyplývající jak ze změn v legislativě, tak v podmínkách sběru dat a jejich zpracování k datu analýzy, představené metodické postupy naznačují značné analytické možnosti.

---

⁶ Jedná se o výsledky s omezenou platností, neboť dostupná data umožňovala propojit jen asi cca 120 000 případů v obou databázích z očekávaného počtu cca 200 000 osob.

3.1.5 Dlouhodobé sledování a hodnocení faktorů, které způsobují nerovnováhy na trhu práce a hodnocení opatření, která tyto nerovnováhy odstraňují

V rámci této oblasti byla v r. 2013 pozornost věnována zejména těmto problémovým okruhům:

- politika zaměstnanosti a další opatření na trhu práce v dlouhodobé perspektivě a v průběhu,
- změnám sociálně-ekonomického postavení osob samostatně výdělečně činných v ČR v důsledku hospodářské krize a souvislosti se systémem sociálního zabezpečení,
- problematice služeb pro domácnosti,
- flexibilním formám práce a problematice sladování pracovního a osobního života,
- zmapování situace v oblasti poradenství Úřadu práce ČR.

Cílem monografie **Politika zaměstnanosti a další opatření na trhu práce v dlouhodobé perspektivě a v průběhu krize** bylo shrnout zkušenosti pracovníků úřadů práce (získané pomocí survey a programu rozhovorů) s problémy trhu práce v ČR, a to jak s trvalejšími problémy, tak i těmi, které byly vyvolány průběhem ekonomické krize. Tyto zkušenosti vyústily zejména do zhodnocení potřebnosti, účinnosti a role opatření aktivní politiky zaměstnanosti a dalších opatření hospodářské, veřejné a sociální politiky z hlediska jejich vlivu na zaměstnanost a nezaměstnanost v podmínkách ČR - a to jednak v dlouhodobé perspektivě, jednak v podmínkách první fáze ekonomické krize (v období ekonomické recese, propouštění pracovníků a poklesu počtu volných pracovních míst).

Ukazuje se, že dlouhodobé problémy trhu práce jsou významnější než cyklický výkyv ekonomiky. Znevýhodnění ohrožených skupin se prohlubuje, protože o pracovní místa soutěží více nezaměstnaných, kteří je odsouvají ("teorie fronty"). Cyklický výkyv ekonomiky však ovlivňuje vývoj trhu práce dlouhodoběji než pouze v době recese - může způsobit po jejím odeznění prohloubení strukturálních nerovnováh či vyjevení nových.

Role politik zaměstnanosti je sice v jistém ohledu pouze doplňková ke komplexu makroekonomických zásahů z hlediska oživení, ale sehrává mimořádnou roli v těchto ohledech:

- zmírňuje dopad krize na pracovní sílu (její reprodukci, zaměstnatelnost),
- omezuje časovou prodlevu mezi odezněním recese a oživením na trhu práce,
- napomáhá celkové pružnosti trhu práce a připravenosti pracovní síly na očekávané i neočekávané změny.

Opatření v oblasti aktivní politiky zaměstnanosti jsou vesměs hodnocena dlouhodobě jako nejvíce významná (a to výrazně nadprůměrně). Největší důraz je kladen na tvorbu míst v soukromém sektoru, na rekvalifikace, s tím, že jejich význam je výrazně vyšší v okresech s nejvyšší mírou nezaměstnanosti a nižší v okresech s nejnižší mírou nezaměstnanosti. Dále je to tvorba míst ve veřejném sektoru a podpora aktivit hledání zaměstnání. Specifická opatření pro období krize se na jedné straně v hodnocení pracovníků úřadů práce jeví jako dosti významná, zejména jsou to:

- zlepšování dopravní obslužnosti v regionech,

- podpora českým podnikům prostřednictvím přednostního přidělování státních zakázek,
- podpora podnikům při dočasném vysazení aktivit (např. formou projektu "Vzdělávejte se"), podpora středního a malého podnikání, odstraňování administrativních bariér podnikání.

Celkově se jako problémy/bariéry rozvoje v oblasti politiky zaměstnanosti ukázaly nedostačující kapacity služeb zaměstnanosti potřebné k individuální práci s klienty, nedostatečná účinnost v omezování nelegálního zaměstnávání a konečně rezervy z hlediska rozsahu (a cílenosti) řady opatření aktivní politiky zaměstnanosti (v oblasti tvorby pracovních míst, ale i rekvalifikací).

V rámci prací na projektu **Změny sociálně-ekonomického postavení osob samostatně výdělečně činných (sebezaměstnaných) v ČR v důsledku hospodářské krize a souvislosti se systémem sociálního zabezpečení** byly kombinovány postupy ekonomických a právních rozborů, mezinárodního srovnání a sociologického terénního šetření. Při aplikaci získaných poznatků řešitelé využívali:

- modelové propočty vymezující náklady, resp. výnosy, veřejných financí v souvislosti s ekonomickým postavením sektoru sebezaměstnaných v ČR,
- modelové propočty důchodových dávek bývalých sebezaměstnaných v závislosti na vykázaných vyměřovacích základech a délce samostatné výdělečné činnosti,
- konzultace s uživatelem.

Řešitelé narazili na absenci relevantního výzkumu sektoru samostatné výdělečné činnosti v ČR a omezené teoretické poznatky ve světě. Postup se ve specifických českých podmínkách proto opíral o relativně komplexní výstupy projektu Sociálně-ekonomické postavení osob samostatně výdělečně činných v české společnosti, který VÚPSV řešil v letech 2004-2008, o dílčí zahraniční zdroje, korespondenci se zahraničními autory v Evropě a USA a konzultaci s pracovníky Evropské komise, Directorate General for Economic and Financial Affairs. S rostoucí naléhavostí vystupuje v zahraničí problém zdánlivé samostatné výdělečné činnosti v ČR nazývaný "švarcsystém". Anglosaské země jej sledují pod pojmem "dependent self-employment, evropské země jako "fals self-employment".

V roce 2013 byla věnována pozornost vyhodnocení terénního šetření mezi 1 005 osob samostatně výdělečně činnými v roce 2012, popisu podstatných změn ve srovnání s obdobným šetřením z roku 2006, definování dopadů hospodářské krize na sociálně-ekonomické postavení OSVČ. Přátelské daňové prostředí minimalizovalo negativní dopady hospodářské krize na sektor samostatné výdělečné činnosti, naopak pokračoval růst počtu sebezaměstnaných a jejich podíl na zaměstnanosti je 2 x vyšší než ve vyspělých průmyslových zemích EU. Výzkum pracoval s výstupy šetření daňových základů sebezaměstnaných a šetření podmínek sociálního a zdravotního pojištění. Syntéza získaných poznatků vytvořila základnu k formulaci politicky průchodného návrhu novely zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, který s minimálním finančním dopadem na sektor samostatné výdělečné činnosti (zhruba 4,4 mld. Kč) významně snižuje závislost důchodců dlouhodobě vykonávajících samostatnou výdělečnou činnost na sociálních dávkách. Pro vysoké finanční dopady na sektor samostatné výdělečné činnosti byly opuštěny návrhy na vyrovnaní minimálních vyměřovacích základů sociálního a zdravotního pojištění OSVČ. Závěrečná monografie obsahuje kritiku daňové reformy v souvislosti se zavedením Jednotného inkasního místa (zákon č. 458/2011 Sb.) a návrhu zákona o veřejném pojistném.

Řešení projektu si vyžádalo kooperaci s Vysokou školou ekonomickou v Praze, Ministerstvem financí, Generálním finančním ředitelstvím, Českou správou sociálního zabezpečení, Všeobecnou zdravotní pojišťovnou (u VZP je pojištěno zhruba 2/3 osob samostatně výdělečně činných), Českým statistickým úřadem a agenturou Factum Invenio, s.r.o. Ve fázi návrhu aplikace výstupů projektu (tvorba návrhu zákonných norem) řešitelé úzce spolupracovali se sekci Sociálních pojistných systémů MPSV.

V rámci projektu "**Služby pro domácnosti - potenciální nástroj tvorby pracovních míst a boje s neformálním zaměstnáváním**", který byl realizován ve spolupráci s Uníí zaměstnavatelských svazů ČR a Úřadem práce ČR, byly soustředěny poznatky, které mohou být východiskem k sestavení schématu vhodného podpůrného opatření, které by bylo implementováno v podmínkách ČR a které by podpořilo vznik nových pracovních míst na trhu práce, a také omezilo vykonávání služeb pro domácnosti na neformálním trhu práce. Cílem předkládané monografie je ukázat uplatňování podpůrných nástrojů na příkladech evropských zemí, jež mají již zkušenosti s jejich využíváním při podpoře tvorby pracovních míst v sektoru služeb pro domácnosti a na základě zjištěných poznatků pak hledat možnosti řešení a nastavení obdobných podpůrných nástrojů s ohledem na potřeby a podmínky České republiky.

Monografií prezentované poznatky ukazují, že sektor služeb pro domácnosti může nabídnout značný potenciál pro vytváření nových pracovních míst, přičemž v případě české ekonomiky je poukazováno na jeho nedostatečný, a tedy potřebný rozvoj. Samotné služby pro domácnosti přitom nejsou v českých domácnostech zcela neznámé. V naprosté většině případů ale fungují na bázi neformálního zaměstnávání se všemi negativy, které to přináší. Pro fungování nástroje služeb pro domácnosti ve formálním prostředí je nezbytné, aby jejich cena odpovídala, nebo byla nižší, než je cena služeb v neformálním prostředí. V evropských zemích, kde nástroj služeb pro domácnosti funguje, je tohoto dosaženo dotací na cenu práce. Podpora vzniku nových pracovních míst na formálním trhu práce v oblasti sektoru služeb pro domácnosti se děje zprostředkovaně, prostřednictvím podpory zvýšení poptávky po těchto službách. Zvýšená poptávka domácností po službách podporuje rozvoj tohoto sektoru, a tedy vytváření dalších pracovních příležitostí vykonávaných na základě formálního pracovního poměru, standardní pracovní smlouvy.

Pro účely vytvoření konečné podoby nástroje a nastavení jeho parametrů fungování se ukazuje jako potřebné zpracovat studii proveditelnosti a pilotně odzkoušet předpokládaný potenciál nástroje v praxi ČR, jeho funkčnost a účinnost a předejít tak případným problémům a následným úpravám po jeho implementaci. K provedení pilotáže se nabízí využít možnosti projektů realizovaných za finanční podpory ESF.

V rámci projektu "**Diverzita: flexibilní formy práce a sladování pracovního a osobního života**", který byl řešen pro Českou spořitelnu, a.s. byl vytvořen a implementován systém flexibilních forem práce vedoucí k úspěšné integraci rodičů po mateřské, resp. rodičovské dovolené, sladování pracovního a osobního života žen ve věku 55+ a osob pečujících o závislou osobu a zlepšení povědomí o těchto formách napříč společnostmi. Hlavním cílem projektu bylo podpořit koncepční rozvoj České spořitelny v oblasti zavedení systému flexibilních forem práce a podpory této inovace napříč společnostmi.

Řešení projektu bylo rozčleněno do pěti hlavních částí.

1. Zhodnocení současného stavu - aktivita zahrnovala zpracování vstupní analýzy a analýzy pracovní síly ve společnosti, analýzu plnění programu Diverzitas ve vztahu k postupům a procesům v České spořitelně, zhodnocení posunu v oblasti flexibilních forem práce, SWOT analýzu používaných flexibilních forem práce ve společnosti,

vytipování silných a slabých stránek při používání flexibilních forem práce, šetření v oblasti procesů a nastavených systémů uvnitř společnosti, realizaci průzkumu mezi zaměstnanci - fokusní skupiny, dotazníková šetření.

2. Identifikace hlavních aktivit a příprava business case - cílem této části bylo definovat konkrétní aktivity v oblasti sladování osobního a pracovního života včetně vypracování business case pro jednotlivé varianty. Činnosti realizované v rámci této aktivity zahrnovaly:
  - porovnání současného stavu s nejlepší mezinárodní praxí a aktuálními trendy na trhu práce v oblasti rovných příležitostí, flexibilních forem práce a sladování pracovního a osobního života;
  - identifikaci a popis nedostatků, definování rizik a způsobů jejich řešení - specifikace návrhů na řešení dané problematiky a posouzení z hlediska vhodnosti jejich implementace v podmínkách České spořitelny;
  - vypracování business case pro management společnosti a popisu možných řešení a přístupů k flexibilním úvazkům.
3. Aktualizace strategie diverzity a sladování pracovního a osobního života - cílem této části projektu bylo aktualizovat již existující program na podporu rovných příležitostí „Diversitas“, který byl spuštěn Českou spořitelnou v září 2008, resp. aktualizace strategie diverzity a sladování pracovního a osobního života.
4. Implementace a koncepční opatření - cílem této aktivity byla implementace strategie genderové diverzity a jednotlivých podporujících aktivit včetně implementace konceptu flexibilních forem práce podporujících sladování pracovního a osobního života zaměstnanců banky.
5. Realizace komunikační kampaně a vzdělávání (change management) - cílem této aktivity byla realizace komunikačních a vzdělávacích aktivit podporujících implementaci strategie genderové a věkové diverzity a flexibilních forem práce jako jedné z forem sladování pracovního a osobního života. Komunikace byla zacílena směrem k představenstvu České spořitelny, a.s., zaměstnancům a manažerům.

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i. se v začátku období realizace zakázky podílel na přípravě diskusních okruhů pro fokusní skupiny, dále se pak zejména zaměřil na přípravu dotazníkových šetření, zajištění jejich realizace a zpracování a vyhodnocení jejich výsledků, SWOT analýzu používaných flexibilních forem práce ve společnosti, vytipování silných a slabých stránek využívaných forem práce. Dále byl zpracován business case pro management společnosti popisující možná řešení a přístupy k flexibilním úvazkům. Zpracovaný business case předložil detailní rozpracování možných postupů řešení a přístupů k flexibilním formám práce, včetně zhodnocení jejich implementace v podmínkách České spořitelny.

Cílem projektu "**Zmapování situace v oblasti poradenství Úřadu práce ČR**" bylo zmapování současného stavu poradenství úřadu práce na všech jeho úsecích, přičemž pro účely realizace projektu byly vymezeny tři následující oblasti: oblast trhu práce, zprostředkování a poradenství a ESF.

Mapování proběhlo v souladu s projektem MIKOP, řešeného GŘ ÚP za finanční podpory ESF.

Proces samotné realizace zmapování současného stavu v oblasti poradenství úřadu práce byl rozdělen do tří na sebe navazujících etap:

- 1. etapa - realizace dotazníkového šetření,
- 2. etapa - realizace fokusních skupin,

- 3. etapa - vyhotovení zpráv mapujících oblasti poradenství úřadu práce.

Dotazníkového šetření i fokusních skupin se zúčastnili zaměstnanci krajských a okresních pracovišť, jejichž výběr zajistil řešitelský tým projektu MIKOP na GR.

Dotazníky pro uvedené tři vymezené oblasti byly vypracovány ve spolupráci pracovníků projektu MIKOP a VÚPSV, v.v.i. Použita byla elektronická forma sběru dat, kdy respondenti vyplňovali dotazníky prostřednictvím webového rozhraní. Cílem dotazníkových šetření bylo zmapování současné situace ve vymezených oblastech, přičemž dotazování bylo určeno odborným pracovníkům vykonávajícím činnosti spadající do těchto zkoumaných oblastí.

V II. etapě řešení na ukončená dotazníková šetření navázaly fokusní skupiny, realizované jednotlivě k výše vymezeným oblastem postupně ve všech 14 krajích. Hlavním cílem fokusních skupin bylo ve skupinách s účastníky diskutovat, případně vyjasnit jejich názorové postoje ohledně potřebných úprav současného a nastavení vhodného budoucího stavu fungování krajských a okresních pracovišť úřadu práce, s cílem dosažení zefektivnění a kvalitnějšího zajištění poskytování služeb ÚP.

Závěrečné zprávy, samostatně zpracované za každou sledovanou oblast, obsahovaly vyhodnocení realizovaných dotazníkových šetření a byly doplněny o poznatky získané v průběhu realizovaných fokusních skupin.

3.1.6 Monitorování procesů migrace a politik integrace cizinců na trhu práce a ve společnosti

V rámci této oblasti byla v r. 2013 pozornost věnována zejména těmto problémovým okruhům:

- nezaměstnanost cizinců v ČR,
- vytvoření návrhu informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí,
- monitoring kvantitativních a kvalitativních indikátorů integrace cizinců z třetích zemí v ČR s důrazem na problematiku slučování rodin a čerpání sociálních dávek.

Monografie **Nezaměstnanost cizinců v České republice** se zabývá nezaměstnaností cizinců v období, kdy zejména s ohledem na probíhající ekonomickou recesi došlo k výraznému snížení zaměstnanosti zahraničních pracovníků v ČR. První část je založena na analýze kvantitativních dat z registrů nezaměstnanosti, které umožňují charakterizovat registrovanou nezaměstnanost cizinců v ČR z hlediska socio-demografické struktury, délky evidence cizinců na úřadu práce, souboru faktorů ovlivňujících ukončení jejich evidence, účasti v programech aktivní politiky zaměstnanosti atd. V této části výzkumu mj. ukázala, že absolutní počet i podíl cizinců evidovaných v průběhu roku 2010 na úřadu práce byl relativně nízký (2,3 % všech registrovaných uchazečů o zaměstnání). Byly zjištěny rozdíly v průměrné délce evidence, jež byla nejkratší u mužů z nečlenských zemí EU a naopak nejdelší u cizinců z členských zemí. U žen byla průměrná délka evidence v roce 2010 téměř totožná u obou populací cizinek a byla kratší ve srovnání s občankami ČR. Z hlediska dosaženého vzdělání tvořily významnou část evidovaných cizinců osoby se základním vzděláním, přičemž mezi cizinci z nečlenských zemí jich byla více než polovina. Zatímco pro uchazeče z ČR a z členských zemí EU platí, že s rostoucím vzděláním klesá průměrná doba strávená v evidenci, pro populaci cizinců z nečlenských zemí EU to neplatí. V jejich případě vykazovali v průměru nejdelší dobu evidence vysokoškoláci. Do programů aktivní politiky zaměstnanosti byl v roce 2010 zařazen přibližně každý desátý evidovaný uchazeč (10,7 %). U cizinců z členských zemí EU bylo do některého z programů aktivní

politiky zaměstnanosti zařazeno 7,2 % evidovaných, u cizinců z nečlenských zemí pak 8,3 %. Nejčastější formou aktivní politiky zaměstnanosti byla u evidovaných občanů ČR i u cizinců rekvalifikace. V roce 2010 evidence končila zaměstnáním jen u necelé jedné třetiny evidovaných (30,3 %). V mírně vyšší míře tomu tak bylo u cizinců z členských zemí EU (31,2 %), naopak v nižší míře pak u ostatních cizinců (26,3 %). Mezi cizinci byl vyšší podíl sankčně vyřazených osob.

Cílem druhé části výzkumu bylo porozumět prožívání nezaměstnanosti samotnými cizinci, identifikovat jejich strategie v této fázi života a rozkrýt faktory, které jejich nezaměstnanost zapříčiňují. Tato část monografie má proto podobu případové studie založené na analýze kvalitativních dat, pro něž jako zdroj posloužily rozhovory s nezaměstnanými cizinci v Brně a nejbližším okolí. Zjištění mj. ukazují, že se tito v případě nároku zpravidla registrují na úřadu práce (někdy ovšem s odkladem), výraznější pomoc s hledáním zaměstnání však od úřadu neočekávají. Úřad práce ve zprostředkovatelské činnosti ve vztahu k cizincům selhává - frekvence návštěv je velmi nízká, doporučených volných míst minimum a jedná se převážně o práce nekvalifikované, fyzicky náročné, nízko placené a celkově marginální. Respondenti je někdy dokonce vnímali jako stigmatizující, nebo zdravotně nevyhovující. Navíc cizinci vypovídali o určité bezmocnosti zprostředkovatelek, kterou kladli do souvislosti jednak se špatnou situací na trhu práce a jednak s legislativním zrušením povinnosti zaměstnavatelů hlásit úřadům práce volná pracovní místa. Podle respondentů pak zprostředkovatelky "nemají co nabídnout". Úřady práce zdůrazňují samostatnost klientů při hledání zaměstnání. Dvě brněnské neziskové organizace zaměřené na pomoc cizincům z třetích zemí na sebe také berou roli zprostředkovatelskou, v níž jsou výrazně aktivnější než úřady práce. Při hledání jsou totiž proaktivní a v případě nabídky vhodného zaměstnání klienta samy kontaktují. Jejich pomoc pak je více "šitá na míru", včasnější a v důsledku i účinnější.

Mezi respondenty byly identifikovány v principu tři hlavní strategie řešení vlastní nezaměstnanosti. Jedná se:

- o ochotu k mobilitě, ať už jde o stěhování za prací či dojíždění,
- o funkční flexibilitu v podobě zájmu o změnu nebo zvýšení kvalifikace,
- o strategii spočívající v zahájení vlastní podnikatelské činnosti.

Méně často pak byli respondenti připraveni také k jiným typům flexibility (mzdové, časové).

Vytvoření **informačního systému o rodinách imigrantů z třetích zemí by mělo** usnadnit získávání dat o počtu a struktuře rodin imigrantů, místu jejich pobytu, jejich ekonomické situaci a jejich potřebách. Tyto informace jsou velmi významné při tvorbě a implementaci státní integrační politiky reflektující kapacitu sociální infrastruktury (trhu práce, institucí pro přípravu na povolání, základního, středního i vysokého školství, zdravotnictví, sociálního zabezpečení, kultury apod.).

Projekt byl zahájen v roce 2012, kdy byla vyjasněna nejdůležitější teoretická východiska a operacionalizovány používané pojmy, byla navržena metodika empirického sběru dat. Dále byly v prvním roce realizace projektu vytvořeny dva typy standardizovaných záznamových archů: tzv. rodinná karta a individuální karta pro každého člena rodiny, byl vytvořen výběrový soubor rodin imigrantů podle zvolených znaků a stanoveny kvóty pro sběr dat v rámci empirického šetření v rodinách cizinců z třetích zemí. V roce 2012 byla také zhodnocena využitelnost údajů z Cizineckého informačního systému pro účely zjišťování informací o rodinách cizinců z třetích zemí a proběhl předvýzkum, který shromáždil data o 20 rodinách a jejich členech. Data z předvýzkumu nebyla samostatně analyzována kvůli neúplnosti.

Sběr empirických dat v rodinách cizinců z třetích zemí pokračoval i v roce 2013. Data z pilotního empirického šetření byla následně vyhodnocena. Za účelem uceleného zhodnocení využitelnosti údajů z Cizineckého informačního systému byla s pracovníky Odboru azylové a migrační politiky konzultována možnost zavedení identifikátoru rodin cizinců z třetích zemí. S využitím těchto informací bylo doplněno v předchozím roce provedené hodnocení využitelnosti údajů z Cizineckého informačního systému. Dále byla vyhodnocena relevantní data Českého statistického úřadu (údaje ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011).

Z vyhodnocení údajů z Cizineckého informačního systému vyplynulo, že se jedná o velmi významný zdroj informací, který je i přes některá omezení důležitou oporou aktivit umožňujících zjišťování informací o rodinách cizinců z třetích zemí (základní popis údajů o cizincích z třetích zemí, stanovení kritérií pro výběr vzorku u empirických šetření apod.). Získané poznatky ale také ukázaly nemožnost zavedení identifikátoru rodiny, protože jeho zavedení brání širší okruh skutečností (legislativní překážky, překážky uváděné dotázanými pracovníky komplikující shromažďování těchto údajů, hodnocení stávajících údajů jako postačujících). Nemožnost zavedení identifikátoru, který by umožnil rozlišit členy jedné rodiny, využití údajů z Cizineckého informačního systému při zjišťování informací o rodinách cizinců z třetích zemí značně omezuje.

Více ukazatelů využitelných pro zjištění informací o rodinách cizinců z třetích zemí obsahuje Sčítání lidu, domů a bytů. Možnosti využití těchto údajů omezuje desetiletá periodičita jejich sběru. Údajům ze Sčítání lidu, domů a bytů je i přesto potřebné věnovat pozornost, a to především pro získání více ucelených vstupních informací relevantních k tématu rodin cizinců. Poznatky týkající se rodin cizinců z třetích zemí získané analýzou údajů ze Sčítání lidu, domů a bytů jsou o to důležitější, že jediným systematicky sledovaným údajem týkajícím se rodin cizinců z třetích zemí je informace o jejich rodinných či jiných vazbách evidovaná v Cizineckém informačním systému.

Data získaná při výběrovém šetření v rodinách cizinců z třetích zemí o těchto rodinách vypovídají přímo. To je značná výhoda oproti poznatkům získaným analýzou údajů z Cizineckého informačního systému a ze Sčítání lidu, domů a bytů. Výhodou dat získaných s pomocí výběrového šetření je také možnost zaměřit se při šetření na informace, které jsou pro sledované téma nejvýznamnější. Výběrové šetření tak může značně rozšířit některé spíše obecné poznatky, které lze získat z Cizineckého informačního systému a ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Oproti údajům ze Sčítání je výhodou také větší aktuálnost získaných dat.

Provedené šetření mělo pilotní charakter a jeho významným cílem bylo ověření využitelnosti navržené metodiky sběru dat a použitých výzkumných nástrojů. V rámci provedeného empirického šetření se osvědčila kombinace dvou výzkumných nástrojů - rodinné karty obsahující informace o celé rodině a osobní karty využití při dotazování jednotlivých členů rodiny. Zvolený postup umožnil souběžné zjišťování dvou vzájemně se doplňujících okruhů poznatků u dvou typů výzkumných jednotek (rodin a jejich členů) a byly vytvořeny dva odlišné zkoumané vzorky - vzorek rodin cizinců z třetích zemí a vzorek členů rodin těchto cizinců. Oba získané datové soubory byly propojeny identifikátorem rodiny.

Výhodou zvoleného postupu bylo získání velmi ucelených (byť ne úplných vzhledem k pobytu některých členů rodiny mimo ČR) informací o dotázaných rodinách a možnost dvojstranné kontroly v případě některých získaných informací. Omezení lze naopak spatřovat v malé vypovídací hodnotě, která je dána velikostí (61 rodin, 200 osob) a charakteristikami zkoumaného vzorku osob (kyótní výběr podle kraje a státní příslušnosti, další znaky nebylo možné kontrolovat). Údaje z empirického šetření je tak nutné chápat primárně jako specifickou kvantitativní sondu, která v některých ohledech dále dokresluje poznatky, které lze získat z jiných zdrojů. V návaznosti na získaná empirická

data byly posouzeny také možnosti tvorby výzkumného panelu rodin cizinců jako postupu, který by umožnil systematizovat sběr dat přímo v rodinách cizinců.

Na základě provedeného vyhodnocení všech uvedených postupů byla vytvořena metodika umožňující zjišťování a vyhodnocování údajů o rodinách cizinců z třetích zemí a metodika pro hodnocení dopadů migrace a integrace rodin na sociální systémy. Současně byly podrobně vyhodnoceny poznatky získané na základě všech tří popsaných postupů. Při podrobném vyhodnocení všech tří uvedených datových zdrojů byl konkretizován postup hodnocení a všechna tři provedená hodnocení byla nedílnou součástí metodiky pro zjišťování a vyhodnocování údajů o rodinách cizinců z třetích zemí (speciální části této metodiky).

Smyslem projektu **Monitoring kvantitativních a kvalitativních indikátorů integrace cizinců z třetích zemí v ČR s důrazem na problematiku slučování rodin a čerpání sociálních dávek** bylo sledování, aktualizace a zpřesnění vybraných kvantitativních a kvalitativních indikátorů integrace cizinců z třetích zemí v ČR.

Aktualizace kvantitativních ukazatelů probíhá v půlročních periodách a zahrnuje základní, analytické a srovnávací ukazatele v oblastech pobytových a demografických charakteristik, zaměstnanosti a trhu práce, vzdělávání, vč. jazykové přípravy a sociálního začlenění. Aktualizace kvalitativních indikátorů probíhá v roční periodě a zahrnuje názory a postoje cizinců z třetích zemí vůči české společnosti a názory a postoje české veřejnosti k cizincům žijícím na českém území. Zdrojem poznatků kvantitativní části jsou administrativní údaje státní sféry, zdrojem monitoringu kvalitativní části jsou empirická, dotazníková šetření.

Přidanou hodnotou projektu je integrace rodinných příslušníků přicházejících do ČR v rámci sloučení rodiny a čerpání českého dávkového systému. Řešení vychází z analýzy statistických údajů a empirických šetření mezi odborníky i cizinci.

Ze sledování integračních indikátorů vyplynulo:

- počet cizinců z třetích zemí žijících v ČR nadále klesá - k 30. 6. 2013 činí jejich podíl na obyvatelstvu 2,59 %, podíl na kategorii všech zde žijících cizinců 62,1 %, pokles již není tak strmý jako v první polovině roku 2012 a v předcházejících letech, v posledních šesti měsících poklesly stavy cizinců z třetích zemí o 2 952 osob, tj. 1 % původního stavu, zatímco v první polovině 2012 odchod dosáhl - 5 904 osob (1,9 %),
- analyzujeme-li odchody cizinců podle deseti nejčetnějších zemí původu, pak z hlediska absolutních hodnot odešlo ze země v ročním období červen 2012 - červen 2013 nejvíce Ukrajinců (pokles o 6 % původního stavu), z hlediska relativních hodnot nejvíce Moldavanů (pokles o 15 %), Vietnamci jako druhá nejfrekventovanější národnostní komunita v ČR snížené stavy rovněž vykazují, ale pokles u této komunity není nijak významný, představuje méně než 0,5 %, u ostatních národností se odchody jejich příslušníků pohybují v intervalu 0,5-1 %,
- oproti obecně klesající tendenci celkového počtu cizinců v ČR lze zaznamenat růst počtu cizinců z Ruské federace, z Kazachstánu, Srbska a Černé hory, zatímco celkový počet osob z Kazachstánu, Srbska a Černé hory žijících v ČR ve vývoji kolísá, ruská komunita, sice pozvolna, ale systematicky lineárně roste (v půlročních intervalech nárůst v rozmezí 0,5-1,5 %),
- nadále lze zaznamenat růst trvalých pobytů - na konci prvního pololetí r. 2013 tvořili cizinci s trvalým pobytem nadpoloviční většinu, 58,6 % všech cizinců z třetích zemí pobývajících v ČR,

- z cizinců z třetích zemí žijících v ČR (272 453 osob) zde podnikalo 65 362 osob; to představuje zhruba čtvrtinu (23,9 %) celkového stavu, podnikatelská aktivita žen je třetinová (34 %); analýzu zaměstnanosti cizinců z třetích zemí nelze provést vzhledem k absenci údajů ze strany MPSV,
- z hlediska národnostní struktury se nejvíce snížily počty podnikajících Ukrajinců (o 2 869 osob, tj. o 9 %) a Vietnamců (pokles o 1 156 OSVČ, tj. o 4 %), výjimku tvoří ruští podnikatelé - OSVČ (z hlediska absolutních hodnot třetí nejvyšší podnikatelská komunita cizinců z třetích zemí v ČR - 1 908 osob), u nichž naopak lze evidovat mírně vzestupnou tendenci,
- vývoj dávek státní sociální podpory vyplacených cizincům z třetích zemí ukazuje, že od roku 2011 celková částka výplaty dávek státní sociální podpory vzrůstá, v červnu 2013 se úhrnná částka výplat vyšplhala až na 52,5 mil. Kč, což je nárůst za období od 30. 12. 2011 o 10,4 %.

V rámci projektu **"Kontinuální sledování bariér integrace cizinců z třetích zemí se zřetelem na činnost asistenčních služeb"** byla pozornost zaměřena na zmapování souladu mezi potřebami vyjadřovanými cizinci z třetích zemí a nabídkou asistenčních služeb pro tyto cizince tak, jak ji vnímají samotní cizinci. V rámci kvantitativního empirického šetření bylo realizováno empirické šetření v rozsahu 347 respondentů (cizinci z Ukrajiny, Vietnamu a Ruské federace legálně pobývající na území celé ČR), kvalitativní výzkum byl realizován prostřednictvím 20 hloubkových rozhovorů s cizinci z třetích zemí.

Na základě zjištěných poznatků lze konstatovat, že procesu začleňování cizinců z třetích zemí do české společnosti i nadále brání zejména nedostatečná znalost češtiny. Neznalost jazyka majority u cizinců rozšiřuje prostor pro jejich případnou diskriminaci. Další bariérou integračního procesu cizinců z třetích zemí jsou přetrvávající projevy diskriminace a xenofobního chování majoritní společnosti vůči cizincům a sílící nezájem cizinců o integraci do české společnosti. Bylo potvrzeno, že osobní zkušenost s diskriminací snižuje u cizinců pocit důvěry nejen ve vztahu k majoritě, ale i vůči krajanům. K obtížnějšímu průběhu začleňování dále přispívá i odlišnost české kultury a způsobu života a zároveň uvědomování si vlastních kulturních a národnostních odlišností ze strany cizinců z třetích zemí. Obzvláště u občanů Vietnamu se potvrdila výrazně zvýšená snaha uchránit si či neopustit způsob života a zvyklosti, které si přinesli z Vietnamu. I když bylo přání respondentů zůstat v ČR i v případě neúspěchu v hledání lepšího pracovního uplatnění velmi vysoké, nemalou bariérou integrace je zhoršující se postavení cizinců na trhu práce ČR a s tím související jejich poměrně nestabilní ekonomická a sociální situace. Byla potvrzena rigidita českého trhu práce v oblasti zaměstnávání cizinců z třetích zemí. Příjmová a finanční analýza cizinců z třetích zemí představuje i v současné době poměrně neprobádanou oblast.

Na základě získaných poznatků o deklarovaných čistých osobních měsíčních příjmech a při zohlednění inflace, nárůstu cen (zejména) potravin atd. lze vyslovit předpoklad zhoršení se finanční situace zejména u ohrožených skupin cizinců z třetích zemí. Další překážkou začleňování se cizinců do majoritní společnosti byla také administrativní náročnost pobytové agendy, zejména při slučování rodin a prodlužování povolení k pobytu. I přes přetrvávající potíže s administrativou pobytové agendy byl ale zaznamenán přetrvávající trend posilování důvěry cizinců vůči úředníkům vyřizujícím pobytovou agendu cizinců. V průběhu posledního roku až dvou let vzrostl zájem o politickou participaci cizinců z třetích zemí na poměrně vysokou úroveň. Cizincům brání v jejich začlenění se do společnosti také v nemalé míře přetrvávající a rozsáhlá neznalost jejich práv a povinností, pramenící na jedné straně z nedostatku informací o skutečnostech potřebných pro život v České republice, na straně druhé (v určitých

případech) také z jejich pocitu nepotřebnosti až nechuti plně si uvědomit statut obyvatele České republiky a z toho povinnosti pro ně plynoucí.

Přístup k asistenčním službám pro cizince z třetích zemí by měl být velmi komplexní a okruh podporovaných opatření a programů v oblasti integrace cizinců by měl zohledňovat uvedenou různorodost potřeb cizinců při integraci. Specializace služeb nevládních neziskových organizací pouze na určitou oblast a rozdělení agend mezi různé pracovníky mohou snižovat atraktivitu těchto služeb oproti službám nabízeným zprostředkovateli, kteří mohou služby poskytovat pružněji a být pro cizince více "srozumitelní". Optimální skladba různých služeb z hlediska jejich zaměření se také může regionálně velmi výrazně lišit. Dřívější obdobné analýzy i provedená empirická šetření dokládaly nedostatečné využívání bezplatných služeb nestátních neziskových organizací, a to zejména z důvodu přesvědčení cizinců, že takové služby nepotřebují využívat, a také z důvodu využívání jiných forem podpory či pomoci (instituce veřejné správy, komerční firmy, zprostředkovatelé, rodina, přátelé atd.). Byly ale zaznamenány také určité překážky bránící využívání bezplatných asistenčních služeb (neinformovanost, jazyková bariéra), případně nedostatky existujících služeb či negativní postoje k nim (nedůvěra, špatná zkušenost, nespokojenost). Míra využívání služeb nestátních neziskových organizací a služeb komerčních subjektů byla srovnatelná, poněkud více byly využívány komerční služby.

Důležitým zjištěním byla také výrazná vazba cizinců na zprostředkovatele. Tato okolnost může představovat značnou bariéru integrace cizinců, neboť zprostředkovatelé mohou sledovat především vlastní finanční prospěch než prospěch cizince či jeho rodiny. Prostřednictvím těchto subjektů lze také jen ve velmi omezené míře předpokládat zprostředkování kontaktu na služby pro cizince veřejného nebo neziskového sektoru, ačkoli takové služby existují a cizincům by tyto služby mohly lépe pomoci při řešení jejich životních situací. Povaha služeb poskytovaných komerčními a neziskovými organizacemi a důsledky jejich využití pro cizince jsou velmi odlišné. Zatímco všechny nebo velká většina služeb nestátních neziskových organizací je poskytována bezplatně, komerční služby poskytují všechny nebo většinu služeb za úhradu. Přitom ale v zásadě platí, že cizinci využívající služeb výhradně komerčních subjektů patrně získají méně informací potřebných pro úspěšnou integraci než cizinci obracející se na tyto organizace.

Zároveň lze pozorovat trend, kdy komerční subjekty poměrně úspěšně využívají některé postupy, které převzaly od organizací reprezentujících neziskový sektor a neziskové organizace "vytlačují" s využitím "jejich" metod. K tomuto trendu patrně výrazně přispívá i používání propracovanějších marketingových strategií v komerčním sektoru. Byl zaznamenán i komplementární trend, kdy jsou neziskové organizace nuceny mezi sebou více soupeřit (k čemuž patrně přispívá projektové financování služeb v této oblasti) a (podobně jako je tomu v komerčním sektoru) začínají si používané metody práce s klienty spíše "střežit", než aby je vzájemně sdílely nebo dále rozvíjely, vyměňovaly si získané zkušenosti apod. Velmi důležité jsou také trendy ovlivňující nabídku služeb pro cizince a s tím související proměny sítě těchto služeb.

V této souvislosti je třeba věnovat pozornost například zvyšující se aktivitě komerčních subjektů při bezplatném zprostředkování informací cizincům z třetích zemí na komerčním základě (s využitím inzerce apod.). Zprostředkování informací se může v tomto případě omezovat pouze na komerčně atraktivní oblasti (jako například komerční zdravotní pojištění cizinců). Zprostředkované informace se také z podstaty věci soustředí (nebo se výhradně omezí) pouze na spolupracující subjekty, popřípadě inzerenty. Selektivnost informací zprostředkovaných cizincům z třetích zemí je velkým rizikem při jejich integraci do české společnosti a zprostředkované informace by rozhodně měly být co možná nejúplnější. Zjištěny byly také značné nedostatky z hlediska dostupnosti informací v jazykových mutacích pro cizince dostupné např. na portálu www.cizinci.cz. Dalšími podstatnými nedostatky jsou ne vždy odpovídající

kvalita překladu jazykových mutací, nedostupnost informačních materiálů v místech, kde se cizinci z třetích zemí pohybují, a také skutečnost, že informační materiály velice často neobsahují aktuální údaje. Cizinci z třetích zemí také mají velmi omezené možnosti získat informace o ČR v zemi původu, respektive tyto informace nejsou aktuální, jsou velmi selektivní a často přímo zkreslující. V důsledku uvedených skutečností se obracejí velmi často na zprostředkovatele nebo komerční subjekty, v důsledku čehož často získávají další velmi zkreslené informace.

3.1.7 Hodnocení politiky sociálních služeb v širší perspektivě

V rámci této oblasti byla v r. 2013 pozornost věnována zejména problematice různých forem financování sociálních služeb a jejich vlivům na otázky organizace, plánování a řízení tohoto segmentu sociální ochrany obyvatelstva.

V rámci projektu **Sociální služby na rozcestí**, který byl řešen ve spolupráci s Unii zaměstnavatelských svazů, byla věnována pozornost klíčovým otázkám, které determinují další charakter vývoje sociálních služeb v naší zemi. Jednalo se především o otázky:

- přístupu k nastavení ceny sociálních služeb,
- postavení klienta v systému sociálních služeb,
- úloha obcí, měst a krajů při zajišťování jednotlivých typů a forem sociálních služeb,
- možných přístupů k tvorbě sítě sociálních služeb,
- problematiky místní a regionální dostupnosti sociálních služeb.

Bylo konstatováno, že vývoj každého sociálního systému ovlivňuje celá řada faktorů, které nepůsobí izolovaně, ale navzájem se ovlivňují, podmiňují a existuje mezi nimi i řada zpětných vazeb, jejich význam se mění v závislosti na konkrétních historických podmínkách jednotlivých zemí. Tyto faktory lze v zásadě rozdělit na tři hlavní okruhy:

- demografický vývoj,
- ekonomické a sociální faktory,
- společensko-politické determinanty, vč. mezinárodních aspektů.

V oblasti poskytování sociálních služeb je z hlediska očekávaných změn v oblasti zdravotního stavu populace a v důsledku stárnutí populace nezbytné věnovat pozornost především těmto aspektům:

- analýze demografického vývoje alespoň do r. 2030,
- analýze systému financování dlouhodobé sociálně-zdravotní péče v naší zemi,
- analýze a prognóze vývoje zdravotního stavu osob starších 65 let z hlediska jeho dopadu na potřebu dlouhodobé sociálně-zdravotní péče,
- mezinárodním aspektům, zejména přístupům k těmto službám jako ke službám obecného zájmu a zkušenostem s řešením těchto otázek ve vybraných evropských zemích.

Vedle těchto faktorů je však nutno mít na zřeteli řadu dalších aspektů, které ovlivňují potřebu sociálních služeb. V tomto smyslu se jedná např. o otázky:

- související s kvalitou bydlení seniorů (možnost žít v malometrážních bezbariérových bytech s přiměřenou výší nájmu),
- související s dostupností nezbytných veřejných služeb především z hlediska jejich bezbariérovosti,
- související s dopravní obsluhností jednotlivých regionů prostředky veřejné dopravy.

Je zřejmé, že při hodnocení rozsahu poskytovaných sociálních služeb v jednotlivých regionech je nutno mít na zřeteli, že nelze uplatňovat stejná hlediska na celém území, neboť na zřeteli je nutno mít řadu objektivních charakteristik determinujících určité rozdíly vyplývající např.:

- z míry urbanizace,
- z věkové, kvalifikační, profesní a sociální struktury obyvatelstva na daném území a z náboženských specifik jednotlivých regionů,
- ze struktury osídlení jednotlivých územních celků, z velikosti obcí a z hustoty obyvatelstva,
- z míry realizace tradičních funkcí rodiny v péči o staré občany,
- z nejrůznějších sociologických změn probíhajících ve společnosti, zejména rozpad vícegeneračního soužití rodin.

Opomenout rovněž nelze dlouhodobou absenci jakékoliv koncepce rozvoje sociálních služeb, vliv střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb na změnu struktury poskytovaných sociálních služeb je doposud pouze minimální. V důsledku toho není stávající struktura forem sociální péče v jednotlivých regionech výsledkem promítnutí deklarovaných koncepcí do praktického života, ale je výsledkem dlouholetého živelného vývoje v minulosti, kdy praxe v rámci svých možností a podle svého zájmu reagovala na nutnost zabezpečení potřeb starých a zdravotně postižených občanů. Systém financování sociálních služeb navíc konzervuje zpravidla existující rozdíly ve vybavenosti jednotlivých územních celků sociálními službami a tím se nevytváří dynamizující konkurenční prostředí. Změněné politické, ekonomické a společenské podmínky významným způsobem ovlivňují přístup zainteresovaných subjektů k této oblasti sociální ochrany obyvatelstva. Odlišný způsob financování jednotlivých typů zařízení se v minulém období promítl do zájmu jednotlivých zřizovatelů o budování nových kapacit i o formy zabezpečení potřeb občanů (např. od okamžiku, kdy v polovině 90. let MF přestalo poskytovat dotace na výstavbu domovů-penzionů pro důchodce, se kapacita těchto zařízení prakticky nevyšla).

Dřívější úvahy o tom, že zavedení příspěvku na péči přispěje k odstranění těchto problémů, se doposud nepotvrdily, neboť nově koncipovaný systém financování sociálních služeb je ex ante závislý na poskytování dotací ze strany státu a zřizovatele, což ve svém důsledku vede k další konzervaci existujícího stavu, ke stagnaci rozvoje zejména terénních služeb sociální péče a ve svém důsledku k tomu, že celý systém financování sociálních služeb je neefektivní. V tomto směru byla navržena řada variant úprav výše příspěvku na péči, např. v závislosti na formě poskytované sociální služby. V tomto směru se ukazuje, že je nezbytné mít na zřeteli, že náklady na poskytování sociální péče v domácnostech jednotlivých klientů jsou cca o 23 % vyšší (činí cca 248 Kč na 1 hodinu péče) než náklady této péče v pobytových zařízeních sociálních služeb (činí cca 192 Kč na 1 hodinu péče).

3.1.8 Hodnocení trendů demografického vývoje a možností rodinné politiky v návaznosti na další veřejné politiky čelit jeho sociálním dopadům

V rámci této oblasti byla v r. 2013 pozornost věnována zejména těmto problémovým okruhům:

- měnící se rodinné a reprodukční chování v České republice,
- sladění pracovního a osobního života,
- nové formy denní péče o děti v ČR, opatření rodinné politiky v oblasti předškolní péče,

- služby pro fungující rodiny,
- rodinná politika na místní a regionální úrovni,
- vývoj hmotné podpory rodin formou nepojistných sociálních dávek.

Jedním z témat, kterým je již tradičně věnována pozornost, jsou změny **rodinného a reprodukčního chování**. Díky mezinárodní spolupráci v rámci projektu Nové formy denní péče o děti v České republice byly tyto změny nově konfrontovány s vývojem ve Francii. Změny rodinného chování nastaly v obou zemích, v ČR a ve Francii, v různých historických obdobích, avšak v kontextu podobných celospolečenských změn (vzestup nezaměstnanosti, restrukturalizace hospodářství posilující význam terciárního sektoru, prodlužování délky studia apod.). Celospolečenské změny vedly v obou zemích k odkládání založení rodiny, tj. uzavření sňatku a narození prvního dítěte, do vyššího věku. V současné době tak vstupuje do manželství v obou zemích z historického pohledu velmi malá část populace (Francie přibližně 55 %, Česká republika 60 %), a to ve stále vyšším věku. Přibližně každé druhé manželství však končí v obou zemích rozvodem. Na druhé straně je ve Francii od 80. let a v ČR od 90. let relativně populární nesezdané soužití, které se v řadě případů stává dlouhodobou, respektive celoživotní alternativou manželství.

Odklad vstupu do manželství a rozšíření alternativních forem partnerství byly spjaty s odkladem, případně odmítáním narození dětí. V obou zemích tak došlo k významnému poklesu porodnosti a plodnosti, ve Francii však hodnota úhrnné plodnosti nikdy neklesla pod 1,6 dětí na jednu ženu a v současné době se její úroveň pohybuje kolem hodnoty prosté reprodukce. Mezi hlavní faktory, které stojí za vysokou úrovní porodnosti ve Francii (v rámci Evropy), patří vysoká úroveň plodnosti žen ve věku 30 až 40 let, tedy ve věku, kdy zároveň většina žen pracuje, avšak ženy s dětmi přerušují pracovní dráhu jen minimálně, tj. po porodu buď v práci pokračují, nebo se vracejí po relativně krátké době. Pro Francii je však rovněž typická vyšší plodnost třetího a vyššího pořadí, vedoucí k vyššímu podílu rodin s více než dvěma dětmi. V ČR byl vývoj počtu narozených dětí od poloviny 50. let 20. století velmi nepravidelný, s maximem v polovině 70. let, kdy vlivem propopulačních opatření dosáhla úhrnná plodnost hodnoty 2,4 děti na jednu ženu. Historického minima v úrovni plodnosti bylo dosaženo v roce 1999 hodnotou 1,13 dítěte na jednu ženu, tj. o mnoho nižší v porovnání s minimem ve Francii. Průměrný věk matek při porodu v ČR v poválečném období za Francií poměrně výrazně zaostával, po roce 1989 však dochází k prudkému růstu tohoto ukazatele, jež se tak rychle přiblížil současným hodnotám ve Francii. Až do konce 80. let se ČR vyznačovala nízkým podílem dětí narozených mimo manželství (avšak při relativně vysokém podílu prvních dětí, které se narodily do 8 měsíců po uzavření sňatku), v posledních dvou dekadách ale i tento ukazatel vykazuje podobný trend jako v ostatních zemích zejména západní Evropy.

I přes vyšší porodnost francouzských žen je zaměstnanost matek s malými dětmi v porovnání s českými vyšší. Jedním z pozitivních faktorů je nastavení rodinné a sociální politiky, politiky zaměstnanosti a v posledních desetiletích i míra podpory rovných příležitostí žen a mužů. Ke **sladování rodiny a zaměstnání** ve Francii přispívá oproti ČR vyšší flexibilita pracovního času, zejména více částečných úvazků, kratší pracovní doba i u plných úvazků, podpora celoživotního vzdělávání, podpora zaměstnanosti žen a komplexní systém nerodinné péče o děti zahrnující služby různého typu. Problémy ve sladování rodiny a zaměstnání v ČR spočívají zejména ve využívání dlouhé rodičovské dovolené, což často komplikuje další profesní dráhu a snižuje výdělky žen a následně jejich důchodové nároky. Malá nabídka flexibilních pracovních režimů nutí matky malých dětí pracovat na plný úvazek, přetrvává i tradiční dělba práce mezi partnery přinejmenším v počátečních fázích rodičovství, což se promítá v nerovném postavení žen a mužů na trhu práce. Životní dráhu žen lze charakterizovat jako sekvenční, vyznačující se 1. postupně se prodlužujícím obdobím prvotního vzdělá-

vání, 2. krátkou (dnes se prodlužující) fází zaměstnání a příp. budování profesní pozice, 3. fází intenzivní celodenní péče o dítě/děti, 4. obdobím kombinace rodinných a profesních aktivit a aspirací. Rozhodování o formě péče o malé děti a genderové rozdíly v chování na trhu práce jsou v ČR významně ovlivňovány mzdovými rozdíly žen a mužů a rovněž nedostatečnou nabídkou služeb nerodinné péče o děti, a to zejména mladší 3 let.

Fungující **system služeb nerodinné péče o děti** v předškolním věku se tedy ukazuje jako jedna z podmínek pro úspěšné sladování práce a rodiny a nepřímo i pro zvýšení porodnosti a zaměstnanosti matek s malými dětmi. V obou sledovaných zemích jsou základní součástí systému jesle pro děti mladší 3 let a mateřské školy pro děti od 3 let do začátku povinné školní docházky. Ve Francii jsou však služby zejména pro děti do 3 let výrazně rozmanitější. Kromě klasických kolektivních zařízení, jeslí, zde existují služby mateřských asistentek. Tyto služby jsou definovány zvláštním zákonem, jejich kvalita je kontrolována státními orgány a zároveň jsou tyto služby podporovány státem finančně (zejména daňové výhody a příspěvky pro rodiče dětí a placení sociálního pojištění mateřské asistentky státem). V oblasti kolektivních služeb je státem definováno, kontrolováno i finančně podporováno několik různých forem péče. Jedná se např.:

- o rodičovské jesle - zařízení založená na účasti rodičů v zájmu propojení rodičovské a kolektivní péče;
- o kombinovaná zařízení - zařízení založená na diferencovaných potřebách rodičů a dětí v lokalitě, a proto nabízející pravidelnou i nepravidelnou, dlouhodobou i příležitostnou péči či různé další doplňkové služby;
- o rodinná zařízení - zařízení zaměstnávající mateřské asistentky, které poskytují péči o děti dle pravidel pro individuální péči ve své domácnosti a zároveň dochází se svěřenými dětmi do kolektivního zařízení.

Francouzský systém nerodinné péče je oproti českému tedy velmi komplexní, ale zároveň díky stanoveným pravidlům poměrně transparentní. Za inspirativní je v tomto ohledu pro ČR možné považovat např.:

- aktivní roli státu a zejména jednotlivých obcí, vč. financování, které je založeno na státem garantované podpoře ze systému sociálního zabezpečení a daní a dalších zdrojů a má základní společná pravidla pro všechny formy péče;
- monitoring potřeb a požadavků rodin jako východisko pro zakládání (rozšiřování, proměny) zařízení denní péče v rozmanitých formách;
- jednotné základní předpisy pro zařízení poskytující péči o děti do 6 let mimo resort školství;
- důraz na kvalitu péče (systém kontrol, ve všech zařízeních výchovné a pedagogické plány), kvalifikovanost personálu a individuální přístup k dětem;
- zohlednění individuálních potřeb rodin a dětí širokou nabídkou různých typů zařízení a jejich slučováním do kombinovaných zařízení;
- finanční podpora provozovatelů i rodičů (dávky, dotace, daně); kombinování služeb denní péče o děti se službami na podporu socializace dětí a rodin, sdílení zkušeností, rodičovské kompetence apod.

Francouzský příklad mj. ukazuje, že žádoucí kvality je možno dosáhnout v zařízeních různého typu (není nutné lpět na "tradičních" formách s přísnými pravidly a podmínkami. Také potvrzuje neopodstatněnost rozdělování (typů) zařízení denní péče podle věku dětí a naopak efektivnost rozlišování vhodnosti zařízení podle rozmanitých individuálních potřeb dětí a rodičů.

Inspirace z Francie byla využita také v aktivitách zaměřených na **služby pro fungující rodiny**, tj. jak služby sociální, tak služby nespádající do sociálních služeb vymezených příslušným zákonem. Zejména byly analyzovány služby mateřských center, která dnes plní několik klíčových funkcí založených na principech svépomoci. Jedná se především o poradenství, aktivizační služby cílené na zvyšování rodičovských kompetencí a posilování vztahu rodiče a dítěte, setkávání rodičů s cílem výměny zkušeností a různě zaměřené aktivity pro děti. Navzdory tomu, že jejich služby nejsou systematicky formálně ukotveny v systému sociálních služeb, mateřská centra vyplňují podstatnou mezeru v oblasti sociálních služeb a sociálně-právní ochrany a významně doplňují nabídku registrovaných sociálních služeb v konkrétních lokalitách. Pozornost byla zaměřena zejména na to, jak mohou mateřská centra přispět ke zvyšování rodičovských kompetencí poskytováním sociálních a dalších služeb. Koncept mateřských center byl komparován s obdobným, ač újeji zaměřeným, institutem tzv. "zelených domů", které jsou integrovanou součástí služeb pro rodiny s malými dětmi ve Francii. Jsou to místa socializace dítěte v kolektivu, přípravy na separaci od rodiče při nástupu do zařízení denní péče a posilování vztahu rodiče a dítěte za přítomnosti psychologa. Společné oběma porovnávaným typům je, že se jedná o neformalizovaná zařízení. Francouzský příklad naznačuje, že poptávka po službách na pomezí mezi neformálním setkáváním a odborným poradenstvím a aktivizací je hodná většího zřetele v kontextu systému služeb péče o děti. Ačkoli jsou tyto služby mateřských center z důvodu své neinstitucionalizované podoby obtížně zařaditelné, jejich význam pro podporu rodiny a její zdravý rozvoj je zřejmý. Proto je namístě, aby byl ze strany státu věnován větší zřetel k jejich obtížně vyčíslitelnému přínosu při posuzování nároku na dotace nebo na oprávnění k poskytování sociálních služeb a služeb sociálně-právní ochrany.

Další formou vícestranné podpory rodin s dětmi s funkcí prevence sociálních problémů rodin je propojení výchovy a vzdělávání (nejmenších) dětí se sociálně terapeutickými a podpůrnými sociálními službami pro děti i jejich rodiny. Jeden z příkladů lze nalézt opět ve Francii v tzv. rodičovských jeslích, které mají často výrazné sociální funkce díky kombinaci těchto služeb. Jsou součástí systému denní péče o děti těžcího z celkového přístupu francouzských vlád a regionálních i lokálních samospráv k rodinné politice a v tomto rámci k zajištění potřeb nejmladších dětí, který lze charakterizovat dvěma základními principy:

- péče o děti je (z velké míry) věcí a zájmem společnosti;
- společnost má zajistit srovnatelné podmínky pro rodiny a děti ze všech sociálních vrstev.

Inspirativní je i pravidelný monitoring sociálních a dalších potřeb rodin s dětmi, prováděný na úrovni obcí nebo regionů.

Také v ČR je stále více v odborných i politických kruzích reflektována naléhavost řešení situace sociálně znevýhodněných rodin s dětmi nástroji sociální prevence. Existuje zde vzácná shoda sociálních a ekonomických podnětů k podpoře začlenění těchto dětí do předškolních zařízení kolektivní péče. Rozšířilo by se tak spektrum služeb pomáhajících těmto rodinám, v nichž jsou stále postrádány terénní služby pro ohrožené rodiny a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

Největší potenciál k zavedení kombinovaných služeb pro rodiny v současnosti spočívá zřejmě v mateřských centrech. Pokud by se mateřská centra chtěla francouzským příkladem inspirovat, musela by se "vypořádat" např. s těmito bariérami či výzvami:

- zachování charakteru mateřských center - právní status subjektu péče o děti: zájmem MC je zachovat si svůj specifický nízkoprahový a svépomocný charakter, již poskytování pravidelné (celo)denní péče přesahuje tento základní princip, ale lze ji poskytovat, především je-li mateřské centrum občanským sdružením;

- finanční krytí - na rozdíl od Francie jsou finanční zdroje na podporu "alternativních" forem denní péče o děti velmi omezené; na sociálně terapeutické a poradenské služby pro ohrožené rodiny lze potenciálně získat finanční podporu, pokud by taková služba byla registrovaná jako sociální, v takovém případě však opět hrozí, že mateřské centrum může oslabit ve svém charakteru nízkoprahového zařízení pro běžné rodiny;
- podpora decizních orgánů - v ČR je třeba zvýšit podporu obcí, krajů i státu alternativním formám péče, reagujícím na diferencované individuální potřeby, jako je právě např. kombinace péče o děti a sociální pomoci;
- materiální vybavení - mateřská centra jsou velmi různě vybavena prostorově, některá nemohou poskytnout zvláštní prostory pro centrum péče i např. pro odborníky poskytující konzultace, nicméně charakteru mateřského centra odpovídá taková forma pomoci, kdy odborníci nabízejí pomoc ženám i neformálně během obvyklých činností a další pak mimo centra;
- dostupnost pro znevýhodněné - mateřská centra mají sice snahu vtahovat co nejvíce lidi z ekonomicky slabšího prostředí do svých programů, ale hodně slabí se těžko aktivizují, protože jejich motivace přijít není tak silná (především účast romských rodin je velmi malá), naproti tomu se daří zapojit cizince.

V současné době komplikuje aplikaci navržené formy služeb pro rodiny v českých podmínkách (i další podobné inovace) nepřijetí dlouho navrhovaného zákona o dětské skupině.

Pozornost byla rovněž věnována dokončení prací na projektu **Opatření rodinné politiky na regionální a lokální úrovni a podmínky jejich zavádění v praxi**. Cílem tohoto projektu bylo vytvořit návrh postupu a opatření k provádění rodinné politiky na úrovni obcí a krajů, obsahující jak obecně platné principy a návody, tak doporučení, jak ji modifikovat a aplikovat s ohledem na specifické podmínky jednotlivých obcí. Podklady pro tvorbu návrhu byly získávány nástroji kvantitativními (dotazník pro představitele obcí) i kvalitativními (nestandardizované rozhovory s odborníky z praxe a s představiteli krajských, městských a obecních úřadů), navíc bylo využito studium dokumentů vč. dokumentace soutěže "Obec přátelská rodině". Výsledky analýz ukázaly, že mezi navrhované postupy a opatření je třeba zahrnout jak návod na koncepční přístup k lokální rodinné politice, tak praktické náměty na řešení jejich dílčích oblastí.

Na rozdíl od řady jiných zemí jsou v ČR kompetence vyšších územně správních celků a regionů (v ČR krajů, jinde třeba spolkových zemí) omezenější a navíc i ty existující bývají méně využívány. To může být jeden ze zdrojů diferencovaného a často nejasného přístupu ke koncipování a provádění krajské rodinné politiky. Přitom zákonné kompetence krajských samospráv dávají prostor pro iniciativní a inovativní provádění krajské rodinné politiky a podněcování obcí v kraji k aktivitám ve prospěch rodin. Kraje by měly mít vypracované koncepce a metodiky rodinné politiky zohledňující specifické podmínky daného regionu, obcím by v této oblasti měly poskytovat finanční podporu, podněty a potřebné informace. Podobnou roli by měl v tomto ohledu hrát i stát, jehož koncepce by vyjadřovala nastavení současných trendů a záměrů v oblasti rodinné politiky a jím vydávaná metodika by byla výrazem zobecněné zkušenosti rozvinuté výzkumnými akcemi a odbornými analýzami. Velmi potřebná je rovněž finanční podpora směřovaná k obcím ze strany státu, poskytování vzdělávání lidem činným v dané oblasti a oceňování úspěšných obcí a dalších subjektů, např. prostřednictvím soutěží, auditů apod. Specifika role obcí a měst v rodinné politice vyplývají především ze skutečnosti, že je zde nejbližší kontakt mezi subjekty a objekty rodinně politických opatření a akcí, a tedy možnost na ně reagovat diferencovanými nástroji, přičemž přístupy a pojetí rodinné politiky jsou na lokální a národní úrovni diametrálně odlišné. Argumentem pro potřebu místní rodinné politiky je rozmanitost

potřeb a problémů rodin, kterou není možné plně efektivně podchytit opatřeními z centrální úrovně, majícími bezpodmínečně více či méně univerzální charakter. Spoléhat jen na ně by znamenalo nevyrovnanost pokrývání potřeb rodin společenskou podporou i riziko nespravedlivé distribuce pomoci právě s ohledem na vazbu mezi potřebami a pomocí.

Výsledky projektu byly zpracovány do dvou monografií, z nichž jedna se věnuje obecným otázkám koncipování rodinné politiky na krajské a místní úrovni a druhá obsahuje jednak konkrétní náměty na rodinně politické aktivity podle hlavních oblastí, a jednak komplexnější příklady dobré praxe tří krajů a tří obcí, které ilustrují, jak vzniká a rozvíjí se koncipování, prosazování a uskutečňování rodinně-politických záměrů.

V rámci projektu **Analýza vývoje hmotné podpory rodin formou nepojistných sociálních dávek (s návrhem prorůstových opatření)**, kterou VÚPSV, v.v.i. zpracoval ve spolupráci s Národním centrem sociálních studií, o.p.s. byla věnována pozornost třem okruhům problémů.

V první části monografie je popsán vývoj hmotné podpory rodin poskytované prostřednictvím nepojistných sociálních dávek od roku 1990 a zejména po roce 2010. Monografie ukázala, že z hlediska mezinárodního porovnání Česká republika po celém období na škále pořadí zemí zpravidla klesala s výjimkou r. 2007, kdy se v důsledku nových opatření zejména v oblasti rodičovského příspěvku dostala na cca konec 2. třetiny sledovaných zemí. Nicméně, následující tzv. reformní opatření zapříčinila, že v r. 2010 činí v ČR podíl sociálních výdajů na rodinu a dítě na HDP pouze 1,33 % a mezi všemi zeměmi EU ji patří 5. místo od konce.

Míra ohrožení chudobou nezaopatřených dětí je v České republice ve srovnání s ostatními zeměmi Evropské unie jedna z dlouhodobě nejnižších. Na druhou stranu ale rozdíl mezi mírou ohrožení chudobou nezaopatřených dětí do 16 let a obecně všech obyvatel daného státu patří v ČR k těm vyšším. Podíl dětí ohrožených chudobou je velice nízký (i ve srovnání s ostatními zeměmi EU), ale jen tehdy, pokud rodiče dosáhli nějakou formu vysokoškolského vzdělání.

Z pohledu jednotlivých dávkových nástrojů směrem k rodinám s dětmi vynakládá ČR relativně hodně na rodičovský příspěvek (cca sedmkrát více, než je průměrná hodnota v zemích EU), na opačném konci se v ČR nachází příspěvek na děti (žádná země EU nedává na tuto dávku méně finančních prostředků než ČR, průměrné náklady na tuto dávku jsou v EU dokonce desetkrát vyšší, než je tomu v ČR).

Druhá část monografie pojednává o nepojistných sociálních dávkách jako o jednom z nástrojů sociální a rodinné politiky. Podrobně jsou zde popisovány podmínky vzniku současných dávkových systémů, přičemž zvláštní pozornost je věnována rozboru vývoje organizačního zabezpečení nepojistných dávkových systémů. Uvedeny jsou změny, k nimž došlo v rámci jednotlivých fází připomínkového řízení klíčových právních norem. Ocenit je nutno rovněž tu pasáž, která se věnuje vyhodnocení správnosti predikcí, které byly formulovány. Text rovněž dokládá pochybnosti o správnosti řešení administrace nepojistných sociálních dávek, které bylo přijato v rámci reformy veřejné správy. Zvláštní pozornost je věnována predikcím opatření realizovaných po r. 2010. Konstatuje se, že opatření přijatá zejména v rámci tzv. úsporných opatření přes vážná varování obsažená v predikcích vedla k podstatné změně základního konceptu sociální politiky - totiž k odklonu od levné skupinově cíleně (selektivně) zaměřené a prokazatelně úspěšné prevence k nákladné individuální kurativě. Tento zásadní obrat žádná z politických sil nedeklarovala a v dokumentech k provedení změn nejsou rozebrány důsledky právě tohoto vývoje. Ukazuje, že ani odborně zpracované predikce nemusí vést k adekvátnímu rozhodnutí a že mezi zpracovanými návrhy a výsledným řešením

může dojít v procesu projednávání k závažným změnám oslabujícím dosažení zamýšleného cíle. V takovém případě je užití tohoto nástroje sociální politiky za současné legislativní praxe značně nespolehlivé a nejisté, popř. až kontraproduktivní.

Ve třetí části jsou formulovány náměty na prioritní úpravy v oblasti nepojistných dávek pro rodiny s dětmi, současně jsou nastíněna hlavní opatření a náměty na změny v oblasti rodinné politiky, přičemž důraz je položen na potřebu přijímání prorůstových opatření jako nástroje rozvoje lidského potenciálu a lidských zdrojů se zaměřením na prosperitu standardní rodiny. Konstatuje se, že sociální politika by se měla více "odpoutat" od problému chudoby, jejíž řešení vyžaduje relativně malé výdaje (např. v relaci na HDP) a která se týká relativně malého okruhu obyvatel, ale měla by se orientovat na ty rodiny, které požívají již velmi omezenou (popř. žádnou) podporu státu a jejichž daňové zatížení je vyšší než tato státní podpora. Problémem domácností se středními příjmy není nedostatek příjmů, ale nákladnost kvalitní péče o děti. Tyto rodiny za minimální nebo žádné podpory hradí všechny náklady plně a ve výsledku se tak svými disponibilními příjmy přiblíží těm, které jsou pro nízké příjmy ze sociálních systémů podporovány. Podpora této skupiny by proto měla být směřována tak, aby byla kvalitní péče o děti oceněna a ekonomicky zvýhodněna.

Vzhledem k evropské strategii "vědomostních společností" je třeba v rodinné politice urychleně přijmout a důrazně realizovat takové aktivity, které budou představovat jednoznačné prorůstové impulsy jak v oblasti vzdělávání, tak i v oblasti sociálně-ekonomické prosperity rodiny (např. sjednotit výši daňové slevy na poplatníka s daňovým zvýhodněním na dítě tak, aby finální dopad byl rozpočtově neutrální), zaměstnanosti i v oblasti bydlení. Úsporná opatření realizovaná po r. 2010 výrazně zvýšila počet příjemců dávek pomoci v hmotné nouzi a pravděpodobně významně zvýšila počet osob ohrožených sociálním vyloučením podle šetření EU - SILC.

3.1.9 Hodnocení trendů v rozvoji kapacity veřejné správy a vládnutí ve vztahu k sociální politice

V rámci této oblasti byla v r. 2013 pozornost věnována:

- implementace reformy v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi
- pojetí sociální pomoci a metodice integrace sociální práce a poskytování dávek pomoci v hmotné nouzi
- problematice udržení procesů plánování sociálních služeb na území Písku jako obce s rozšířenou působností

Od ledna 2012 byla zahájena implementace reformy pomoci osobám v hmotné nouzi, která zahrnovala hluboké změny organizačního charakteru i změny v parametrech poskytování sociální pomoci v této sociální situaci. Cílem monografie **Raná fáze implementace reformy v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi** bylo proto zachytit situaci právě v oblasti poskytování sociální pomoci lidem v hmotné nouzi na kontaktních pracovištích Úřadu práce ČR a obcích tak, jak vypadala krátce po zahájení reformy. Pozornost byla věnována zejména rozboru faktorů ovlivňujících úspěšnost implementace reformovaných sociálních politik do praxe. Pozornost byla rovněž věnována typům pojetí sociální pomoci, kterou v nových podmínkách pracovníci agendy hmotné nouze uplatňovali, včetně toho, zda a jaká dilemata tito pracovníci při práci s klienty pociťovali.

Výsledky výzkumu (86 polostrukturovaných rozhovorů s řadovými a vedoucími pracovníky vybraných referátů hmotné nouze při kontaktních pracovištích Úřadu práce

ČR a sociálních odborů obcí) poukázaly na to, že ani čtyři měsíce po zahájení reformy nebyly zajištěny základní podmínky pro její úspěšné převedení do praxe:

- mezi pracovníky první linie i jejich nadřízenými panovala nejistota až konflikt ohledně cílů reformy,
- pracovní a organizační podmínky (vysoký počet klientů na jednoho pracovníka, omezeně funkční software na zpracování žádostí o dávky pomoci v hmotné nouzi, výrazně omezená možnost práce v terénu apod.) téměř znemožňovaly poskytování komplexní sociální pomoci,
- pracovníci první linie na ÚP ČR často čelili dilematu, zda na vlastní náklady (přesčasy, vyčerpání, konflikt s nadřízeným pracovníkem) nadále působit jako sociální pracovníci, či se podvolit očekáváním svých nadřízených a akceptovat roli pouhých administrátorů dávek v hmotné nouzi.

Sociální pomoc poskytovaná za této situace lidem v hmotné nouzi, a to jak na pracovištích ÚP ČR, tak na obcích se primárně orientovala na překonání některých osobních deficitů lidí v hmotné nouzi poskytnutím dávky či poradenstvím. Další formy pomoci (tj. učení a působení na problémové interakce klienta se subjekty v jeho prostředí) byly využívány pouze příležitostně. Je však nutné uvést, že u poměrně velké části pracovníků se pojetí pomoci lidem v hmotné nouzi jako primárně orientované na saturaci některých osobních deficitů těchto lidí rozcházel s jejich představami o tom, jaká pomoc by byla pro tento typ klientely podle jejich názoru žádoucí. V představách řady dotázaných vedoucích i řadových pracovníků o optimální sociální práci s lidmi v hmotné nouzi totiž hrály další formy pomoci, jako je učení a působení na problémové interakce, mnohem větší roli než v aktuálně popisovaných způsobech práce s klientem. Tyto postupy však nebylo dle jejich zkušenosti možné za daných podmínek při práci s lidmi v hmotné nouzi běžně uplatňovat.

Vzhledem k tomu, že v poreformním období, jemuž byla v rámci realizace projektu věnována pozornost, nebyla situace pomoci lidem v hmotné nouzi zdaleka ustálená, není možné předvídat, které z námi popsaných potíží měly či budou mít jen dočasný charakter, a které naopak mohou přetrvávat, či dokonce zesilovat, a tak pojetí sociální práce s lidmi v hmotné nouzi i nadále významně ovlivňovat. Nicméně předložená zjištění naznačují, že rozsah potíží provázejících implementaci reformy sociální pomoci v hmotné nouzi je takového charakteru, že lze jen stěží očekávat, že by se tyto potíže vyřešily "samy od sebe", bylo by proto žádoucí v rámci agendy sociální pomoci lidem v hmotné nouzi provést určitá opatření směřující k řešení výše popsaných potíží. Je potřeba si uvědomit, že dosažení konsenzu o tom, jaké konkrétní kroky by bylo třeba uskutečnit, je dlouhodobějším procesem. Ten by měl optimálně zahrnovat diskusi mezi zástupci řídicího orgánu, tj. MPSV, zástupci vedoucích a řadových pracovníků agendy sociální pomoci osobám v HN a akademiky z oboru sociální práce.

Výsledky monografie lze mj. využít jako východisko pro diskusi o optimálním vyladění procesu implementace s ohledem na zvýšení pravděpodobnosti dosažení cílů reformy.

Cílem projektu **Pojetí sociální pomoci a metodika integrace sociální práce a poskytování dávek pomoci v hmotné nouzi** bylo vytvoření takového metodického nástroje, který významně podpoří implementaci jednoho z principů systému pomoci v hmotné nouzi, a to spojení poskytování dávek pomoci v hmotné nouzi se sociální prací. Tohoto cíle bylo dosaženo vypracováním "Metodiky integrace sociální práce a poskytování dávek pomoci v hmotné nouzi", která pracovníkům v přímém kontaktu s příjemci těchto dávek poskytuje návod, jak s ohledem na životní situaci příjemce dávek pomoci v hmotné nouzi diferencovaně vybírat z typů pojetí sociální pomoci (tj. propojení sociální dávky a činností sociální práce) a jak tyto uplatňovat v praxi. Východiskem pro zpracování metodiky byly:

- výsledky terénního šetření zahrnující detailní popis a hloubkové porozumění tomu, jaká pojetí sociální pomoci jsou v současnosti v ČR v souvislosti s poskytováním dávek pomoci v hmotné nouzi uplatňována,
- zahraniční zkušenosti,
- po zpracování pracovní verze metodiky i kritická reflexe navrhovaných postupů odborníky z praxe.

Pilotní testování postupů sociální práce s lidmi v hmotné nouzi navržených v uvedené metodice ověřilo jejich vhodnost pro danou cílovou skupinu a uplatnitelnost ve stávajícím systému pomoci v hmotné nouzi. Uplatnění této metodiky sociálními pracovníky příslušných referátů ÚP ČR a sociálními pracovníky obecních úřadů zejména obcí s rozšířenou působností přispěje k dosažení stavu:

- kdy pracovníci kontaktních pracovišť ÚP ČR a sociální pracovníci obcí využívají v procesu pomoci lidem v hmotné nouzi a ohroženým hmotnou nouzí takové postupy sociální práce, které jejich klientům umožní zvládat problémy, které je do situace hmotné nouze přivedly, či jim brání se z ní vymanit,
- tím snižovat riziko dlouhodobé závislosti klientů na dávkách v hmotné nouzi
- a zlepšit schopnost lidí v hmotné nouzi a ohrožených hmotnou nouzí řešit vlastní životní situaci samostatně.

V rámci tohoto projektu byly vytvořeny dvě odborné stati. Jedna z nich je zaměřená na diskusi a popularizaci postupů sociální práce navržených v uvedené metodice. Druhá stať pak shrnuje výsledky rozboru kvalitativních dat získaných v průběhu realizace tří případových studií zaměřených na uplatňování sociální práce v systému pomoci v hmotné nouzi po implementaci Sociální reformy I, tj. v roce 2012. Ukázalo se, že jednotlivá pracoviště agendy hmotné nouze při ÚP ČR tíhla buď k rozšířenému pojetí sociální pomoci, nebo naopak redukovanému pojetí sociální pomoci.

Rozšířené pojetí lze přitom charakterizovat jako snahu pracovníků o komplexní působení na osobní deficity klienta v hmotné nouzi s příležitostným využíváním prvků intervence specifických pro typ pomoci orientované na problémy v interakcích. Pracovníci uplatňující redukované pojetí se pak při poskytování pomoci lidem v hmotné nouzi soustřeďovali výhradně na správné posouzení a administraci dávek v hmotné nouzi s příležitostným využitím základního sociálního poradenství orientovaného v omezené míře na kompenzaci některých osobních deficitů těchto klientů.

Při zkoumání faktorů, které na daných pracovištích mohly souviset s příklonem pracovníků k jednomu, či druhému pojetí sociální pomoci, se ukázalo, že spíše než vnější podmínky (tj. charakteristiky správního obvodu: míra nezaměstnanosti, dostupnost sociálních služeb, rozlehlost správního obvodu; a pracovní podmínky: počet klientů na pracovníka, náročnost administrace dávek pomoci v hmotné nouzi, kumulace agend a dostupnost služebního auta) byly v době výzkumu hlavními faktory, které stály za "volbou" pojetí sociální pomoci, zejména předchozí zkušenost s agendou dávek pomoci v hmotné nouzi, vnitřní identifikace s původním způsobem výkonu této agendy, který byl blízký Rozšířenému pojetí, a míra vnitřní motivace ji obdobným způsobem i nadále vykonávat. Jak však upozorňovali pracovníci zabývající se agendou dávek pomoci v hmotné nouzi jednoho z pracovišť zařazených do výzkumu, uplatňování rozšířeného pojetí bylo ve stávajících organizačních podmínkách pro referenty tohoto referátu velmi vyčerpávající, a tak je poměrně pravděpodobné, že s postupem doby vliv organizačních podmínek převáží nad vlivem přesvědčení pracovníků o dobré praxi.

V rámci realizace projektu **Udržení procesů plánování sociálních služeb na území Písku jako obce s rozšířenou působností** byla v uplynulém roce zpracována projekce vývoje obyvatelstva na území tohoto regionu, na jejím základě byly rámcově

naznačeny důsledky vývoje obyvatelstva na potřebu sociálních služeb a došlo k porovnání vybavenosti tohoto regionu sociálními službami s dostupností sociálních služeb na území celé republiky a Jihočeského kraje.

Trendy ve vývoji populace ukazují, že v následujících letech bude nutno věnovat pozornost zajištění potřebných kapacit celého spektra služeb sociální péče. Na základě analýzy vývoje struktury příjemců příspěvku na péči v závislosti na věku příjemce dávky, pohlaví a míře závislosti za prosinec 2007-2009 byl prostřednictvím regresní analýzy zpracován odhad vývoje počtu příjemců příspěvku na péči u osob starších 66 let jak v celém obvodu obce s rozšířenou působností, tak i odděleně ve městě Písku. Porovnání zjištěných údajů s aktuální kapacitou poskytovatelů těchto služeb ukazuje, že některé aktivity bude potřeba - především v dlouhodobém výhledu - přehodnotit.

Vybavenost správního obvodu ORP Písek sociálními službami je v porovnání s celostátními údaji i s údaji za Jihočeský kraj vyšší u dlouhodobě "tradičních" typů pobytových zařízení sociálních služeb (domovů pro seniory a domovů pro osoby se zdravotním postižením), což svědčí o tom, že těmto formám péče je dlouhodobě věnována výrazná pozornost.

V následujících letech však bude potřeba věnovat zvýšenou pozornost rozvoji pečovatelské služby, a to především v malých obcích správního obvodu. Provedené porovnání ukazuje, že počet osob, jimž je ve správním obvodu ORP Písek poskytována tato služba v relaci na 1 000 osob starších 65 let, je nižší jak v porovnání s celostátním průměrem, tak i s údajem za Jihočeský kraj. V samotném městě Písek je pečovatelská služba poskytována cca 435 osobám, tzn. že v relaci na 1 000 osob starších 65 let dosahuje vybavenost města Písku pečovatelskou službou hodnoty 86,8 a je tedy vyšší, než jsou hodnoty vybavenosti v celostátním měřítku i v Jihočeském kraji.

Porovnávat vybavenost správního obvodu ORP dalšími typy služeb sociální péče a službami sociální prevence a sociálního poradenství je velmi obtížné vzhledem k neúplným a nepřesným statistickým informacím a odlišným sociálním podmínkám v jednotlivých regionech, které se odráží v odlišné potřebě poskytování zejména služeb sociální prevence.

Na tuto oblast se řešitelé zaměří v následujícím období v souvislosti s realizací projektu Dlouhodobá strategie rozvoje sociálních služeb na území Písku jako obce s rozšířenou působností do r. 2030, který bude realizován v letech 2014-2015 v rámci programu OMEGA ze zdrojů Technologické agentury.

3.1.10 Monitorování vývoje sociálního dialogu a pracovních podmínek

V rámci tohoto projektu se v r. 2013 VÚPSV, v.v.i. podílel:

- na řešení výzkumném projektu Working Conditions and Industrial Relations in the Central Public Administration: Conducting in-depth case studies in Member States which have joined the EU since 2004,
- na zapojení do EIRO (European Industrial Relations Observatory), EWCO (European Working Conditions Observatory) a ERM (European Restructuring Monitor).

Projekt **Working Conditions and Industrial Relations in the Central Public Administration: Conducting in-depth case studies in Member States which have joined the EU since 2004** se zabýval pracovními vztahy a pracovními podmínkami v centrální státní správě v ČR, Rumunsku, Slovensku a Estonsku.

Závěrečná zpráva za ČR popisuje a vysvětluje reformní snahy ve státní správě a provedené změny mající dopad na sociální dialog a pracovní podmínky v sektoru a snaží se zhodnotit výsledky těchto změn. Opírá se při tom o rozbor dostupných dat a publikací a o provedené rozhovory s představiteli sektoru centrální státní správy na straně zaměstnanců i zaměstnavatelů a s odborníky na danou tematiku.

Centrální státní správa v ČR zahrnuje Úřad vlády, 14 ministerstev a 11 ústředních správních úřadů vzniklých podle novelizovaného zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR. Po provedení základních reforem týkajících se především územní veřejné správy v letech 1990-2000 byla v letech 1998-2002 připravována reforma centrální státní správy. Původně byla reforma řízena z Úřadu vlády ČR, avšak od 1. listopadu 2006 byla její koordinace přesunuta z Úřadu vlády na Ministerstvo vnitra ČR. Připravovaná reforma však nebyla do současné doby zrealizována. Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR byl v roce 2002 schválen zákon č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech, tzv. služební zákon, který však doposud nevstoupil v platnost. Dále proběhly dílčí organizační změny včetně personálních auditů na některých ministerstvech. Od r. 2008 probíhala v ČR modernizace v podobě elektronizace veřejné správy a zavádění prvků e-governmentu (Smart Administration Strategy).

Postupný růst deficitů veřejných rozpočtů v letech 1999-2006 vyvolal nutnost jejich reformy tak, aby došlo ke snížení podílu schodku veřejných rozpočtů na HDP. Současně negativní vliv povodní v letech 1997 a 2002 se podílel na modifikaci záměrů v oblasti reformy veřejné správy. Tyto skutečnosti vedly již v letech před krizí 2009-2013 k neúspěšným snahám snížit stav úředníků v centrální státní správě. Další úsporná opatření, přijatá v letech 2010-2013, spočívala v krácení 10 % provozních a investičních výdajů jednotlivých ministerstev a v zjednodušení agend, odstranění duplicit a snížení celkového počtu orgánů ústřední státní správy. K připravovaným organizačním změnám nedošlo vzhledem k odstoupení vlády v červenci 2013 a připravovaným volbám do Poslanecké sněmovny.

Počet zaměstnanců ministerstev a ústředních úřadů (bez podřízených organizačních složek) se mezi léty 1999-2012 pohyboval mezi 18 300 - 15 000 zaměstnanci. Mezi roky 2003-2011 byl zaznamenán pokles zaměstnanců o 11,2 %. Z hlediska struktury zaměstnanců v centrálních správních úřadech mírně převažují ženy, které jsou však na řídicích pozicích zastoupeny jen 11 %. Převážná většina pracovníků centrální státní správy pracuje na plný úvazek a disponuje pracovní smlouvou na dobu neurčitou. Práva a povinnosti včetně úpravy pracovních podmínek všech zaměstnanců se řídí zákoníkem práce (zákon č. 262/2006 Sb.) a pouze některé dílčí oblasti, jako je odměňování nebo systém vzdělávání, jsou ve veřejné správě upraveny specifickými zákony a nařízeními vlády.

Personální práce se zaměstnanci proto není jednotná, každý úřad má zavedeny vlastní postupy pro přijímání, vzdělávání, kariéerní postup a hodnocení pracovníků. Sjednocujícím prvkem jsou předpisy upravující odměňování, které je založeno na platových třídách podle náročnosti práce a stupních odpovídajících započitatelné praxi. Samotný plat je pak tvořen nárokovou a nenárokovou složkou. Nenároková složka měla plnit motivační funkci a být přidělována na základě výkonu, v současnosti je však motivační efekt této složky limitován tím, že nároková část mzdy zaostává za platy v ekonomice, takže nenároková složka je používána k dorovnání na potřebnou úroveň platu.

V 18 úřadech z celkového počtu 26 působí aktuálně odborové organizace sdružené v Odborovém svazu státních orgánů a organizací. V uvedených úřadech se rovněž kolektivně vyjednává a byly zde uzavřeny podnikové kolektivní smlouvy. Na vyšším stupni, tzn. na úrovni celé státní administrativy se kolektivně nevyjednává, protože na straně zaměstnavatelů neexistuje partner pro kolektivní vyjednávání. Kolektivní

vyjednávání ve veřejném sektoru je v řadě oblastí omezeno a v praxi se kolektivní smlouvy tam, kde jim to zákon umožňuje, příliš neodchylují od stávající právní úpravy. Orientují se zejména na tvorbu a užití fondu kulturních a sociálních potřeb, příspěvky zaměstnavatelů na penzijní a životní pojištění, odstupné atd.

S výjimkou některých profesí uvedených v zákoně č. 2/1991 Sb., o kolektivním vyjednávání, a dále soudců, prokurátorů, příslušníků ozbrojených sil a bezpečnostních sborů, kterým Listina základních práv a svobod zakazuje stávkovat, není právo na stávku ani na další protestní akce pro zaměstnance centrální státní správy nijak omezeno.

Základním problémem centrální státní správy v ČR je absence služebního zákona a systemizace pracovních míst, která vede mnohdy k nekonceptním úpravám počtu zaměstnanců, odměňování nevycházejícího z výkonu zaměstnanců a nezohledňujícího aktuální úroveň mezd v ekonomice, nerovnoměrné distribuci pracovních úkolů a celkové politizaci státní správy. Všechny tyto nedostatky vedou ke ztrátě motivace zaměstnanců, odlivu kvalifikovaných pracovníků do jiných sektorů ekonomiky a značné závislosti úřadů na politických rozhodnutích. Celkově lze říci, že reforma státní správy v ČR stále čeká na svou realizaci.

VÚPSV, v.v.i. pokračoval i v r. 2013 v **zapojení do EIRO (European Industrial Relations Observatory), EWCO (European Working Conditions Observatory) a ERM (European Restructuring Monitor)**, které jsou součástí celoevropské sítě observatoří vytvořené Evropskou nadací pro zlepšení životních a pracovních podmínek. Jejich cílem je shromažďovat, analyzovat a šířit informace o industriálních vztazích, pracovních podmínkách a změnách na trhu práce. Výstupy jsou primárně určeny organizacím sociálních partnerů jak na evropské, tak na národní úrovni, vládním organizacím, institucím EU a široké odborné veřejnosti.

EIRO je zaměřeno na shromažďování informací o kolektivním vyjednávání a reprezentativnosti sociálních partnerů. V rámci této observatoře byly v roce 2013 za tímto účelem zpracovávány následující studie:

- Vývoj mezd v 21. století
- Industriální vztahy ve státní správě
- Role sociálního dialogu a průmyslové politiky
- Dopady demografických změn na sladování pracovního a rodinného života
- Industriální vztahy a gender v Evropě
- Změny v nastavení mzdového systému v kontextu krize a nového řízení ekonomiky
- Sociální dialog v malých firmách a mikrofirmách
- Národní profil industriálních vztahů
- Reprezentativní studie sociálních partnerů ve vybraných odvětvích - textil, stavebnictví, lokální administrativa, výroba, rozvod a obchod s elektřinou, chemický a dřevozpracující průmysl, silniční nákladní doprava a logistika.

EWCO je zaměřeno na monitoring pracovních podmínek v nejširším slova smyslu, zejména na dopady práce na zdravotní stav zaměstnanců, na problematiku kariérního a profesního rozvoje, na sladování rodinného života s prací. V rámci observatoře byly zpracovány následující studie:

- Pracovní podmínky absolventů
- Nové formy zaměstnávání

- Změna profesní kariéry ve vyšším věku, vnitrofiremní mobilita
- Obtěžování a násilí v práci
- Zaměstnávání osob s chronickými onemocněními

ERM je zaměřen na monitorování změn na trhu práce v důsledku restrukturalizace ekonomiky. Tato činnost spočívá v průběžném monitorování informací v českém denním tisku a jiných dostupných informačních médiích s cílem shromažďovat a vyhodnocovat informace o změnách na trhu práce (vznik nových pracovních míst, útlum, přesun nebo zrušení stávajících pracovních míst) především v České republice. V rámci této observatoře byly v r. 2013 zpracovány tyto studie:

- Restrukturalizace ve veřejném sektoru
- Opatření podporující příjmy mladých lidí
- Opatření podporující stěhování za prací

Příspěvky za všechny státy EU jsou dostupné na www.eurofound.eu pod příslušným názvem observatoře.

3.2 Zajištění knihovnicko-informačních služeb pro veřejnost a související aktivity

V roce 2013 byly pracovníkům VÚPSV, v.v.i., MPSV i uživatelům z řad široké veřejnosti poskytovány komplexní knihovnicko-informační služby. Pozornost v této oblasti byla zaměřena na rozšiřování, zpracovávání a zpřístupňování fondu knihovny VÚPSV, v.v.i. studijně rozborovou činností, zpracovávání rešerší, rozborů a informací, výměnu informací v rámci mezinárodního projektu, zabezpečování ediční a publikační činnosti VÚPSV, vydávání pravidelných publikací a řadu činností v rámci informační podpory výzkumu ústavu a v souvislosti s prezentací jeho výsledků. Tyto činnosti zajišťovalo především oddělení knihovnicko-informačních služeb, v některých případech se na plnění souvisejících úkolů podíleli výzkumní pracovníci ústavu.

V oblasti **zpracovávání a poskytování informací** se oddělení v roce 2013 zaměřilo především na další rozvoj a zkvalitňování knihovnicko-informačních služeb. Fond knihovny byl budován a rozšiřován se zřetelem na potřeby výzkumu a požadavky uživatelů knihovny. Do katalogu knihovny byly průběžně ukládány bibliografické záznamy přírůstků knihovny a dokumentačně zpracovávaných časopiseckých článků, právních předpisů, speciálních dokumentů a dalších pramenů. Dokumentováno bylo 43 domácích a zahraničních periodik. K rozšiřování fondu knihovny a k získávání relevantních a aktuálních informací sloužilo kromě nákupu publikací a periodik rovněž pravidelné monitorování webových stránek významných mezinárodních institucí a organizací.

Uživatelé knihovny mají na webových stránkách VÚPSV, v.v.i. trvale přístup k on-line katalogu knihovny s možností přímého vyhledávání, rezervace a objednávání publikací. Vyhledávat lze abecedně podle autorů, názvů publikací, článků a periodik a klíčových slov v češtině i angličtině nebo formou rozšířeného vyhledávání na základě individuálně zvolených kritérií.

Významnou součástí poskytovaných služeb bylo zabezpečování podkladových materiálů a rešerší literatury a zpracovávání informací a zpracovávání informací k aktuálním tématům na základě požadavků pracovníků VÚPSV, v.v.i., MPSV i jiných uživatelů. Tato oblast zahrnovala i obsáhlejší studijně rozborovou činnost a spoluúčast na řešení vybraných výzkumných projektů.

V rámci informační podpory výzkumu zabezpečovalo oddělení i řadu dalších činností, jako je:

- správa a aktualizace internetových a intranetových stránek ústavu, které mají zásadní význam pro prezentaci VÚPSV, v.v.i. a jeho činnosti na veřejnosti i pro zpřístupňování informací,
- zajišťování organizačních a administrativních záležitostí souvisejících s ediční činností VÚPSV, v.v.i., příprava edičního plánu VÚPSV, v.v.i., a kontrola jeho realizace, komunikace s členy Ediční vědecké rady, jazyková a formální úprava publikací,
- příprava podkladů a dat do databází Informačního systému výzkumu, experimentálního vývoje a inovací, spravovaného Radou pro výzkum, vývoj a inovace,
- zpracovávání přehledů publikační činnosti výzkumných pracovníků VÚPSV, v.v.i., jejich pravidelná aktualizace a prezentace, vedení evidence citací pracovníků VÚPSV, v.v.i. v dokumentech bibliograficky zpracovávaných v oddělení knihovnicko-informačních služeb,
- příležitostná překladatelská činnost, zejména překlady odborných příspěvků určených pro observatoře ERM a EIRO Evropské nadace pro zlepšení životních a pracovních podmínek.

V průběhu léta 2013 byla provedena fyzická inventarizace knihovního fondu v rozsahu přibližně 25 000 svazků. Byly porovnány údaje o knihovních jednotkách v písemných dokladech se skutečným stavem fondu v depozitáři knihovny. Z celkového počtu nebylo ke dni ukončení revize nalezeno 152 knihovních jednotek, přičemž 127 z nich chybělo opakovaně při starších revizích (revize se konají jednou za pět let). V listopadu 2013 byla zahájena obsahová prověrka fondu, jejíž ukončení je stanoveno na květen roku 2014.

V roce 2013 pokračovala dlouhodobá spolupráce oddělení knihovnicko-informačních služeb v rámci **Národního konsorcia sítě ReferNet**. Aktivita sítě, kterou založilo Evropské středisko pro rozvoj odborné přípravy Cedefop, se zaměřují na sběr, výměnu a šíření informací v oblasti rozvoje odborného vzdělávání a přípravy v rámci Evropské unie. Oddělení se podílí na dokumentačních a diseminačních aktivitách ReferNetu a přispívá do jeho databáze výběrem anotovaných bibliografických záznamů pramenů z dané oblasti vydaných v ČR.

V uplynulém roce byl dále budován **Zlatý fond sociální politiky**, který zahrnuje významná díla odrážející historický vývoj české, popř. československé sociální politiky. Záměrem projektu je usnadnit přístup k historickým pramenům vědeckým, výzkumným a pedagogickým pracovníkům v dané oblasti, studentům příslušných oborů i dalším zájemcům z řad odborné veřejnosti a zároveň zviditelnit tuto problematiku z historického hlediska široké veřejnosti.

Do Zlatého fondu jsou zařazována především významná díla z knihovny VÚPSV, v.v.i., která disponuje poměrně rozsáhlým historickým fondem dokumentů z oblasti sociálních věcí, které nebyly zpracovány v automatizované databázi katalogu. Vybírána jsou významná díla vydaná v období od konce 19. století do 70. let 20. století. Základ tvoří zejména publikace Sociálního ústavu Republiky československé a další publikace pocházející z fondů knihoven Všeobecného pensijního ústavu, Ústřední sociální pojišťovny, Ústřední národní pojišťovny a Studijního ústavu Státního úřadu sociálního zabezpečení, které byly v minulosti do knihovny VÚPSV, v.v.i. převedeny. Výběr se zaměřuje především na díla významných osobností v oblasti sociální politiky, na díla, která ovlivnila její vývoj, a na díla, která historii a vývoj v této oblasti dokumentují.

V rámci projektu je vytvářena samostatná databáze, která obsahuje bibliografické záznamy historicky cenných děl z oblasti sociální politiky, sociálního zabezpečení, sociálního pojištění, trhu práce apod. Databáze Zlatého fondu sociální politiky je

zpřístupněna on-line z webových stránek VÚPSV, v.v.i. kde lze nalézt také doprovodné informace k databázi a k možnostem jejího využívání. Úvodní stránky obsahují i historický exkurz do počátků sociální politiky a jejího vývoje v průběhu 20. století a stručnou charakteristiku největších osobností národního hospodářství, práva i sociální vědy té doby od prof. Igora Tomeše, který působí jako odborný garant projektu. V databázi fondu je možné vyhledávat pomocí názvů publikací, jména autora a klíčových slov. Jednotlivé záznamy obsahují kromě základních bibliografických údajů i kopie titulních listů, obsahy publikací, příp. předmluvy či doslovy nebo části textu.

V roce 2013 vycházel 7. ročník odborného recenzovaného **časopisu "FÓRUM sociální politiky"**. Časopis vychází s dvouměsíční periodicitou a po obsahové stránce se věnuje sociální problematice v širokém pojetí, tj. sociální politice, sociálnímu zabezpečení, sociálnímu pojištění, státní sociální podpoře, sociální pomoci, sociálním službám, rodinné politice, trhu práce, industriálním vztahům, pracovním podmínkám, příjmům a mzdám apod., a příbuzné tematice. Redakce se snaží, aby obsahová náplň jednotlivých čísel odrážela aktuální dění v oboru. V recenzované části časopisu, která má převážně teoretický charakter, jsou publikovány především příspěvky čerpající z výsledků výzkumné činnosti, teoretické články, úvahy a analýzy, popř. články zaměřené na záměry a filozofii připravovaných legislativních změn. Obsah nerecenzované části tvoří informace o dění v oblasti sociální politiky u nás i v zemích Evropské unie, statistiky a analýzy, články o projektech podporovaných z prostředků EU, příspěvky přinášející poznatky z praxe, výtahy z článků publikovaných v zahraničních časopisech, recenze zajímavých knih, výběr z přírůstků knihovny oddělení knihovnicko-informačních služeb a další informace. O zařazení příspěvků do recenzované části časopisu rozhoduje redakční rada na základě výsledků recenzního řízení, při kterém je každý příspěvek anonymně hodnocen minimálně dvěma recenzenty. Redakce časopisu průběžně zajišťuje činnosti související se zabezpečováním obsahové náplně, připravuje podklady pro polygrafické zpracování a výrobu časopisu, na čemž spolupracuje s autory i dodavatelem, koordinuje rovněž distribuci časopisu. Udržuje komunikaci s členy redakční rady, autory i recenzenty, zpracovává a předává podklady pro výplatu autorských honorářů a odměn recenzentů, vykonává rovněž všechny související administrativní agendy včetně vedení potřebných rejstříků a archivace podkladů.

V roce 2013 se redakce zaměřila na:

- udržení dosažené úrovně obsahové a formální stránky časopisu,
- udržení časopisu v Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR, schváleném Radou pro výzkum a vývoj,
- zvyšování povědomí odborné i laické veřejnosti o časopisu.

V r. 2013 proběhlo 6 jednání redakční rady, vždy ke každému připravovanému číslu, pro něž redakce připravila podklady. Spolupráce se členy redakční rady, která byla v průběhu roku 2013 rozšířena o jednoho člena, i tiskárnou fungovala standardně, grafická podoba časopisu byla zachována. Všechna čísla byla vydána v plánovaném termínu, tj. vždy k 15. dni každého sudého měsíce.

V roce 2013 byl vydán rovněž aktualizovaný bulletin zaměřený na vývoj základních ekonomických a sociálních ukazatelů ČR **Vývoj hlavních ekonomických a sociálních ukazatelů České republiky 1990-2012. Bulletin No. 28**, který připravují pracovníci výzkumných týmů, a vyšla 2 měsíční čísla a 5 dvojčísel **Dokumentačního zpravo-daje**, který představuje měsíční, popř. dvouměsíční výběr bibliografických záznamů přírůstků knihovny a pramenů dokumentačně zpracovávaných v oddělení knihovnicko-informačních služeb.

Ve spolupráci s pracovníky výzkumu byly čtvrtletně aktualizovány **údaje o vývoji vybraných ekonomických a sociálních ukazatelů ČR** a byl průběžně doplňován **datový archiv**, obsahující data z různých terénních šetření.

Statistické údaje dokumentující činnost oddělení knihovnicko-informačních služeb v roce 2013 jsou uvedeny v příloze č. 2.

3.3 Prezentace získaných poznatků na konferencích a seminářích

VÚPSV, v.v.i. věnoval v tomto roce značnou pozornost rovněž prezentaci poznatků získaných při řešení jednotlivých studií na veřejnosti.

Ve dnech 14. a 15. března 2013 uspořádal v rámci projektu **Nové formy denní péče o děti v České republice** financovaného z ESF prostřednictvím OP LZZ a ze státního rozpočtu ČR (CZ.1.04/5.1.01/77.00038) česko-francouzský seminář Formy denní péče o děti do 6 let v České republice a ve Francii. Semináře se zúčastnili i zástupci Pokladny rodinných dávek z Marseille v čele s jejím ředitelem.

Stěžejní část programu tvořily dva bloky. První se zabýval individuálními formami nerodinné péče o děti předškolního věku. Ve Francii jsou velmi rozšířené služby mateřských asistentek, které po získání licence pečují až o 4 děti ve své vlastní domácnosti. Zahrnutí tohoto typu péče do státem finančně podporovaných služeb vedlo ve Francii na jedné straně k oslabení černého trhu v poskytování individuální péče o děti, na druhé straně evidence těchto služeb umožnila kontrolovat i jejich kvalitu. To může být velkou inspirací pro stávající situaci v České republice.

Druhý blok představil formy kolektivní nerodinné péče v obou zemích. V České republice jsou tyto formy stále dominantní, a to zejména u dětí starších 3 let, které jsou převážně umístovány do státních mateřských škol. Soukromá zařízení jsou z hlediska kvantity nedostatečná a s ohledem na cenu za jejich služby často pro rodiče nedostupná. Ve Francii existují různé formy kolektivní péče i pro děti mladší 3 let, pravidla jejich zřízení, provozu a financování jsou vymezena právními předpisy. Francouzský systém nerodinné péče je oproti českému velmi komplexní, ale zároveň díky stanoveným pravidlům poměrně transparentní. Svojí rozmanitostí umožňuje rodičům volit způsob péče o děti dle jejich potřeb a preferencí.

Následně byla v rámci téhož projektu uspořádána česko-francouzská konference s názvem **Rozmanitost forem předškolní péče ve Francii - inspirace pro Českou republiku**. První blok této konference byl věnován rodinné politice jako součásti regionální politiky. Úvodní přednáška francouzských partnerů se proto věnovala roli obcí a departementu v politice nerodinné péče o děti předškolního věku. Analogicky byl představen příklad dobré praxe Kraje Vysočiny, který má zpracovanou vlastní koncepci rodinné politiky. Součástí prvního bloku byla i komplexní přednáška o systému financování individuálních i kolektivních forem nerodinné péče o děti ve Francii, jehož hlavní rysy mají dlouhou tradici a který je v kontextu společenského vývoje dále rozvíjen. Na závěr prvního bloku byl představen koncept pedagogických plánů pro zařízení kolektivní péče a jeho význam pro děti, rodiče i pečující osoby na základě zkušeností odboru pro předškolní péči radnice města Martigues.

Druhý blok přednášek představil příklady dobré praxe nerodinné péče o děti v obou zemích. Jednalo se jak o příklady kolektivní péče z Francie (rodičovské jesle, rodinné jesle, centra mateřských asistentek, pojízdné dětské koutky) i z České republiky (Zdravotnické zařízení MČ Prahy 4, jesle Střediska sociálních služeb MČ Prahy 9), tak o otázky týkající se služeb individuální péče (kritéria pro udělení licence mateřským asistentkám ve Francii, profesní kvalifikace chůvy v ČR, projekt Trojlístek Centra pro rodinu a sociální péči v Brně).

Konference potvrdila, že je v České republice po vzoru Francie nutné alternativní služby nerodinné péče institucionalizovat z důvodu zaručení a kontroly jejich kvality a také z důvodu možné podpory a kontroly jejich financování. Na regionální úrovni nelze realizovat rodinnou politiku bez jasné deklarace vůle představitelů obce či kraje, bez

zajištění spolupráce s obyvateli obce a s dalšími subjekty, jako jsou státní/obecní, soukromá zisková i nezisková zařízení péče o děti, nezbytná je i komunikace s rodinami, neziskovými organizacemi, zaměstnavateli, kontaktními pracovišti krajských poboček Úřadu práce České republiky apod.

Dne 3. června se v rámci řešení projektu "Kvantitativní a kvalitativní ukazatelé pro hodnocení integrace cizinců z třetích zemí v ČR ve světle aktuálních dat a nových poznatků" uskutečnil seminář na téma **Integrace cizinců z třetích zemí do systému zdravotnictví v ČR**. Semináře se zúčastnili experti z Ministerstva vnitra, Ministerstva zdravotnictví, Českého statistického úřadu, 1. lékařské fakulty UK, Konsorcia neziskových organizací, pojišťovny Maxima, Ústavu zdravotnických informací a statistiky a VÚPSV, v.v.i. Jeho cílem bylo seznámit přizvané hosty s výsledky legislativní, institucionální a ekonomické analýzy poskytování a čerpání zdravotní péče cizincům z třetích zemí v ČR a s výsledky provedených kvalitativních šetření mezi poskytovateli i cizinci, diskutovat nad zjištěnými problémy a hledat možnosti zlepšení současné situace v oblasti komerčního zdravotního pojištění i v oblasti monitorování relevantních dat o zdravotní péči cizinců z třetích zemí v ČR.

Bylo konstatováno, že nedostatek kvalitních statistických dat z oblasti zdravotního pojištění a zdravotní péče o cizince z třetích zemí představuje bariéru kvalifikovaného řešení nastíněných problémů. Navrhuje se zaměřit pozornost na statistiky cizinců z registru VZP, neboť obsahuje relativně detailní údaje (např. údaje ze Zdravotnické ročenky). Databáze VZP umožňuje vyčlenit skupinu cizinců z třetích zemí, její komparaci s většinovou populací a její další selekce. Tím by byla získána konkrétní představa o zdravotním pojištění a spotřebě zdravotní péče u trvalých migrantů a migrantů/zaměstnanců s dlouhodobým pobytem a zamezilo by se spekulacím o zneužívání zdravotní péče cizinců z třetích zemí v ČR.

V rámci projektu "Udržení procesů plánování sociálních služeb na území správního obvodu obce s rozšířenou působností Písek" se dne 5. března 2013 uskutečnil seminář na téma **Aktuální trendy při poskytování sociálních služeb v evropských zemích a v ČR**. V jeho rámci byli účastníci semináře seznámeni:

- s aktuálními trendy demografického vývoje ve světě a v naší zemi,
- s pojetím sociálních služeb v evropské legislativě,
- s rolí veřejných orgánů při poskytování sociálních služeb,
- s vlivem jednotlivých determinantů ovlivňujících vývoj sociálních služeb,
- s jednotlivými modely organizačního uspořádání sociálních služeb v Evropě,
- s pojetím Národních strategií dlouhodobé sociálně-zdravotní péče v evropských zemích,
- s problematikou péče o osoby s Alzheimerovou nemocí.

V průběhu diskuse účastníci semináře diskutovali o aktuálních problémech týkajících se poskytování sociálních služeb na Písecku a o možnostech a limitech promítnutí uvedených trendů do systému poskytování sociálních služeb v tomto regionu.

V rámci řešení výzkumného projektu "Prověření věcné náplně a konstrukce životního minima a návrhy na obsahovou stránku a právní úpravu" uspořádal VÚPSV, v.v.i. dne 24. září 2013 **seminář k problematice životního a existenčního minima**. V jeho rámci byla věnována pozornost hodnocení současné soustavy částek životního a existenčního minima, zhodnocení jejich úrovně a jejich valorizace, soustavě dávek pomoci v hmotné nouzi, zejména nákladům na bydlení a jejich krytí systémem

sociálních dávek. Jednání se zúčastnili experti ze zainteresovaných institucí decizní, akademické a výzkumné sféry, tj. z Ministerstva práce a sociálních věcí, Generálního ředitelství Úřadu práce ČR, Českého statistického úřadu, Národního centra sociálních studií a VÚPSV, v.v.i. Podklady a svá stanoviska zaslali odborníci z Masarykovy univerzity v Brně a Českomoravské konfederace odborových svazů.

Z diskuse vyplynuly tyto hlavní poznatky:

- zákon o životním a existenčním minimu by měl být "páteřním" zákonem, na který budou navazovat systémy pomoci v hmotné nouzi a státní sociální pomoci,
- statistické sledování aspektů životního minima je nekomplexní, dostupné údaje jsou zastaralé,
- regionální cenové rozdíly nelze promítat do životního a existenčního minima, k tomu chybí podrobná podkladová data a mechanismy,
- životní minimum by se mělo průběžně valorizovat i o menší částky,
- neexistuje žádná pracovní skupina, která by průběžně sledovala problematiku životního minima vč. praktické aplikace,
- existují nejasnosti v interpretaci zákonů o životním a existenčním minimu, o pomoci v hmotné nouzi a o státní sociální podpoře na straně úřadů práce,
- používaná terminologie v jednotlivých zákonech se liší, sjednocení však naráží na rozdílné situace, které řeší systémy hmotné nouze a státní sociální podpory,
- vyčlenění nákladů na bydlení z režimu životního a existenčního minima je účelné s ohledem na jejich samostatný vývoj v závislosti na typu a místě bydlení.

V r. 2013 se pracovníci VÚPSV, v.v.i. zúčastnili celkem 53 konferencí a seminářů (z toho na 8 v zahraničí), na nichž v rámci svých aktivních vystoupení představili poznatky, k nimž v rámci řešení jednotlivých studií dospěli.

Podrobný přehled účasti pracovníků VÚPSV, v.v.i. na jednotlivých seminářích a konferencích, spolu s tématy jejich vystoupení, je uveden v příloze č. 4.

3.4 Prezentace získaných poznatků v odborném tisku

Významnou součástí aktivit jednotlivých pracovníků VÚPSV, v.v.i. je prezentace získaných poznatků v odborném tisku. V tomto roce byla v odborném tisku publikována řada statí a článků, podrobný přehled publikační činnosti je uveden v příloze č. 3.

Rozsah publikační činnosti je pozitivně ovlivněn tím, že VÚPSV, v.v.i. pokračuje ve vydávání odborného recenzovaného časopis "FÓRUM sociální politiky", který představuje významnou platformu jak pro pracovníky v sociální oblasti, tak i pro vědecké pracovníky z výzkumných ústavů, vědeckých a univerzitních pracovišť, kteří na jeho stránkách mohou prezentovat svoje aktuální poznatky.

4. Informace o předpokládaném vývoji činnosti VÚPSV, v.v.i. v r. 2014

Východiskem pro výzkumnou činnost VÚPSV, v.v.i. v následujícím období je "Dlouhodobý koncepční rozvoj VÚPSV, v.v.i. na léta 2011-2017", který byl schválen Radou

VÚPSV, v.v.i. na jejím jednání v lednu 2010. V tomto smyslu bude činnost VÚPSV, v.v.i. orientována do 3 základních oblastí:

- na řešení grantových projektů,
- na řešení úkolů v rámci tzv. rozvoje,
- na řešení úkolů v rámci tzv. další činnosti.

Přehled jednotlivých projektů, který bude řešen v r. 2014, je uveden v příloze č. 5.

V souvislosti se změnou systému financování vědy a výzkumu se výrazným způsobem změnila struktura financování ústavu, došlo k výraznému poklesu finančních prostředků v rámci tzv. institucionální dotace, tento pokles je částečně kompenzován poskytnutím prostředků na tzv. další činnost ze strany MPSV.

5. Informace o kontrolách provedených v r. 2013

V r. 2013 se uskutečnilo celkem 7 kontrol:

- Odbor interního auditu a kontroly MPSV na základě písemného pověření č. 2013/239 provedl ke dni 25. 3. 2013 kontrolu zaměřenou na prověření přiměřenosti a účinnosti systému finanční kontroly podle zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů, v platném znění, na aktuální nastavení a účinnost kontrolního systému organizace a na použití prostředků státního rozpočtu. V celkem osmi kontrolních zjištěních byly formulovány drobné nedostatky nepodstatného významu (např. chybějící podpisy na některých návrzích pracovních cest, nedoložení objednávky k přijaté faktuře, neaktualizovaná interní směrnice "zásady pro provoz a hospodaření autoprovozu" po odprodeji služebních vozidel). Nebyla uložena žádná nápravná opatření.
- Pražská správa sociálního zabezpečení provedla ke dni 9. až 10. 9. 2013 kontrolu plnění povinností v nemocenském pojištění, v důchodovém pojištění a při odvodu pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Kontrolované období bylo od 1. 8. 2010 do 31. 7. 2013. Kontrolou byly zjištěny nedoplatky na pojistném v měsících únor 2011 a červen 2011 a vyplacení náhrady mzdy v nesprávné výši v měsíci červnu 2011. Celkem byly zjištěny a organizací uhrazeny nedoplatky na pojistném ve výši 393 Kč a uloženo penále ve výši 167 Kč.
- Dne 10. 2. 2013 byl zahájen audit pro ověření správnosti údajů uvedených v účetní závěrce, zobrazující hospodaření organizace za rok 2012. Podle vyjádření auditora účetní závěrka podává věrný a poctivý obraz aktiv a pasiv, nákladů a výnosů Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. k datu 31. 12. 2012.
- Oblastní inspektorát práce pro hlavní město Prahu provedl ve dnech 22. 4. až 9. 5. 2013 kontrolu dodržování ustanovení zákona č. 435/2004 Sb. a vyhlášky č. 518/2004 Sb. se zaměřením na plnění povinného podílu zaměstnávání osob se zdravotním postižením za rok 2011. Kontrolou bylo uloženo za neplnění určeného limitu poukázat do státního rozpočtu odvod v předepsané výši. Odvod byl poukázán dne 13. 6. 2013.
- Technologická agentura ČR zahájila dne 11. 4. 2013 veřejnosprávní kontrolu na místě podle zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a změně některých zákonů, zaměřenou na projekt č. TD010106 s názvem Změny sociálně-ekonomického postavení osob samostatně výdělečně činných (sebezaměstnaných) v ČR v důsledku hospodářské krize a souvislosti se systémem sociálního zabezpečení. Kontrolované období od roku 2011 do doby konání kontroly. Kontrolou nebyly zjištěny žádné nesrovnalosti.

- Technologická agentura ČR zahájila dne 26. 9. 2013 kontrolu na místě podle zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole, zaměřenou na ukončený projekt č. TD010082 s názvem Metodika soustavného sledování nákladů práce a využití v České republice v mezinárodním srovnání. K dnešnímu dni nebyl předán Výzkumnému ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. protokol o výsledku kontroly.
- MPSV ČR a zástupci Accenture Central Europe B. V. jakožto osoby přizvané ve smyslu § 16 zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě, provedli dne 4. 4. 2013 kontrolu projektu OP LZZ č. CZ.1.04/5.1.01/77.00038 s názvem Nové formy denní péče o děti v České republice. Kontrolou bylo ověřeno, že cíle projektu jsou průběžně naplňovány, a že doposud prokázané výdaje byly použity na stanovený účel.

6. Informace o opatřeních k odstranění nedostatků v hospodaření a zpráva o splnění opatření k odstranění nedostatků uložených v r. 2012

V r. 2012 nebyla ve VÚPSV, v.v.i. provedena žádná externí kontrola.

7. Stanoviska Dozorčí rady VÚPSV, v.v.i.

Stanovisko Dozorčí rady VÚPSV, v.v.i. k návrhu Výroční zprávy o činnosti a hospodaření VÚPSV, v.v.i. v r. 2013 je uvedeno v příloze č. 6.

Zpráva o činnosti Dozorčí rady VÚPSV, v.v.i. v r. 2013 je uvedena v příloze č. 7.

8. Údaje z řádné účetní uzávěrky, výrok auditora

Ověření účetní uzávěrky vč. výroku auditora je uvedeno v příloze č. 8.

Anotace

publikací vydaných VÚPSV, v.v.i. v r. 2013

Vlach, Jan - Kozelský, Tomáš

Možnosti vytvoření jednotné metodiky sledování nákladů práce v ČR a v zahraničí (návrh certifikované metodiky)

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 117 s., lit., obr., tab., příl.

ISBN 978-80-7416-113-1

Monografie definuje:

- datové zdroje pro sledování nákladů práce a práce jako výrobního faktoru,
- metodiku:
  - sledování nákladů práce,
  - propočtu podílu práce na nákladech,
  - propočtu jednotkových nákladů práce,
  - analýzy růstu jednotkových nákladů práce.

Monografii zpracoval Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i. v rámci projektu „Metodika soustavného sledování nákladů práce a využití v České republice v mezinárodním srovnání“, který spolufinancuje Technologická agentura ČR. Monografie by měla být podkladem pro certifikaci navržené metodiky.

Jednotnost datových zdrojů a metodiky jejich zpracování odstraní rozdílné interpretace v oblasti postavení práce v reprodukci ekonomických a sociálních vztahů, umožní bližší specifikaci českých nákladů práce na světových trzích.

Sirovátka, Tomáš - Šimíková, Ivana

Politika zaměstnanosti a další opatření na trhu práce v dlouhodobé perspektivě a v průběhu krize

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 95 s., lit., tab., příl.

ISBN 978-80-7416-114-8

Cílem monografie je shrnout zkušenosti pracovníků úřadů práce (na základě šetření a programu rozhovorů) s problémy trhu práce v České republice - trvalejšími, i těmi, které byly vyvolány průběhem ekonomické krize. Tyto zkušenosti vyústily zejména do zhodnocení potřebnosti, účinnosti a role opatření aktivní politiky zaměstnanosti a dalších opatření hospodářské, veřejné a sociální politiky z hlediska jejich vlivu na zaměstnanost a nezaměstnanost v podmínkách České republiky - jednak v dlouhodobé perspektivě, jednak v podmínkách první fáze ekonomické krize (v období ekonomické recese, propouštění pracovníků a poklesu počtu volných pracovních míst). Zjištění se pokoušíme zasadit do širšího kontextu, zejména je porovnat s výsledky jiných, zahraničních studií a zčásti s výsledky jiné studie, kterou jsme provedli v roce 2003 v jiných podmínkách (trh práce se v té době postupně zotavoval).

Ukazuje se, že dlouhodobé problémy trhu práce jsou významnější než cyklický výkyv ekonomiky. Znevýhodnění ohrožených skupin se prohlubuje, protože o pracovní místa soutěží více nezaměstnaných, kteří je odsouvají („teorie fronty“). Cyklický výkyv ekonomiky však ovlivňuje vývoj trhu práce dlouhodoběji než pouze v době recese - může způsobit po jejím odeznění prohloubení strukturálních disbalancí či vyjevení nových.

Role politik zaměstnanosti je sice v jistém ohledu pouze doplňková ke komplexu makroekonomických zásahů z hlediska oživení, ale sehrává mimořádnou roli v těchto ohledech:

- zmírňuje dopad krize na pracovní sílu (její reprodukci, zaměstnatelnost),
- omezuje časovou prodlevu mezi odezněním recese a oživením na trhu práce,
- napomáhá celkové pružnosti trhu práce a připravenosti pracovní síly na očekávané i neočekávané změny.

Opatření v oblasti aktivní politiky zaměstnanosti jsou vesměs hodnocena dlouhodobě jako nejvíce významná (a to výrazně nadprůměrně): největší důraz je kladen na tvorbu míst v soukromém sektoru, na rekvalifikace, s tím, že význam je výrazně vyšší v okresech s nejvyšší mírou nezaměstnanosti a nižší v okresech s nejnižší mírou nezaměstnanosti. Dále je to tvorba míst ve veřejném sektoru a podpora aktivit hledání zaměstnání.

Specifická opatření pro období krize se na jedné straně v hodnocení pracovníků úřadů práce jeví jako dosti významná, zejména: zlepšování dopravní obslužnosti v regionech, podpora českým podnikům prostřednictvím přednostního přidělování státních zakázek, podpora podnikům při dočasném vysazení aktivit (například formou projektu Vzdělávejte se), podpora středního a malého podnikání, odstraňování administrativních bariér podnikání.

Celkově lze dovodit jako největší deficity politiky zaměstnanosti zanedbání zlepšování kapacity služeb zaměstnanosti potřebné k individuální práci s klienty, malou pozornost věnovanou vytvoření institucionálního rámce, jenž by vedl k omezení nelegálního zaměstnávání a konečně jisté rezervy z hlediska rozsahu (a cílenosti) řady opatření aktivní politiky zaměstnanosti (zejména v oblasti tvorby pracovních míst).

Höhne, Sylva - Šťastná, Anna - Šlapák, Milan

Vývoj hlavních ekonomických a sociálních ukazatelů České republiky 1990-2012. Bulletin No. 28. /Main Economic and Social Indicators of the Czech Republic 1990-2012. Bulletin No. 28.

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 71 s., obr., tab.

ISBN 978-80-7416-115-5

Publikace vychází v roční periodicitě s ročními údaji v časové řadě počínaje zpravidla rokem 1990. Podává souhrnný přehled základních ekonomických ukazatelů (výroby, produktivity, zaměstnanosti, nezaměstnanosti, cen, mezd, zahraničního obchodu a platební bilance) a vybraných sociálních ukazatelů. Zahrnuje oblast daní, pojistného a sociálně-zdravotního systému. Dále se zabývá demografickými charakteristikami, odvětvovou strukturou zaměstnanosti a mezinárodními srovnáním vybraných finančních ukazatelů.

Statistické údaje jsou převzaty či napočteny z podkladů ČSÚ, popř. MPSV, MF a ČNB, ostatní údaje jsou sestaveny na základě platných právních předpisů.

Vlach, Jan - Kozelský, Tomáš

Monitoring nákladů práce v ČR, ve státech Evropské unie a v USA v letech 2006-2011. Bulletin No. 7

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 51 s., lit., tab.

ISBN 978-80-7416-117-9

Monitoring nákladů práce shrnuje roztržštěná data za státy Evropské unie a i data za USA v oblastech nákladů práce, zdanění práce ve vazbě na financování sociálního a zdravotního zabezpečení, podílu práce na nákladech a jednotkových nákladů práce. Pro vystihnoutí trendů se data týkají období let 2006-2011. S ohledem na metodickou roztržštěnost sledování nákladů práce se vymezují jako zdroje aktuální a mezinárodně srovnatelná data z Eurostatu, konkrétně statistika práce a národní účty, OECD, Státní závěrečný účet ČR a U.S. Department of commerce, Bureau of Economic Analysis. Precizace či doplnění některých údajů se opírá o návrh certifikované metodiky „Sledování nákladů práce a práce jako výrobního faktoru v ČR a v zahraničí“. Dvouleté zpoždění vyplývá z termínů zpracování vstupních údajů Eurostatem a ČSÚ.

Halásková, Renáta

Význam standardizace sociálních služeb v době jejich liberalizace

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 137 s., lit., obr., tab., příl.

ISBN 978-80-7416-118-6

Cílem monografie je vymezit sociální služby v ČR jako významný segment služeb veřejných v období, kdy u řady těchto služeb dochází k liberalizaci a privatizaci. Pozornost je věnována standardizaci služeb všeobecně i standardizaci sociálních služeb z kvalitativního a kvantitativního hlediska. Jedním z výstupů je návrh nového finančního standardu služeb sociální péče. Aplikační část monografie vychází ze statistických údajů za období 2007-2011. Formou časových řad je analyzována vybavenost území sociálními službami dle krajů ČR a srovnávána s doporučenými standardy pro vybrané služby sociální péče určené seniorům, jako jsou domovy pro seniory, týdenní a denní stacionáře, pečovatelská služba, centra denních služeb a další.

Vlach, Jan - Průša, Ladislav - Szabo, Július - Pavlíček, Tomáš

Sociální a ekonomické postavení osob samostatně výdělečně činných v ČR v roce 2012

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 135 s., lit., obr., tab., příl.

ISBN 978-80-7416-116-2

Počet sebezaměstnaných se v krizových letech 2008-2012 zvýšil o 9 %, produktivita jejich práce reálně klesla o 2,5 %. Vysoký přírůstek zaznamenaly manuální činnosti. Podíl sebezaměstnaných na zaměstnanosti ve výši 18 % v roce 2011 patřil mezi nejvyšší v EU. Ve srovnání s ostatními zeměmi se zachovala specifická struktura s minimálním podílem farmářů a relativně vysokým podílem sebezaměstnaných v sekundéru, zejména ve stavebnictví. V době krize se sektor orientoval na konečnou spotřebu obyvatelstva. Firmy drobných podnikatelů se díky přátelskému daňovému prostředí vyrovnaly s propadem ekonomiky. Sebezaměstnaní si zachovali vysokou příjmovou hladinu, která jejich domácnostem umožňuje bezproblémové uspokojování

jejich potřeb, vč. zbytných ve stejné míře jako v období konjunktury. Růst počtu manuálně pracujících sebezaměstnaných s nízkou finanční gramotností, rozšiřování prostoru daňové optimalizace a provázanost daňových a vyměřovacích základů našly svůj odraz v nízkém objemu daní z příjmů a odváděného sociálního a zdravotního pojištění a v klesající úrovni tvorby rezerv pro nepříznivé životní situace a na stáří. V budoucích letech v souvislosti se stárnutím osob samostatně výdělečně činných a ukončením jejich ekonomické aktivity hrozí reálné riziko jejich propadu do chudoby.

Palonciová, Jana - Barvíková, Jana - Kuchařová, Věra - Svobodová, Kamila - Šťastná, Anna

System denní péče o děti do 6 let ve Francii a v České republice / System of day care for children up to the age of 6 in France and the Czech Republic

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 208 s., lit., obr., tab.

ISBN 978-80-7416-119-3

Předkládaná monografie je jedním z hlavních výstupů projektu „Nové formy denní péče o děti v České republice“, jehož cílem jsou návrhy na rozšíření nabídky nerodinné denní péče o děti v ČR na základě příkladů dobré praxe z Francie. V této monografii je detailně popsán systém denní péče o děti do 6 let věku v obou zemích. Pozornost je věnována jak rodičovské péči v kontextu nastavení rodinné politiky, tak nerodinné individuální péči poskytované za úplatu a nerodinné kolektivní péči v různých formách. Samotná charakteristika systémů denní péče o předškolní děti je doplněna rozбором poptávky a nabídky dle dostupných zdrojů v obou zemích.

Průša, Ladislav

Ekonomická efektivita zajišťování péče o příjemce příspěvku na péči

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 63 s., lit., tab., příl.

ISBN 978-80-7416-120-9

Cílem této monografie je charakterizovat ekonomickou efektivnost poskytování péče příjemcům příspěvku na péči. Na základě teoretických východisek budou identifikována kritéria pro toto hodnocení a následně bude vyhodnocena ekonomická efektivnost poskytování péče příjemcům této sociální dávky. V závěru bude věnována pozornost možnostem využívání údajů o struktuře příjemců příspěvku na péči pro potřeby plánování služeb sociální péče jak na celostátní, tak i na regionální úrovni.

Musil, Libor - Hubíková, Olga - Havlíková, Jana - Kubalčíková, Kateřina

Raná fáze implementace reformy v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 107 s., lit.

ISBN 978-80-7416-124-7

Od ledna 2012 byla zahájena implementace reformy pomoci osobám v hmotné nouzi (HN), která zahrnovala hluboké změny organizačního charakteru i změny v paramet-

trech poskytování sociální pomoci v HN. Cílem naší monografie bylo zachytit situaci právě v oblasti poskytování sociální pomoci lidem v HN na kontaktních pracovištích Úřadu práce ČR (ÚP ČR) a obcích tak, jak vypadala krátce po zahájení reformy. Zaměřili jsme se zejména na rozbor faktorů ovlivňujících úspěšnost implementace reformovaných sociálních politik do praxe. Pozornost jsme rovněž věnovali typům pojetí sociální pomoci, které v nových podmínkách pracovníci agendy HN uplatňovali, včetně toho, zda a jaká dilemata tito pracovníci při práci s klienty pociťovali. Výsledky výzkumu (86 polostrukturovaných rozhovorů s řadovými a vedoucími pracovníky vybraných referátů HN při Kontaktním pracovišti ÚP ČR - KoP ÚP ČR - a sociálních odborů obcí) poukázaly na to, že ani čtyři měsíce po zahájení reformy nebyly zajištěny základní podmínky pro její úspěšné převedení do praxe: mezi pracovníky první line i jejich nadřízenými panovala nejistota až konflikt ohledně cílů reformy; pracovní a organizační podmínky téměř znemožňovaly poskytování komplexní sociální pomoci; pracovníci první linie na ÚP ČR často čelili dilematu, zda na vlastní náklady (přesčasy, vyčerpání) nadále působit jako sociální pracovníci, či se podvolit očekáváním svých nadřízených a akceptovat roli pouhých administrátorů dávek v HN. Sociální pomoc poskytovaná za této situace lidem v HN, a to jak na pracovištích ÚP ČR, tak na obcích se primárně orientovala na překonání některých osobních deficitů lidí v HN poskytnutím dávky či poradenstvím. Další formy pomoci (tj. učení a působení na problémové interakce) byly využívány pouze příležitostně. Výsledky monografie lze mj. využít jako východisko pro diskusi o optimálním vyladění procesu implementace s ohledem na zvýšení pravděpodobnosti dosažení cílů reformy.

Rákoczyová, Miroslava - Trbola, Robert - Vyhlídal, Jiří

Nezaměstnanost cizinců v České republice

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 149 s., lit., obr., tab., příl.

ISBN 978-80-7416-125-4

Situace na trhu práce a zvyšující se nezaměstnanost, ke které došlo v souvislosti s ekonomickou krizí po roce 2008, má mimo jiné negativní dopady na postavení zahraničních pracovníků. V roce 2008, kdy zahraniční zaměstnanost dosáhla svého maxima, působily tři čtvrtiny všech cizinců v ČR v nízkokvalifikovaných a nekvalifikovaných pozicích. V průběhu následujících dvou let se zaměstnanost cizinců v tomto segmentu pracovního trhu snížila o 37 %.

Monografie je kombinací dvou na sobě nezávislých výzkumů. První část je postavena na rozboru kvantitativních dat z registrů nezaměstnanosti, které umožňují charakterizovat registrovanou nezaměstnanost cizinců v České republice z hlediska sociodemografické struktury zahraničních uchazečů o zaměstnání, délky evidence cizinců na úřadech práce, souboru faktorů ovlivňujících ukončení evidence, účasti zahraniční pracovní síly v programech APZ aj. Cílem druhé části je formou případové studie založené na rozboru kvalitativních dat, pro něž jako zdroj posloužily rozhovory s nezaměstnanými cizinci v Brně a nejbližším okolí, porozumět prožívání nezaměstnanosti samotnými cizinci, identifikovat jejich strategie v této fázi života a rozkrýt faktory, které jejich nezaměstnanost zapříčiňují.

Paloncyová, Jana - Barvíková, Jana - Kuchařová, Věra - Svobodová, Kamila - Šťastná, Anna

Rodinné chování a rodinná politika jako kontext systému denní péče o děti ve Francii a v České republice

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 95 s., lit., obr., tab.

ISBN 978-80-7416-127-8

Předkládaná monografie je úvodním výstupem projektu „Nové formy denní péče o děti v České republice“. Cílem projektu jsou návrhy na rozšíření nabídky nerodinné denní péče o děti v ČR na základě příkladů dobré praxe z Francie, neboť je to země s velmi rozvinutým systémem neinstytucionální péče, který se v praxi osvědčil a je dále rozvíjen. V první části monografie je stručně nastíněn vývoj rodinného chování francouzské a české populace, jež je nezbytným rámcem pro porozumění celkové filozofii rodinné i sociální politiky. Druhá část monografie se zabývá základním vývojem sociální a rodinné politiky v obou zemích, s kterými jsou systémy denní nerodinné péče úzce spjaty.

Hála, Jaroslav - Čambálíková, Monika - Pfeiferová, Štěpánka - Píší, Radek - Vácha, Jan - Veverková, Soňa

Systémy sociálního dialogu se zaměřením na zaměstnavatelskou sféru ve vybraných zemích EU

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 373 s., lit., tab., příl.

ISBN 978-80-7416-126-1

Úkolem této části projektu „Udržitelnost sociálního dialogu v ČR - rozvoj kvality služeb zástupců zaměstnavatelů, reg. č. CZ.1.04/1.1.01/02.00012“ bylo zpracování analytických studií o národních systémech sociálního dialogu a kolektivního vyjednávání ve vybraných evropských zemích (Francie, Irsko, Německo, Polsko, Rakousko, Slovensko, Velká Británie). Na základě těchto národních monografií, strukturovaných podle předem určené jednotné osnovy a zachycujících vývoj v posledních deseti až patnácti letech, byla provedena zobecňující komparace jednotlivých aspektů systémů sociálního dialogu a kolektivního vyjednávání v uvedených zemích. Předmětem srovnání se staly stěžejní prvky legislativního rámce, systému sociálního partnerství, systému reprezentace zaměstnaneckých a zaměstnavatelských zájmů, systému tripartitního a bipartitního sociálního dialogu včetně bipartitního vyjednávání a jeho kapacity.

Monografie je doplněna rozbohem nadnárodního vyjednávání a sjednávání nadnárodních kolektivních smluv, a to jak v Evropě, tak i ve světovém měřítku. Jde o poměrně méně známou problematiku, jež však zejména z pohledu perspektivy sociálního dialogu v Evropě má s ohledem na rostoucí působení nadnárodních společností relativně významný potenciál.

Kuchařová, Věra

Ekonomické podmínky sladování rodiny a zaměstnání v České republice a ve Francii: Komparace se zaměřením na kontext potřeb a zájmu o služby denní péče o děti

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 93 s., lit., obr., tab.

ISBN 978-80-7416-128-5

Tato monografie je druhou ze tří publikací, zpracovaných v rámci projektu „Nové formy denní péče o děti v České republice“. Projekt se zaměřuje na rozšíření dostupnosti kvalitní a různorodé nerodinné denní péče o děti. Hlavním nástrojem je ověřování možností přenosu dobré praxe z Francie. Tato publikace se zaměřuje na oblast, která vyžaduje v tomto kontextu důkladný rozbor, protože podmiňuje převoditelnost francouzských zkušeností do české společnosti - ekonomické podmínky. Zejména se soustřeďuje na zaměstnanost s přednostním zájmem o zaměstnanost žen a genderové nerovnosti. Předmětem zkoumání je závislost životních podmínek mladých rodin na míře a formách zaměstnanosti v obou zemích. Pozornost je věnována též strategiím sladování rodiny a zaměstnání a tomu, jak se promítá větší (ve Francii) či menší (v ČR) nabídka služeb denní péče o děti v míře zaměstnanosti matek malých dětí a v pracovních kariérách žen.

Horáková, Markéta - Jahoda, Robert - Kofroň, Pavel - Sirovátka, Tomáš - Šimíková, Ivana

Příjmová chudoba a materiální deprivace v České republice podle indikátorů EU - vývoj v důsledku krize, fiskální konsolidace a sociální reformy

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 151 s., lit., obr., tab., příl.

ISBN 978-80-7416-129-2

V monografii se zaměřujeme na problematiku chudoby, materiální a finanční deprivaci a sociálního vyloučení v České republice s důrazem na situaci dětí s cílem poskytnout přehled vývoje v letech 2008-2011, posoudit dopady krize a dopady sociálních reforem na vývoj rizika chudoby a sociálního vyloučení. Monografie rovněž zkoumá faktory rizika chudoby u dětí a dalších kategorií populace, zkoumá roli nákladů na bydlení z hlediska dopadů na riziko chudoby a deprivace, nabízí i mezinárodní srovnání. Věnuje se konečně kategorii populace pobírající dávky hmotné nouze a jejich příjmové situaci. Zhoršení míry rizika chudoby můžeme zaznamenat především v roce 2011 (příjmy jsou za rok 2010). Rizika chudoby a sociálního vyloučení jsou obecně stále relativně nízká, ale soustředěna do určitých kategorií populace, včetně dětské populace. Krom toho je zachycena relativně vysoká úroveň deprivace v některých položkách materiální deprivace, zejména jde o náklady na bydlení, které hrají rostoucí roli. Poklesla efektivnost sociálních transferů v eliminaci rizika chudoby.

Kotíková, Jaromíra a kol.

Podpora osob 50+ na trhu práce v praxi vybraných zemích EU

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 69 s., lit., obr., tab.

ISBN 978-80-7416-132-2

Většina zemí Evropské unie hledá cesty, jak zvrátit trend narůstajícího počtu předčasných důchodů a jak účinněji podpořit prodlužování pracovního života a přijímá různá opatření znevýhodňující předčasné důchody a zavádí opatření stimulující starší pracovníky k delšímu setrvání v pracovní síle. Monografie zahrnuje informace o národních přístupech a existujících podpůrných systémech využívaných ve vybraných zemích EU k podpoře zaměstnanosti osob 50+. Rozbor podpůrných systémů zaměřených na podporu zaměstnanosti osob 50+, existujících ve vybraných zemích EU, přináší zajímavá fakta, která by mohla být inspirativní při koncipování systému podpory zaměstnávání osob 50+ v ČR.

Kotíková, Jaromíra a kol.

Přehled opatření na úseku politiky zaměstnanosti osob se zdravotním postižením ve vybraných zemích EU

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 109 s., tab.

ISBN 978-80-7416-141-4

Monografie podává komplexní obraz o systémech národních politik v oblasti zaměstnanosti osob se zdravotním postižením v 10 vybraných evropských zemích - popisuje různé formy využívaných nástrojů a opatření k usnadnění vstupu na trh práce. Výběr států zahrnuje Belgie (Valonský region), Dánsko, Finsko, Francii, Německo, Polsko, Rakousko, Slovensko, Španělsko a Velkou Británii.

Popis systémů národních politik jednotlivých zemí obsahuje informace o legislativním rámci systému, přehled nejdůležitějších subjektů zapojených v této oblasti, informace o posuzování zdravotního postižení, resp. pracovní schopnosti, informace o pracovní rehabilitaci, odborné přípravě a vzdělávání osob se zdravotním postižením. Stěžejní částí je charakteristika opatření na otevřeném trhu práce, zahrnující informace o povinnostech zaměstnavatelů, opatřeních a programech na podporu zaměstnavatelů a osob se zdravotním postižením, úpravách zaměstnávání zdravotně postižených osob, podpoře samostatné výdělečné činnosti těchto osob, podporovaném zaměstnávání, pracovní asistenci a o programech sociálního, popř. integračního zaměstnávání postižených osob. Popisy systémů jsou doplněny o vybrané statistické údaje, příklady dobré praxe a výkladový slovník relevantních termínů.

Kotíková, Jaromíra - Kotrusová, Miriam - Vychová, Helena

Flexibilní formy práce ve vybraných zemích EU

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 147 s., lit., obr., tab., příl.

ISBN 978-80-7416-131-5

Cílem monografie bylo provést rozbor uplatňování a regulace flexibilních forem zaměstnání (FFP) ve vybraných členských zemích EU a možností implementace přístupů jiných evropských zemí v prostředí ČR. Pro účely řešení vymezeného problému

byl zvolen metodologický postup kombinace sekundární analýzy informačních zdrojů a výzkumného designu tzv. mnohočetných případových studií uplatňování a regulace FFP ve vybraných členských zemích EU. Národní případové studie využívání FFP, jejich legislativní úpravy a vliv na produktivitu práce a konkurenceschopnost byly vypracovány jednotlivými zahraničními experty podle jednotné osnovy, vymezující stěžejní tematické okruhy. Dále byla použita SWOT analýza pro účely identifikace silných a slabých stránek, příležitostí a ohrožení využívání vybraných FFP na trhu práce v podmínkách České republiky. Při zpracování doporučení a výsledků SWOT analýzy možné implementace vybraných opatření v podmínkách ČR byla dále zohledněna zjištění získaná z odborných diskusí se zástupci zaměstnavatelů, zaměstnanců a státu.

Rozbor uplatňování FFP ve vybraných zemích EU neukázal, ve srovnání s Českou republikou, na výrazné rozdíly z hlediska existence jednotlivých typů flexibilních forem práce. V oblasti FFP se jako žádoucí spíše jeví zaměření pozornosti na zvýšení rozsahu využívání již stávajících FFP, zejména prostřednictvím modifikace jejich úpravy. Jednu z mála nových forem flexibilního zaměstnávání, o jejímž případném zavedení v podmínkách České republiky lze uvažovat, představuje „sdílení pracovního místa“.

Průša, Ladislav - Vlach, Jan - Holub, Martin - Kroupa, Aleš - Szabo, Július - Vančurová, Alena

Sociálně-ekonomické postavení osob samostatně výdělečně činných v ČR v hospodářské krizi a souvislosti se systémem sociálního zabezpečení

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 101 s., lit., obr., tab.

ISBN 978-80-7416-144-5

Překotný rozvoj samostatné výdělečné činnosti v uplynulých 24 letech, kdy se podíl sebezaměstnaných na zaměstnanosti zvýšil z téměř 0 na 1/5, s sebou nese řadu disproporcí, problémových míst a otevřených problémů. Růst počtu sebezaměstnaných pokračoval v hospodářské krizi.

Nízké daňové a následně vyměřovací základy pro sociální a zdravotní pojištění, které sebezaměstnaní vykazují, kontrastují s údaji národních účtů o smíšeném důchodu, příjmovými statistikami a zejména s jejich vlastním hodnocením příjmových podmínek. Podle těchto zdrojů by se průměrný daňový a vyměřovací základ měl pohybovat minimálně na úrovni zaměstnanců. Zhruba 80 % sebezaměstnaných přiznává pouze nejnižší vyměřovací základ, který nedosahuje ani 3/4 minimální mzdy. Obdobná je situace ve zdravotním pojištění. Široká míra volnosti při vykazování příjmů a nízký vyměřovací základ bude v příštích letech vhnět sebezaměstnané v důchodu do chudoby a závislosti na sociální pomoci státu.

Daňová reforma disproporce sociálního systému prohlubuje.

Kořánová, Marie

Politika zaměstnanosti osob se zdravotním postižením v Dánsku

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 77 s., lit., obr., tab., příl.

ISBN 978-80-7416-137-7

Monografie se zabývá systémem národní politiky v oblasti zaměstnanosti osob se zdravotním postižením v Dánsku, popisuje různé formy nástrojů a opatření, které jsou

využívány k podpoře zaměstnanosti těchto osob, k usnadnění jejich integrace na trhu práce, popř. k motivování jednotlivých aktérů tohoto procesu. Kromě popisu systému obsahuje publikace vybrané statistické údaje, příklady dobré praxe a výkladový slovník relevantních termínů z dané oblasti.

Krinesová, Lenka

Politika zaměstnanosti osob se zdravotním postižením ve Finsku a ve Španělsku

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 77 s., lit., příl.

ISBN 978-80-7416-139-1

Monografie se zabývá systémy národní politiky v oblasti zaměstnanosti osob se zdravotním postižením ve Finsku a ve Španělsku, popisuje různé formy nástrojů a opatření, které jsou využívány k podpoře zaměstnanosti těchto osob, k usnadnění jejich integrace na trhu práce, popř. k motivování jednotlivých aktérů tohoto procesu. Kromě popisu systému obsahuje publikace vybrané statistické údaje, příklady dobré praxe a výkladový slovník relevantních termínů z dané oblasti.

Suchomelová, Mirjam

Politika zaměstnanosti osob se zdravotním postižením ve Francii

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 89 s., lit., příl.

ISBN 978-80-7416-138-4

Monografie se zabývá systémem národní politiky v oblasti zaměstnanosti osob se zdravotním postižením ve Francii, popisuje různé formy nástrojů a opatření, které jsou využívány k podpoře zaměstnanosti těchto osob, k usnadnění jejich integrace na trhu práce, popř. k motivování jednotlivých aktérů tohoto procesu. Kromě popisu systému obsahuje publikace vybrané statistické údaje, příklady dobré praxe a výkladový slovník relevantních termínů z dané oblasti.

Suchomelová, Mirjam

Politika zaměstnanosti osob se zdravotním postižením ve Spolkové republice Německo

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 75 s., lit., tab., příl.

ISBN 978-80-7416-136-0

Monografie se zabývá systémem národní politiky v oblasti zaměstnanosti osob se zdravotním postižením v Německu, popisuje různé formy nástrojů a opatření, které jsou využívány k podpoře zaměstnanosti těchto osob, k usnadnění jejich integrace na trhu práce, popř. k motivování jednotlivých aktérů tohoto procesu. Kromě popisu systému obsahuje publikace vybrané statistické údaje, příklady dobré praxe a výkladový slovník relevantních termínů z dané oblasti.

Příhodová, Růžena

Politika zaměstnanosti osob se zdravotním postižením v Polsku

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 69 s., lit., tab., příl.

ISBN 978-80-7416-135-3

Monografie se zabývá systémem národní politiky v oblasti zaměstnanosti osob se zdravotním postižením v Polsku, popisuje různé formy nástrojů a opatření, které jsou využívány k podpoře zaměstnanosti těchto osob, k usnadnění jejich integrace na trhu práce, popř. k motivování jednotlivých aktérů tohoto procesu. Kromě popisu systému obsahuje publikace vybrané statistické údaje, příklady dobré praxe a výkladový slovník relevantních termínů z dané oblasti.

Magerská, Vítězslava

Politika zaměstnanosti osob se zdravotním postižením v Rakousku

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 75 s., lit., tab., příl.

ISBN 978-80-7416-134-6

Monografie se zabývá systémem národní politiky v oblasti zaměstnanosti osob se zdravotním postižením v Rakousku, popisuje různé formy nástrojů a opatření, které jsou využívány k podpoře zaměstnanosti těchto osob, k usnadnění jejich integrace na trhu práce, popř. k motivování jednotlivých aktérů tohoto procesu. Kromě popisu systému obsahuje publikace vybrané statistické údaje, příklady dobré praxe a výkladový slovník relevantních termínů z dané oblasti.

Švehlová, Katarína - Suchomelová, Mirjam

Politika zaměstnanosti osob se zdravotním postižením ve Slovenské republice a v Belgii (Valonský region)

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 91 s., lit., tab., příl.

ISBN 978-80-7416-140-7

Monografie se zabývá systémy národní politiky v oblasti zaměstnanosti osob se zdravotním postižením ve Slovenské republice a v Belgii - Valonském regionu, popisuje různé formy nástrojů a opatření, které jsou využívány k podpoře zaměstnanosti těchto osob, k usnadnění jejich integrace na trhu práce, popř. k motivování jednotlivých aktérů tohoto procesu. Kromě popisu systému obsahuje publikace vybrané statistické údaje, příklady dobré praxe a výkladový slovník relevantních termínů z dané oblasti.

Kořánová, Marie

Politika zaměstnanosti osob se zdravotním postižením ve Velké Británii

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 159 s., lit., obr., tab., příl.

ISBN 978-80-7416-139-1

Monografie se zabývá systémem národní politiky v oblasti zaměstnanosti osob se zdravotním postižením ve Velké Británii, popisuje různé formy nástrojů a opatření, které jsou využívány k podpoře zaměstnanosti těchto osob, k usnadnění jejich integrace na trhu práce, popř. k motivování jednotlivých aktérů tohoto procesu. Kromě popisu systému obsahuje publikace vybrané statistické údaje, příklady dobré praxe a výkladový slovník relevantních termínů z dané oblasti.

Kotíková, Jaromíra - Vychová, Helena

Služby pro domácnosti: Potenciální nástroj tvorby pracovních míst a boje s neformálním zaměstnáváním

Praha: VÚPSV, v.v.i., 2013. 79 s., lit., obr., tab.

ISBN 978-80-7416-143-8

Sektor služeb pro domácnosti nabízí potenciál pro tvorbu nových pracovních míst. V současné době je značný rozsah služeb pro domácnosti poskytován na bázi neformálního zaměstnávání. Podpora rozvoje trhu služeb pro domácnosti může přinést pro trh práce pozitivní dopady v podobě stimulace vzniku nových pracovních příležitostí a omezení výkonu práce mimo formální trh práce. Vedle toho vznikají další pozitivní dopady vyplývající ze zvýšeného zapojení pracovní síly na trh práce a omezení „šedé“ ekonomiky (např. zvýšení příjmů nově zaměstnaných osob a jejich kupní síly, odvody na sociální a zdravotní pojištění, odvody daní z příjmů, snížení výdajů na podpory v nezaměstnanosti, sociální dávky atd.). Příklady evropských zemí dokládají, že vlády si jsou vědomy růstového potenciálu tohoto sektoru a zaměřují se tak na podporu jeho rozvoje. Podpora vzniku nových pracovních míst na formálním trhu práce v oblasti sektoru služeb pro domácnosti se děje zprostředkovaně, podporou zvýšení poptávky po těchto službách, prostřednictvím dotace ceny služby. Zvýšená poptávka domácností po službách podporuje rozvoj tohoto sektoru, a tedy vytváření dalších pracovních příležitostí vykonávaných na základě formálního pracovního poměru, standardní pracovní smlouvy. Monografie předkládá poznatky, jež mohou být východiskem k sestavení schématu vhodného podpůrného opatření, které by bylo implementováno i v podmínkách České republiky a podpořilo vznik nových pracovních míst na trhu práce, kdy osoby získají trvalý pracovní poměr u zaměstnavatele, založený na standardní pracovní smlouvě, a také omezilo vykonávání služeb pro domácnosti na neformálním trhu práce.

Statistické údaje dokumentující činnost oddělení knihovnicko-informačních služeb v roce 2013

Přírůstky fondu knihovny: 204

Zpracovávané časopisy: 43

Přírůstky bibliografických záznamů publikací, časopiseckých článků, právních předpisů a jiných dokumentů: 1 088 záznamů

Počet materiálů stažených z monitorovaných webových stránek: 125 záznamů

Počet návštěv uživatelů knihovny OKIS: 821

Počet výpůjček: 1 503

Počet návštěv www. stránek VÚPSV, v.v.i.: 35 363 návštěv, tj. průměrně 680 návštěv týdně

On-line katalog   2 578

Zlatý fond sociální politiky   630

Publikační činnost   865

Ostatní služby (inf. mailem, telefonem):   137

Přehled publikační činnosti pracovníků VÚPSV, v.v.i. v roce 2013

odborné monografie vydané v domácích vydavatelstvích

Jana Havlíková, Martina Mikeszová, Štěpánka Pfeiferová, Tomáš Dvořák, Martin Lux, Petr Sunega. *HELPS - Housing and Social Care for the Elderly in Central Europe: WP3 Main Findings Report*. Praha: Institute of Sociology, Academy of Sciences CR, 2013. 166 s. ISBN 978-80-7330-233-7

Jana Havlíková, Martina Mikeszová, Štěpánka Pfeiferová, Tomáš Dvořák, Martin Lux, Petr Sunega. *HELPS: WP3 - Catalogue of Practices*. Praha: Institute of Sociology, Academy of Sciences CR, 2013. 202 s. ISBN 978-80-7330-232-0

kapitoly v odborných monografiích vydaných v zahraničních vydavatelstvích

Jana Barvíková, August Österle. *Long-Term Care Reform in Central/Eastern Europe: The Case of the Czech Republic*.

In: Costanzo Ranci, Emmanuele Pavolini. *Reforms in Long-Term Care Policies in Europe: Investigating Institutional Change and Social Impacts*. New York: Springer, 2013. s. 243-265 (23 s.). ISBN 978-1-4614-4501-9

odborné články v zahraničních impaktovaných časopisech

Kateřina Kubalčíková, Jana Havlíková. *The potential of domiciliary care service in the Czech Republic to promote ageing in place*.

In: *European Journal of Social Work* (on-line verze časopisu). 2013. nestr. ISSN 1468-2664

odborné články v domácích recenzovaných časopisech

Jaroslav Hála. *Sociální dialog ve vybraných evropských zemích - výsledky výzkumu*.

In: *FÓRUM sociální politiky*. 2013, roč. 7, č. 5, s. 2-12. ISSN 1802-5854

Jana Havlíková. *Strategie zajištění formální sociální péče určené pro seniory v zemích střední Evropy*.

In: *FÓRUM sociální politiky*. 2013, roč. 7, č. 4, s. 2-8. ISSN 1802-5854

Jana Havlíková, Olga Hubíková, Kateřina Kubalčíková, Libor Musil. *Typy pojetí sociální pomoci poskytované příjemcům dávek pomoci v hmotné nouzi pracovníky ÚP ČR po sociální reformě: tři případové studie*.

In: *FÓRUM sociální politiky*. 2013, roč. 7, č. 6, s. 2-9. ISSN 1802-5854

Markéta Horáková. *Přínosy rekvalifikačních programů pro začleňování skupin ohrožených nezaměstnaností na český trh práce*.

In: *FÓRUM sociální politiky*. 2013, roč. 7, č. 1, s. 2-15. ISSN 1802-5854

Jana Paloncyová. Seminář o francouzském a českém systému denní péče o děti do šesti let.

In: *FÓRUM sociální politiky*. 2013, roč. 7, č. 2, s. 31. ISSN 1802-5854

Štěpánka Pfeiferová, Petr Pojer. Dvacet let kolektivního vyjednávání o mzdách - poznatky z ISPP z let 1993-2012.

In: *FÓRUM sociální politiky*. 2013, roč. 7, č. 4, s. 23-25. ISSN 1802-5854

Lucie Vidovičová. Představy o starobním důchodu a jeho časování - vliv legislativy, práce a rodiny.

In: *FÓRUM sociální politiky*. 2013, roč. 7, č. 2, s. 2-9. ISSN 1802-5854

Štěpánka Pfeiferová, Petr Pojer. Dvacet let kolektivního vyjednávání o mzdách - poznatky z ISPP z let 1993-2012.

In: *FÓRUM sociální politiky*. 2013, roč. 7, č. 4, s. 23-25. ISSN 1802-5854

Lucie Vidovičová. Představy o starobním důchodu a jeho časování - vliv legislativy, práce a rodiny.

In: *FÓRUM sociální politiky*. 2013, roč. 7, č. 2, s. 2-9. ISSN 1802-5854

Jan Vlach. Změny sociálního a ekonomického postavení osob samostatně výdělečně činných v roce 2012 ve srovnání s rokem 2006.

In: *FÓRUM sociální politiky*. 2013, roč. 7, č. 5, s. 21-24. ISSN 1802-5854

odborné práce zveřejněné na internetu - v zahraničí, které nemají tištěný ekvivalent

Štěpánka Pfeiferová. *Development of collectively agreed working conditions 1993-2011*. Dublin: European Foundation for Improvement of Living and Working Conditions, 2013. 13 s. Dostupné z:

<http://www.eurofound.europa.eu/eiro/surveyreports/cz1209019d/cz1209019d.pdf>

Soňa Veverková. *Czech Republic - labour relations and social dialogue:: annual review 2012*. Warsaw: Friedrich-Ebert-Stiftung, Regional Project on Labour Relations and Social Dialogue, 2013. 16 s. Dostupné z: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/warschau/10435.pdf>

P ř e h l e d o účasti pracovníků VÚPSV, v.v.i. na seminářích a konferencích, kde v r. 2013 prezentovali získané poznatky

jméno pracovníka	místo a termín konference	název semináře, konference	pořadatel	téma vystoupení
Jana Barvíková	Praha, 14. - 15. 3. 2013	Formy denní péče o děti do 6 let v České republice a ve Francii	VÚPSV, v. v. i.	Formy individuální nerodinné péče o děti do 6 let v ČR
Jana Barvíková	Praha, 10. 10. 2013	Rozmanitost forem předškolní péče ve Francii - inspirace pro Českou republiku	VÚPSV, v. v. i.	Francouzské příklady dobré praxe jako inspirace pro ČR
Ivo Baštyř	Praha, 24. 9. 2013	Prověření věcné náplně a konstrukce životního minima a návrhy na obsahovalo strážku a právní úpravu	VÚPSV, v. v. i.	Otevřené problémy věcné náplně a konstrukce životního minima
Jana Havlíková	Brno, 27. 6. 2013	Workshop expertů: prezentace a diskuse empiricky zachycených pojetí sociální pomoci lidem v HN	VÚPSV, v. v. i.	Metodika integrace sociální práce a poskytování DPVHN - empirická pojetí sociální pomoci lidem v HN
Jana Havlíková	Galati (Rumunsko), 5. - 8. 11. 2013	COST Action IS1.102-SO.5. COHESION. Social services, welfare state and places	Dunarea de Jos University of Galati	The current development of social services in the care of older people: Deinstitutionalization and/or marketization?
Aleš Kroupa	Praha 16. 5. 2013	Udržitelnost sociálního dialogu - rozvoj kvality služeb zástupců zaměstnavatelů	SP ČR	Analýza systémů sociálního dialogu se zaměřením na zaměstnavatelskou sféru ve vybraných zemích EU
Jaromíra Kotíková	Praha 25. 1. 2013	Flexibilní formy práce	SPČR	Uplatňování FFP ve vybraných zemích EU, jejich zhodnocení
Jaromíra Kotíková	Praha 29. 1. 2013	Personální a odborné zajištění realizace aktivní politiky zaměstnanosti na úřadech práce - RealAPZ	FDV - ÚP ČR	Vzdělávání pracovníků ÚP ČR
Jaromíra Kotíková	Praha, 28. 2. 2013	Mezinárodní konference Potenciál 50+	Občanské sdružení Prostor	Postavení osob 50+ na trhu práce v ČR
Jaromíra Kotíková	Praha, 25. 4. 2013	Konkurenční schopnost České republiky 2011-2012	Vysoká škola ekonomie a managementu, o.p.s.	Trh práce

jméno pracovníka	místo a termín konference	název semináře, konference	pořadatel	téma vystoupení
Jaromíra Kotíková	Praha, 2. 5. 2013	Aktivní stárnutí	Evropský parlament, kancelář poslance JUDr. Richarda Falbra	Stárnutí populace v České republice
Jaromíra Kotíková	Praha, 16. 5. 2013	Udržitelnost sociálního dialogu - rozvoj kvality služeb zástupců zaměstnavatelů	Svaz průmyslu a dopravy ČR	Flexibilní formy práce
Jaromíra Kotíková	Praha, 2. 12. 2013	Schopnost konkurovat i zaměstnávat: Impulzy malých a středních podniků pro novou vládu	AMSP ČR	Jak se daří podnikatelům v českých regionech?
Kateřina Kubalčíková	Brno, 27. 6. 2013	Workshop expertů: prezentace a diskuse empiricky zachycených pojetí sociální pomoci lidem v HN	VÚPSV, v. v. i.	Metodika integrace sociální práce a poskytování DPvHN - empirická pojetí sociální pomoci lidem v HN
Kateřina Kubalčíková	Lisabon (Portugalsko), 25. 10. 2013	III. International Workshop on the Socio-Economics of Ageing	ISEG, Technical University of Lisbon	The role of non-formal care givers in the Czech elderly care The story about care allowance and community care service
Kateřina Kubalčíková	Galati (Rumunsko), 5.-8. 11. 2013	COST Action IS1102-SO.S. COHESION. Social services, welfare state and places	Dunarea de Jos University od Galati	The current development of social services in the care of older people: Deinstitutionalization and/or marketization?
Věra Kuchařová	Praha, 14.-15. 3. 2013	Formy denní péče o děti do 6 let v České republice a ve Francii	VÚPSV, v. v. i.	Demografické a ekonomické souvislosti systému péče o děti v ČR a ve Francii
Věra Kuchařová	Praha, 14.-15. 3. 2013	Formy denní péče o děti do 6 let v České republice a ve Francii	VÚPSV, v. v. i.	Rodičovská péče o děti do 3 let v ČR a ve Francii
Věra Kuchařová	Hradec Králové, 27.-28. 9. 2013	X. Hradecké dny sociální práce	Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové, MPSV ČR	Kombinované služby pro rodiny s dětmi. Příklad z Francie
Věra Kuchařová	Praha, 21. 10. 2013	XII. mezinárodní konference o rodinné politice „Rodina jako garant odpovědnosti ve společnosti“	Národní centrum pro rodinu Výbor pro zdravotnictví a sociální politiku Senátu Parlamentu ČR ve spolupráci s Konrad-Adenauer-Stiftung-Institut für Ehe und Familie, Wien Kifas-kab-Institut für Fortbildung und angewandte Sozialethik, Waldmünchen	Neúplné rodiny
Štěpánka Lehmann	Evry (Francie), 21.-22. 11. 2013	Central and Eastern Europe: Work, Employment and Societies between Transition and Change	Université d'Evry-Val d'Essonne	Neither Time nor Money: Evolution of Working Time Patterns in Europe on the Background of European Integration
Libor Musil	Brno, 27. 6. 2013	Workshop expertů: prezentace a diskuse empiricky zachycených pojetí sociální pomoci lidem v HN	VÚPSV, v. v. i.	Metodika integrace sociální práce a poskytování DPvHN - empirická pojetí sociální pomoci lidem v HN

jméno pracovníka	místo a termín konference	název semináře, konference	pořadatel	téma vystoupení
Olga Nešporová	Hrušovany, 24.-25. 5. 2013	O posledních věcech člověka	Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci	Pohřbívání bez obřadu z perspektivy sociologie
Olga Nešporová	Milton Keynes (UK), 8.-9. 9. 2013	Death, Dying and Disposal XI.	The Open University, Milton Keynes	Disposal of the deceased without a ceremony
Jana Paloncycová	Praha, 17. 6. 2013	Konference Jak kvalitní je v ČR odborná péče o děti do 3 let	Klub K2, o. p. s.	Nové formy denní péče o děti v České republice - inspirace z Francie
Jana Paloncycová	Praha, 26. 9. 2013	Raná péče a vzdělávání v ČR	Zdravotnické zařízení Praha 4	Formy individuální denní péče o děti ve Francii - mateřské asistentky
Jana Paloncycová	Praha, 10. 10. 2013	Rozmanitost forem předškolní péče ve Francii - inspirace pro Českou republiku	VÚPSV, v. v. i.	Francouzské příklady dobré praxe jako inspirace pro ČR
Jana Paloncycová	Havlíčkův Brod, 23. 10. 2013	Sladování pracovního a rodinného života a problematika rovných šancí	KÚ Vysočina	Systém denní péče o děti do 6 let ve Francii a v České republice
Kristýna Psychlová	Hradec Králové, 27.-28. 9. 2013	X. Hradecké dny sociální práce	Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové, MPSV ČR	Mateřská centra jako cesta ke zvyšování rodičovských kompetencí: opomíjená součást systému sociálních služeb? Analýza konceptu s využitím příkladu francouzských „zelených domů“
Ladislav Průša	Praha, 4. 2. 2013	Dlouhodobá zdravotně sociální péče	CEVRO Institut, Centrum zdravotně sociálních studií	Determinanty efektivního fungování dlouhodobé sociálně-zdravotní péče
Ladislav Průša	Písek, 5. 3. 2013	Udržení procesů plánování sociálních služeb na území správního obvodu, obce s rozšířenou působností Písek	VÚPSV, v. v. i. a Městský úřad Písek	Aktuální trendy při poskytování sociálních služeb v evropských zemích a v ČR
Ladislav Průša	Praha, 26. 3. 2013	Příspěvek na péči - aktuálně	Asociace poskytovatelů sociálních služeb	Ekonomická efektivita zajišťování péče o příjemce příspěvku na péči
Ladislav Průša	Praha, 12. 4. 2013	Teoretické a praktické aspekty veřejných financí	Vysoká škola ekonomická, fakulta financí a účetnictví	Teoretické a praktické aspekty financování sociálních služeb
Ladislav Průša	Praha - Průhonice, 26. 4. 2013	Optimalizace sítě zdravotních a sociálních služeb a dlouhodobé péče v ČR	Academy of Health Care Management	Efektivita příspěvku na péči v ČR
Ladislav Průša	Velký Meder (Slovensko), 16. 5. 2013	Nové výzvy pre sociálnu politiku a globálny trh práce	Ekonomická univerzita v Bratislavě, Národohospodářská fakulta	Determinanty využívání příspěvku na péči
Ladislav Průša	Ostrava, 10. 9. 2013	Veřejná ekonomika a správa	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava	Jak stimulovat rozvoj sociálních služeb?
Ladislav Průša	Velké Karlovice, 19. 9. 2013	Hospodářská politika v členských zemích Evropské unie	Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava	Liberalizace financování sociálních služeb
Ladislav Průša	Ostrava, 17. 10. 2013	XVII. gerontologické dny Ostrava	Dům techniky Ostrava	Liberalizace sociálních služeb

jméno pracovníka	místo a termín konference	název semináře, konference	pořadatel	téma vystoupení
Ladislav Průša	Praha, 24. 10. 2013	Zavedení pojištění a připojištění dlouhodobé péče v ČR	Asociace poskytovatelů sociálních služeb, Národní rada osob se zdravotním postižením	Systém pojištění ve Švýcarsku
Ladislav Průša	Bratislava (Slovensko), 21. 11. 2013	Sociální služby na Slovensku - ako dále?	Asociace poskytovatelů sociálních služeb Slovenské republiky	Ekonomie sociálních služeb
Ladislav Průša	Praha, 5. 12. 2013	Analýza vývoje hmotné podpory rodin formou nepojistných sociálních dávek	VÚPSV, v. v. i.	Vývoj hmotné podpory rodin formou nepojistných sociálních dávek s doporučením nových průřezových nástrojů sociální politiky
Tomáš Sirovátka	Brno, 27. 5. 2013	Národní konference: Inovace a zaměstnanost v sociálních službách	FSS MU Brno, VÚPSV, v. v. i.	Shaping employment in social services: key factors and perspectives
Tomáš Sirovátka	Berlín, 24. 10. 2013	Horizon 2020, Inclusive societies	European Commission	Public/private mix and social innovation in service provision, fiscal policy and employment
Tomáš Sirovátka	Praha, 12. 11. 2013	Chudoba v České republice	Senát ČR	Chudoba a děti
Kamila Svobodová	Praha, 14.-15. 3. 2013	Formy denní péče o děti do 6 let v České republice a ve Francii	VÚPSV, v. v. i.	Demografické a ekonomické souvislosti systému péče o děti v ČR a ve Francii
Ivana Šimíková	Vranov u Brna, 2.-4. 5. 2013	EUSOC - The European Graduate School in Social Sciences	FSS MU Brno	How the Nonprofit Organizations Targeting Groups from Socially Excluded Areas Adapt to Changes of Institutional Background
Anna Šťastná	Praha, 21. 10. 2013	XII. mezinárodní konference o rodinné politice „Rodina jako garant odpovědnosti ve společnosti“	Národní centrum pro rodinu Výbor pro zdravotnictví a sociální politiku Senátu Parlamentu ČR ve spolupráci s Konrad-Adenauer-Stiftung- Institut für Ehe und Familie, Wien Kifas-kab-Institut für Fortbildung und angewandte Sozialethik, Waldmünchen	Neúplné rodiny
Jana Vavrečková	Praha, 3. 6. 2013	Integrace cizinců z třetích zemí (CTZ) do systému zdravotnictví v ČR	VÚPSV, v. v. i.	1. Soustava kvantitativních ukazatelů monitorujících integraci CTZ v ČR (představení projektu) 2. Zhodnocení současných monitorovacích indikátorů v oblasti zdravotní péče pro CTZ
Jana Vavrečková	Praha, 30. 9.-1. 10. 2013	Nová migrace z ČR po roce 1989 a návratová politika	Senát ČR	Pracovní zkušenosti českých kvalifikovaných pracovních sil z pobytu v zahraničí a jejich postoje k návratu

jméno pracovníka	místo a termín konference	název semináře, konference	pořadatel	téma vystoupení
Lucie Vidovičová	Praha, 19. 3. 2013	Jednání stálé komise Senátu pro sdělovací prostředky	Stálá komise Senátu pro sdělovací prostředky	Senioři jako konzumenti mediálních sdělení - diskusní příspěvek
Lucie Vidovičová	Oxford (Velká Británie), 11.-13. 9. 2013	42nd annual conference BSG	British Society of Gerontology	Ageing, age and discrimination: decade of (no) change?
Lucie Vidovičová	Ženeva (Švýcarsko), 27. 11. 2013	UNECE Task force for ageing-related statistics meeting	UNECE Statistical Division	Disseminating and communicating ageing related statistics: The Czech Republic
Jiří Vyhlídal	Vranov u Brna, 2.-4. 5. 2013	EUSOC 2013	FSS MU Brno	Towards a New Balance of Risk Distribution

Přehled projektů řešených v r. 2014

Grantové projekty

- Reforma veřejných služeb zaměstnanosti v ČR
- Dlouhodobá strategie rozvoje sociálních služeb na území města Písku jako obce s rozšířenou působností do r. 2030
- Náklady na poskytování ošetrovatelské a rehabilitační péče v pobytových zařízeních sociálních služeb
- Metodika prevence ztráty bydlení v ČR
- Využívání poznatků sociálního šetření v sociální práci se žadateli o příspěvek na péči
- Vybrané aspekty péče o seniory z hlediska sociálního začleňování
- Nové postupy pro zpracování a využití databáze nezaměstnaných k hodnocení programů aktivní politiky zaměstnanosti a dalších opatření k začlenění na trhu práce
- Pojetí sociální pomoci a metodika integrace sociální práce a poskytování dávek pomoci v hmotné nouzi
- Využití propojených databází evidence v oblasti nezaměstnanosti a v oblasti evidence dávek hmotné nouze k monitorování situace v oblasti aktivního začleňování
- Indikátory strategie potlačování chudoby a sociálního vyloučení v České republice
- Prověření věcné náplně a konstrukce životního minima a návrhy na obsahovou stránku a právní úpravu
- Návrh informačního systému o rodinách imigrantů ze třetích zemí
- Kvantitativní a kvalitativní ukazatelé pro hodnocení integrace cizinců z třetích zemí v ČR s důrazem na problematiku slučování rodin a čerpání sociálních dávek
- Jak slouží Centra pro integraci cizinců ze třetích zemí? Výzkumná sonda do činnosti Centra pro integraci cizinců ze třetích zemí v Praze
- Nové formy denní péče o děti v České republice
- Migrant Men's Well-Being in Diversity
- EIRO (European Industrial Relations Observatory), EWCO (European Working Conditions Observatory), ERM (European Restructuring Monitor)
- Indikátory integrace cizinců z třetích zemí v ČR a začlenění ruské komunity do většinové společnosti
- Průzkum veřejného mínění cizinců z třetích zemí o otázkách integrace a jejich náhledů na majoritní společnost a život v ní

Institucionální rozvoj

- Knihovnicko-informační služby
- Vydávání časopisu FÓRUM sociální politiky
- Zlatý fond sociální politiky

Další činnost

- Ekonomický přínos pracovních imigrantů, zejména druhé a dalších generací
- Nelegální zaměstnávání (nejen) cizinců a jeho dopady na veřejné rozpočty
- Analýza kvalifikačních potřeb zaměstnavatelů Moravskoslezského kraje pro účely cílení rekvalifikačních kurzů
- Vyhodnocení dílčích opatření v oblasti zahraniční zaměstnanosti a jejich dopad na trh práce v ČR
- Bulletin No 29 „Vývoj hlavních ekonomických ukazatelů České republiky 1990-2013“
- Monitoring změn v důchodových systémech v zemích EU a OECD
- Vyhodnocení existujících domácích výzkumů a dat v oblasti bezdomovectví a návrh realizace výzkumu zaměřeného na získání chybějících klíčových dat o bezdomovectví v ČR nezbytných pro vytváření politik zaměřených na tuto cílovou skupinu
- Role lokálních vlád při řešení problémů sociálního začleňování
- Chudoba, deprivace a sociální vyloučení v rodinách vychovávajících děti
- Příjmová chudoba a materiální deprivace seniorů v České republice v širších souvislostech
- Způsoby automatického přizpůsobení důchodového věku naději dožití v zemích EU
- Minimální podmínky pro nárok na starobní důchod
- Způsob a důvody stanovení maximálního vyměřovacího základu pro pojistné

Stanoviska Dozorčí rady VÚPSV, v.v.i.

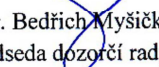
V Praze 17. června 2014
č.j. 178/14**Stanovisko Dozorčí rady Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. k návrhu Výroční zprávy o činnosti a hospodaření Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. za rok 2013 a k účetní závěrce za rok 2013**

V souladu s povinnostmi stanovenými dozorčí radě zákonem č. 341/2005 Sb. o veřejných výzkumných institucích, ve znění pozdějších předpisů, přezkoumala Dozorčí rada VÚPSV, v.v.i. návrh Výroční zprávy Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. za rok 2013. K dispozici měla tyto podklady:

- návrh Výroční zprávy o činnosti a hospodaření Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. za rok 2013,
- roční účetní závěrku VÚPSV, v.v.i. za rok 2013,
- zprávu nezávislého auditora Ing. Josefa Běloubka ze dne 20. března 2014 určenou pro Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.,

Po zhodnocení těchto podkladů Dozorčí rada VÚPSV, v.v.i., schvaluje Výroční zprávu o činnosti a hospodaření Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. za rok 2013 a konstatuje, že se hospodaření VÚPSV, v.v.i. v roce 2013 uskutečnilo v souladu s obecně závaznými právními předpisy a že účetní závěrka zobrazuje správně majetek, závazky, vlastní jmění, finanční situaci a výsledek hospodaření. Dozorčí rada neshledala porušení zásad řádného využívání majetku instituce k realizaci její hlavní činnosti a ani ohrožení účelu, ke kterému byla instituce zřízena. K výsledkům hospodaření ústavu dozorčí rada nemá připomínky a konstatuje, že vynaložené prostředky VÚPSV, v.v.i. využil efektivně.

Stanovisko dozorčí rada schválila na svém řádném zasedání dne 17. června 2014.

Mgr. Bedřich Myšička
předseda dozorčí rady

VÚPSV, v. v. i.
Palackého nám. 4, 128 01 Praha 2
tel.: +420 224 922 381, fax: +420 224 972 873
www.vupsv.cz

Zpráva o činnosti Dozorčí rady VÚPSV, v.v.i. v r. 2013

V Praze 17. června 2014
č.j. 178/14**Zpráva o činnosti
Dozorčí rady Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i.
v roce 2013**

Jednací řád Dozorčí rady VÚPSV, v.v.i. schválil ministr práce a sociálních věcí dne 12. července 2007, č.j. 2007/43652 - 2.

Dozorčí radu VÚPSV, v.v.i. jmenovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí, jako zřizovatel, podle bodu (4) § 19 zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, dne 12. července 2012 pod č.j. 2012 59893 – 2 ve složení:

Mgr. Bedřich Myšička – předseda

Ing. Petra Chmelíková – místopředsedkyně

PhDr. Miloslav Macela – člen

Mgr. Kateřina Jirková – členka

Mgr. Petr Leistner – člen

Mgr. Štěpán Hošna – člen

Zuzana Krejčíková – členka

Dne 31. července 2012 ze své funkce odstoupil pan Š. Hošna. Ministr práce a sociálních věcí Ing. František Koniček odvolal k 3. září 2013 z pozice v dozorčí radě pány P. Leistnera a M. Macela a k témuž datu jmenoval nové členy pány:

Ing. Jana Škorpíka

Ing. Štefana Duháněho

Ing. Radka Rinna

Výše jmenovaní jsou bezúhonní a splňují podmínky bodů (4) a (5) § 17 zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích. Uvedené fyzické osoby jsou způsobilé k právním úkonům, nebyly pravomocně odsouzeny za trestné činy, jejichž skutková podstata souvisí s předmětem činnosti VÚPSV, v.v.i. a nebyla jim uložena sankce podle zvláštních právních předpisů upravujících výkon odborné činnosti související s předmětem činnosti veřejné výzkumné instituce.

Dozorčí rada VÚPSV, v.v.i. se sešla v roce 2013 na dvou řádných zasedáních 14. května a 5. listopadu 2013.

Na řádném jednání dne 14. května 2013 Dozorčí rada VÚPSV, v.v.i.:

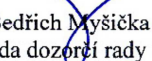
- projednala Plán výzkumné činnosti VÚPSV, v.v.i. v roce 2013 a doporučila vedení ústavu jeho průběžnou aktualizaci v souvislosti s nově schválenými projekty,
- projednala rozpočet ústavu na rok 2013 a uložila vedení ústavu předložit aktualizovaný a vyrovnaný rozpočet na rok 2013 v souladu s § 22 zákona č. 341/2005 Sb. o veřejných výzkumných institucích,
- schválila Zprávu o činnosti Dozorčí rady Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. v roce 2012,
- projednala Výroční zprávu o činnosti a hospodaření Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. za rok 2012 a účetní závěrku ústavu za rok 2012,
- schválila Stanovisko Dozorčí rady Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. k Výroční zprávě o činnosti a hospodaření Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. za rok 2012 a k účetní závěrce za rok 2012,

Stanovisko konstatuje, že po prostudování návrhu výroční zprávy, roční účetní závěrky a zprávy nezávislého auditora, nemá dozorčí rada připomínky k hospodaření ústavu v roce 2012.

Zasedání Dozorčí rady VÚPSV, v.v.i. dne 5. listopadu 2014 se věnovalo:

- projednání organizačních změn ve Výzkumném ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i.,
- aktualizaci plánu výzkumné činnosti ústavu,
- schválení úprav rozpočtu ústavu.

Zprávu o své činnosti v roce 2013 Dozorčí rada VÚPSV, v.v.i. projednala a schválila dne 17. června 2014.

Mgr. Bedřich Myšíčka
předseda dozorčí rady

Ověření účetní závěrky, výrok auditora

**Základní údaje o veřejné výzkumné instituci
Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.,
se sídlem Palackého náměstí 4, Praha 2, PSČ 120 00**

Předmět činnosti	: Vytvářet odborné podklady pro řešení otázek politiky zaměstnanosti a trhu práce, včetně jejich územní a rekvalifikační problematiky. Řešit otázky příjmové a mzdové politiky. V oblasti sociální řešit problematiku důchodového zabezpečení a nemocenského pojištění, sociální pomoci péče o rodinu a problematiku demografického vývoje. Činnost výzkumu zaměřit na různé aspekty životní úrovně. Mezinárodní porovnání zaměstnanosti a sociální politiky a rešerše ze zahraniční literatury ze všech oblastí týkající se zaměření výzkumu.
Název veřejné výzkumné instituce	: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.
Právní forma	: Veřejná výzkumná instituce
Sídlo veřejné výzkumné inst.	: Palackého náměstí 4, 120 00 Praha 2
IČO	: 45773009
Ředitel	: Doc. Ing. Ladislav Průša, CSc.
Zástupce ředitele	: Mgr. Aleš Kroupa
Podklady předával	: Paní Zuzana Krejčíková účetní veřejné výzkumné instituce
Důvod provedení ověření	: Na základě žádosti Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. v Praze.
Předmět ověřování	: Ověření ke dni 31. prosinci 2013 u veřejné výzkumné instituce Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i. v Praze.
Ověření provedla společnost	: AUDIT Litoměřice s.r.o., Vrchlického 248/17, Litoměřice – číslo oprávnění 474 vydané Komorou auditorů ČR v Praze
Jméno auditora	: Ing. Josef Běloubek, číslo oprávnění 1022, vydané Komorou auditorů ČR v Praze
Provedení ověření	: 10. února 2014 – 20. března 2014
Den dokončení ověření	: 20. března 2014

- Zřizovací listina** : *Sepsaná Ministerstvem práce a sociálních věcí v Praze ze dne 30.6.2006 a podepsaná ministrem a provedenou změnou zřizovací listiny ze dne 23.12.1992 podepsanou rovněž ministrem. Nová zřizovací listina nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2007.*
- Použité předpisy k ověření** : *Zákon č. 93/2009 Sb., o auditorech*
Mezinárodní auditorské standardy
Aplikační doložky Komory auditorů ČR k ISA 700 – požadavky na zprávu auditora
- Metoda ověřování** : *Mezinárodní auditorské standardy požadují naplánování a provedení ověření tak, aby auditor získal přiměřené ujištění o tom, že účetní závěrka neobsahuje významné nesprávnosti. Ověření k datu 31. 12 2013 zahrnovalo ověření úplnosti a průkaznosti částek a informací uvedených v účetní závěrce a posouzení správnosti a vhodnosti účetních postupů a významných odhadů učiněných vedením veřejné výzkumné instituce při jejím sestavení. Auditorské postupy byly provedeny výběrovým způsobem s ohledem na významnost vykazovaných skutečností.*
- Přílohy ke zprávě auditora** : *Výkaz zisku a ztráty, rozvaha a příloha k 31.12.2013.*

**ZPRÁVA NEZÁVISLÉHO AUDITORA URČENÁ PRO
Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.,
se sídlem Palackého náměstí 4, Praha 2, PSČ 120 00**

Auditorská zpráva určená zřizovateli a vedení veřejné výzkumné instituce

Zpráva o účetní závěrce

Provedl jsem audit přiložené účetní závěrky Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí v.v.i., která se skládá z rozvahy k 31.12.2013, výkazu zisku a ztráty za rok končící 31.12.2013, a přílohy této účetní závěrky Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí v.v.i., která obsahuje popis použitých podstatných účetních metod a další vysvětlující informace. Údaje o Výzkumném ústavu práce a sociálních věcí v.v.i. jsou uvedeny v bodě 1 přílohy této účetní závěrky.

Odpovědnost statutárního orgánu účetní jednotky za účetní závěrku

Statutární orgán Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí v.v.i. je odpovědný za sestavení účetní závěrky, která podává věrný a poctivý obraz v souladu s českými účetními předpisy, a za takový vnitřní kontrolní systém, který považuje za nezbytný pro sestavení účetní závěrky tak, aby neobsahovala významné (materiální) nesprávnosti způsobené podvodem nebo chybou.

Odpovědnost auditora

Moji odpovědností je vyjádřit na základě mého auditu výrok k této účetní závěrce. Audit jsem provedl v souladu se zákonem o auditorech, mezinárodními auditorskými standardy a souvisejícími aplikačními doložkami Komory auditorů České republiky. V souladu s těmito předpisy jsem povinen dodržovat etické požadavky a naplánovat a provést audit tak, abych získal přiměřenou jistotu, že účetní závěrka neobsahuje významné (materiální) nesprávnosti.

Audit zahrnuje provedení auditorských postupů k získání důkazních informací o částkách a údajích zveřejněných v účetní závěrce. Výběr postupů závisí na úsudku auditora, zahrnujícím i vyhodnocení rizik významné (materiální) nesprávnosti údajů uvedených v účetní závěrce způsobené podvodem nebo chybou. Při vyhodnocování těchto rizik auditor posoudí vnitřní kontrolní systém relevantní pro sestavení účetní závěrky podávající věrný a poctivý obraz. Cílem tohoto posouzení je navrhnout vhodné auditorské postupy, nikoli vyjádřit se k účinnosti vnitřního kontrolního systému účetní jednotky. Audit též zahrnuje posouzení vhodnosti použitých účetních metod, přiměřenosti účetních odhadů provedený vedením i posouzení celkové prezentace účetní závěrky.

Jsem přesvědčen, že důkazní informace, které jsem získal, poskytují dostatečný a vhodný základ pro vyjádření mého výroku.

Audit Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí

Výrok auditora

Podle mého názoru účetní závěrka podává věrný a poctivý obraz aktiv a pasiv Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí v.v.i. k 31.12.2013 a nákladů a výnosů a výsledku jejího hospodaření za rok končící 31.12.2013 v souladu s českými účetními předpisy.

V Litoměřicích, dne 20. března 2014

AUDIT Litoměřice s.r.o.
číslo oprávnění 474
Vrchlického 248/17, Litoměřice

Ing. Josef Běloušek
a u d i t o r
číslo oprávnění 1022

ORGANIZACE: 45773009

Příloha č.1 k vyhlášce č. 504/2002 Sb.
s účinností pro účetní jednotky,
u kterých hlavním předmětem
činnosti není podnikání

ROZVAHA (BALANCE)

k 31.12.2013
(v celých tisících Kč)

zčíslo
45773009

Název, sídlo a právní forma
účetní jednotkyVýzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.
Palackého nám. 375/4
128 01 Praha 28

Veřejná výzkumná instituce

AKTIVA		Pol. číslo	Stav k 01.01.	Stav k 31.12.2013
Název položky	Účet		1	2
A. Dlouhodobý majetek celkem		p. 2+10+21+29	751	249
I. Dlouhodobý nehmotný majetek celkem		p. 3 až 9	3 206	3 286
1. Nehmotné výsledky výzkumu a vývoje	(012)	003	0	0
2. Software	(013)	004	607	733
3. Ocenitelná práva	(014)	005	0	0
4. Drobný dlouhodobý nehmotný majetek	(018)	006	2 599	2 553
5. Ostatní dlouhodobý nehmotný majetek	(019)	007	0	0
6. Nedokončený dlouhodobý nehmotný majetek	(041)	008	0	0
7. Poskytnuté zálohy na dlouhodobý nehmotný majetek	(051)	009	0	0
II. Dlouhodobý hmotný majetek celkem		p. 11 až 20	8 133	7 169
1. Pozemky	(031)	011	0	0
2. Umělecká díla, předměty a sbírky	(032)	012	36	36
3. Stavby	(021)	013	0	0
4. Samostatné movité věci a soubory movitých věcí	(022)	014	4 196	3 696
5. Pěstitelské celky trvalých porostů	(025)	015	0	0
6. Základní stádo a tažná zvířata	(026)	016	0	0
7. Drobný dlouhodobý hmotný majetek	(028)	017	3 901	3 437
8. Ostatní dlouhodobý hmotný majetek	(029)	018	0	0
9. Nedokončený dlouhodobý hmotný majetek	(042)	019	0	0
10. Poskytnuté zálohy na dlouhodobý hmotný majetek	(052)	020	0	0
III. Dlouhodobý finanční majetek celkem		p. 22 až 28	0	0
1. Podíly v ovládaných a řízených osobách	(061)	022	0	0
2. Podíly v osobách pod podstatným vlivem	(062)	023	0	0
3. Dluhové cenné papíry držené do splatnosti	(063)	024	0	0
4. Půjčky organizačním složkám	(066)	025	0	0
5. Ostatní dlouhodobé půjčky	(067)	026	0	0
6. Ostatní dlouhodobý finanční majetek	(069)	027	0	0
7. Pořizovaný dlouhodobý finanční majetek	(043)	028	0	0
IV. Oprávky k dlouhodobému majetku celkem		p. 30 až 40	-10 588	-10 206
1. Oprávky k nehmotným výsledkům výzkumu a vývoje	(072)	030	0	0
2. Oprávky k softwaru	(073)	031	- 575	- 610
3. Oprávky k ocenitelným právům	(074)	032	0	0
4. Oprávky k drobnému dlouhodobému nehm. majetku	(078)	033	-2 599	-2 553
5. Oprávky k ostatnímu dlouhodobému nehm. majetku	(079)	034	0	0
6. Oprávky ke stavbám	(081)	035	0	0
7. Oprávky k samostatným movitým věcem a soub. movit. věcí	(082)	036	-3 513	-3 606
8. Oprávky k pěstitelským celkům trvalých porostů	(085)	037	0	0
9. Oprávky k základnímu stádu a tažným zvířatům	(086)	038	0	0
10. Oprávky k drobnému dlouhodobému hmot. majetku	(088)	039	-3 901	-3 437
11. Oprávky k ostatnímu dlouhodobému hmot. majetku	(089)	040	0	0

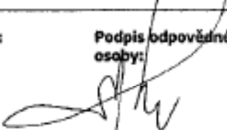
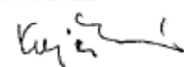
Název položky	Účet	Poř. číslo	Stav k 01.01.	Stav k 31.12.2013
			1	2
B. Krátkodobý majetek celkem	p. 42+52+72+81	041	11 211	13 092
I. Zásoby celkem	p. 43 až 51	042	1 963	943
1. Materiál na skladě	(112)	043	0	0
2. Materiál na cestě	(119)	044	0	0
3. Nedokončená výroba	(121)	045	1 963	943
4. Polotovary vlastní výroby	(122)	046	0	0
5. Výrobky	(123)	047	0	0
6. Zvířata	(124)	048	0	0
7. Zboží na skladě a v prodejnách	(132)	049	0	0
8. Zboží na cestě	(139)	050	0	0
9. Poskytnuté zálohy na zásoby	(z 314)	051	0	0
II. Pohledávky celkem	p. 53 až 71	052	120	83
1. Odebíratelé	(311)	053	0	77
2. Směnky k inkasu	(312)	054	0	0
3. Pohledávky za eskontované cenné papíry	(313)	055	0	3
4. Poskytnuté provozní zálohy	(z 314)	056	1	3
5. Ostatní pohledávky	(315)	057	0	0
6. Pohledávky za zaměstnanci	(335)	058	0	0
7. Pohledávky za institucemi soc. zabezp. a veř. zdrav. poj	(336)	059	0	0
8. Daň z příjmů	(341)	060	0	0
9. Ostatní přímé daně	(342)	061	0	0
10. Daň z přidané hodnoty	(343)	062	114	0
11. Ostatní daně a poplatky	(345)	063	0	0
12. Nároky na dotace a ostatní zúčtování se st. rozpočtem	(346)	064	5	0
13. Nároky na dotace a ostatní zúčtování s rozpočtem orgánů územních samosprávných celků	(348)	065	0	0
14. Pohledávky za účastníky sdružení	(358)	066	0	0
15. Pohledávky z pevných termínovaných operací a opcí	(373)	067	0	0
16. Pohledávky z vydaných dluhopisů	(375)	068	0	0
17. Jiné pohledávky	(378)	069	0	0
18. Dohadné účty aktivní	(388)	070	0	0
19. Opravná položka k pohledávkám	(391)	071	0	0
III. Krátkodobý finanční majetek celkem	p. 73 až 80	072	8 945	11 744
1. Pokladna	(211)	073	21	34
2. Ceniny	(213)	074	14	11
3. Účty v bankách	(22x)	075	8 910	11 699
4. Majetkové cenné papíry k obchodování	(251)	076	0	0
5. Dluhové cenné papíry k obchodování	(253)	077	0	0
6. Ostatní cenné papíry	(256)	078	0	0
7. Pořizovaný krátkodobý finanční majetek	(259)	079	0	0
8. Peníze na cestě	(261)	080	0	0
IV. Jiná aktiva celkem	p. 82 až 84	081	183	322
1. Náklady příštích období	(381)	082	183	195
2. Příjmy příštích období	(385)	083	0	127
3. Kursové rozdíly aktivní	(386)	084	0	0
Aktiva celkem	p. 1+41	085	11 962	13 341

PASIVA		Pol. číslo	Stav k 01.01.	Stav k 31.12.2013
Název položky	Účet		3	4
A. Vlastní zdroje celkem	p. 87+91	086	10 523	10 029
I. Jmění celkem	p. 88 až 90	087	10 474	10 011
1. Vlastní jmění	(901)	088	751	249
2. Fondy	(91x)	089	9 723	9 762
3. Oceňovací rozdíly z přecenění finančního majetku a závazků	(921)	090	0	0
II. Výsledek hospodaření celkem	p. 92 až 94	091	49	18
1. Účet výsledku hospodaření	(963)	092	0	18
2. Výsledek hospodaření ve schvalovacím řízení	(931)	093	49	0
3. Nerozdělený zisk, neuhrazená ztráta minulých let	(932)	094	0	0
B. Cizí zdroje celkem	p. 96+98+106+130	095	1 439	3 312
I. Rezervy celkem	p. 97	096	0	0
1. Rezervy	(941)	097	0	0
II. Dlouhodobé závazky celkem	p. 99 až 105	098	0	0
1. Dlouhodobé bankovní úvěry	(951)	099	0	0
2. Vydané dluhopisy	(953)	100	0	0
3. Závazky z pronájmu	(954)	101	0	0
4. Přijaté dlouhodobé zálohy	(955)	102	0	0
5. Dlouhodobé směnky k úhradě	(958)	103	0	0
6. Dohadné účty pasivní	(z 389)	104	0	0
7. Ostatní dlouhodobé závazky	(959)	105	0	0
III. Krátkodobé závazky celkem	p. 107 až 129	106	50	2 783
1. Dodavatelé	(321)	107	0	0
2. Směnky k úhradě	(322)	108	0	0
3. Přijaté zálohy	(324)	109	0	0
4. Ostatní závazky	(325)	110	0	0
5. Zaměstnanci	(331)	111	0	12
6. Ostatní závazky vůči zaměstnancům	(333)	112	0	0
7. Závazky k institucím sociálního zabezpečení a veřejného zdravotního pojištění	(336)	113	0	759
8. Daň z příjmu	(341)	114	0	0
9. Ostatní přímé daně	(342)	115	0	292
10. Daň z přidané hodnoty	(343)	116	0	371
11. Ostatní daně a poplatky	(345)	117	0	0
12. Závazky ze vztahu ke státnímu rozpočtu	(346)	118	0	72
13. Závazky ze vztahu k rozpočtu orgánů územních samosprávných celků	(348)	119	0	0
14. Závazky z upsaných nesplic. cen. papírů a podílů	(367)	120	0	0
15. Závazky k účastníkům sdružení	(368)	121	0	0
16. Závazky z pevných termínovaných operací a opcí	(373)	122	0	0
17. Jiné závazky	(379)	123	0	1 277
18. Krátkodobé bankovní úvěry	(231)	124	0	0
19. Eskontní úvěry	(232)	125	0	0
20. Vydané krátkodobé dluhopisy	(241)	126	0	0
21. Vlastní dluhopisy	(255)	127	0	0
22. Dohadné účty pasivní	(z 389)	128	50	0
23. Ostatní krátkodobé finanční výpomoci	(249)	129	0	0

Název položky	Účet	Pol. číslo	Stav k 01.01.	Stav k 31.12.2013
			3	4
IV. Jiná pasiva celkem	p. 131 až 133	130	1 389	529
1. Výdaje příštích období	(383)	131	227	135
2. Výnosy příštích období	(384)	132	1 162	394
3. Kursové rozdíly pasivní	(387)	133	0	0
Pasiva celkem	p. 86+95	134	11 962	13 341

Odesláno dne: 10-03-2014	Razítko:	Podpis odpovědné osoby: doc. Ing. Lj. Průša, CSc.	Podpis osoby odpovědné za sestavení: Zuzana Krejčíková Telefon: 224 923 177	Okamžik sestavení: 13.03.2014 09:08:47
------------------------------------	-----------------	--	--	--

VÚPSV
řilsa
VÝZKUMNÝ ÚSTAV
PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ
státní výzkumná instituce
Palackého nám. 4/115, 128 00 Praha 2
Tel.: 224 922 381, 224 923 627, IČ: 45773009, DIČ: CZ45773009

ORGANIZACE: 45773009

VÝKAZ ZISKU A ZTRÁTYPříloha č.2 k vyhlášce č. 504/2002 Sb.
s účinností pro účetní jednotky,
u kterých hlavním předmětem
činnosti není podnikáník 31.12.2013
(v celých tisících Kč)Název, sídlo a právní forma
účetní jednotkyVýzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.
Palackého nám. 375/4
128 01 Praha 2B

Veřejná výzkumná instituce

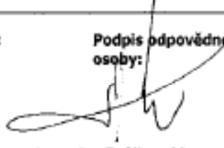
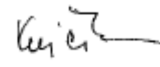

IČO
45773009

Název položky	Účet	Pol. číslo	Činnost	
			hlavní	hospodářská
			1	2
A. Náklady				
I. Spotřebované nákupy celkem	p. 2 až 5	1	780	0
1.Spotřeba materiálu	(501)	2	780	0
2.Spotřeba energie	(502)	3	0	0
3.Spotřeba ostatních neskladovatelných dodávek	(503)	4	0	0
4.Prodané zboží	(504)	5	0	0
II.Služby celkem	p. 7 až 10	6	6 579	0
5.Opravy a udržování	(511)	7	26	0
6.Cestovné	(512)	8	651	0
7.Náklady na reprezentaci	(513)	9	57	0
8.Ostatní služby	(518)	10	5 845	0
III.Osobní náklady celkem	p. 12 až 16	11	27 206	0
9.Mzdové náklady	(521)	12	20 171	0
10.Zákonné sociální pojištění	(524)	13	6 605	0
11.Ostatní sociální pojištění	(525)	14	0	0
12.Zákonné sociální náklady	(527)	15	386	0
13.Ostatní sociální náklady	(528)	16	44	0
IV.Daně a poplatky celkem	p. 18 až 20	17	0	0
14.Daň silniční	(531)	18	0	0
15.Daň z nemovitosti	(532)	19	0	0
16.Ostatní daně a poplatky	(538)	20	0	0
V.Ostatní náklady celkem	p. 22 až 29	21	233	0
17.Smluvní pokuty a úroky z prodlení	(541)	22	1	0
18.Ostatní pokuty a penále	(542)	23	0	0
19.Odpis nedobytné pohledávky	(543)	24	0	0
20.Úroky	(544)	25	0	0
21.Kursově ztráty	(545)	26	2	0
22.Dary	(546)	27	0	0
23.Marka a škody	(548)	28	0	0
24.Jiné ostatní náklady	(549)	29	230	0
VI.Odpisy,prodaný majetek,tvorba rezerv a opr.položek celkem	p. 31 až 36	30	362	0
25.Odpisy dlouhodobého nehmot. a hmot. majetku	(551)	31	362	0
26.Zůstat.cena prodaného dlouhod. nehm.a hmot.maj.	(552)	32	0	0
27.Prodané cenné papíry a podíly	(553)	33	0	0
28.Prodaný materiál	(554)	34	0	0
29.Tvorba rezerv	(556)	35	0	0
30.Tvorba opravných položek	(559)	36	0	0
VII.Poskytnuté příspěvky celkem	p. 38 a 39	37	0	0
31.Poskyt. příspěvky zúčtované mezi organizačními složkami	(581)	38	0	0
32.Poskytnuté členské příspěvky	(582)	39	0	0
VIII.Daň z příjmů celkem	p. 41	40	0	0
33.Dodatečné odvody daně z příjmů	(595)	41	0	0
Náklady celkem	p. 1+6+11+17+21+ 30+37+40	42	35 160	0

Název položky	Účet	Pol. číslo	Činnost	
			hlavní	hospodářská
			1	2
B. Výnosy				
I. Tržby za vlastní výkony a za zboží celkem	p. 44 až 46	43	3 192	0
1. Tržby za vlastní výroby	(601)	44	0	0
2. Tržby z prodeje služeb	(602)	45	3 192	0
3. Tržby za prodané zboží	(604)	46	0	0
II. Změny stavu vnitroorganizačních zásob celkem	p. 48 až 51	47	-1 021	0
4. Změna stavu zásob nedokončené výroby	(611)	48	-1 021	0
5. Změna stavu zásob polotovarů	(612)	49	0	0
6. Změna stavu zásob výrobků	(613)	50	0	0
7. Změna stavu zvířat	(614)	51	0	0
III. Aktivace celkem	p. 53 až 56	52	0	0
8. Aktivace materiálu a zboží	(621)	53	0	0
9. Aktivace vnitroorganizačních služeb	(622)	54	0	0
10. Aktivace dlouhodobého nehmotného majetku	(623)	55	0	0
11. Aktivace dlouhodobého hmotného majetku	(624)	56	0	0
IV. Ostatní výnosy celkem	p. 58 až 64	57	1 253	0
12. Smluvní pokuty a úroky z prodlení	(641)	58	0	0
13. Ostatní pokuty a penále	(642)	59	0	0
14. Platby za odepsané pohledávky	(643)	60	0	0
15. Úroky	(644)	61	2	0
16. Kursové zisky	(645)	62	2	0
17. Zúčtování fondů	(648)	63	1 245	0
18. Jiné ostatní výnosy	(649)	64	4	0
V. Tržby z prodeje maj., zúčtování rezerv a opr.položek celkem	p. 66 až 72	65	7	0
19. Tržby z prodeje dlouhodobého nehmot. a hmot.majetku	(652)	66	7	0
20. Tržby z prodeje cenných papírů a podílů	(653)	67	0	0
21. Tržby z prodeje materiálu	(654)	68	0	0
22. Výnosy z krátkodobého finančního majetku	(655)	69	0	0
23. Zúčtování rezerv	(656)	70	0	0
24. Výnosy z dlouhodobého finančního majetku	(657)	71	0	0
25. Zúčtování opravných položek	(659)	72	0	0
VI. Přijaté příspěvky celkem	p. 74 až 76	73	0	0
26. Přijaté příspěvky zúčtované mezi organizačními složkami	(681)	74	0	0
27. Přijaté příspěvky (dary)	(682)	75	0	0
28. Přijaté členské příspěvky	(684)	76	0	0
VII. Provozní dotace celkem	p. 78	77	31 747	0
29. Provozní dotace	(691)	78	31 747	0
Výnosy celkem	p. 43+47+52+57+65+73+77	79	35 178	0
C. Výsledek hospodaření před zdaněním	p. 79 - 42	80	18	0
30. Daň z příjmů	(591)	81	0	0
D. Výsledek hospodaření po zdanění	p. 80 - 81	82	18	0

Název položky	Pol. číslo	Činnost hlavní+hospodářská
Výsledek hospodaření před zdaněním	p. 80/1+2	83 18
Výsledek hospodaření po zdanění	p. 82/1+2	84 18

Odesláno dne: 10-03-2014	Razítko:	Podpis odpovědné osoby: 	Podpis osoby odpovědné za sestavení: 	Okamžik sestavení: 13.03.2014 09:08:56
VÚPSV rřisa		VÝZKUMNÝ ÚSTAV PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ všechny výzkumné ústředí	Zuzana Krejčíková Telefon: 224 923 177	

Řečického nám. 4/375, 128 00 Praha 2
Tel.: 224 923 351, 224 913 627, C: 45773009, DČ: C245773009

Příloha k účetní závěrce za rok 2013

1. Základní údaje:

1.1. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí byl zřízen Ministerstvem práce a sociálních věcí dnem 15. září 1992 jako rozpočtová organizace. Změnou zřizovací listiny s účinností od 1. ledna 1993 se mění z rozpočtové na příspěvkovou organizaci. K 1. lednu 2007 se právní forma organizace změnila na veřejnou výzkumnou instituci. K tomuto dni byla organizace zapsána v rejstříku veřejných výzkumných institucí vedeném Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Předmětem hlavní činnosti je vědecký výzkum v sociální oblasti. V rámci další činnosti ústav v roce 2013 realizoval na základě smlouvy s MPSV 8 úkolů. Jinou činnost VÚPSV, v.v.i. podle zákona 341/2005 Sb. ve znění pozdějších doplňků v roce 2013 neprováděl.

1.2. Průměrný přepočtený počet úvazků v roce 2013 byl 42.

Z toho: ředitel doc. Ing. Ladislav Průša, CSc.	úv. 1,00
náměstek pro vědu a výzkum Mgr. Aleš Kroupa	úv. 1,00
obchodně ekonomický náměstek Ing. Miroslav Jeník	úv. 1,00

1.3. Osobní náklady:	27 206 tis. Kč
Z toho: mzdové náklady	20 171 tis. Kč
zdrav. + soc.poj.	6 605 tis. Kč
fond sociální	386 tis. Kč
ostatní soc.náklady	44 tis. Kč

2. Informace o účetních metodách a obecných zásadách

2.1. Nakupované zásoby a nehmotný a hmotný majetek jsou oceňovány v pořizovacích cenách. K pořízení majetku vlastní činností nedošlo.

2.2. V roce 2013 nebylo uplatněno ocenění reprodukční pořizovací cenou.

2.3. V roce 2013 byl podle interní směrnice hmotný i nehmotný majetek účetně odepisován ve shodě s odpisovým plánem organizace po dobu 36 měsíců. Drobný dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek, pořízený do 31.12.2006, je veden na účtech 018 a 028 do vyřazení. Majetek v pořizovací hodnotě do hodnoty podle zákona č.586/1992 Sb. o daních z příjmů je účtován výsledkově do nákladů a je veden v operativní evidenci majetku.

2.4. Nebyly účtovány žádné opravné položky.

2.5. Účetní jednotka při účtování postupuje v souladu s těmito předpisy ve znění jejich pozdějších úprav: zákon č.563/1991 Sb., o účetnictví, vyhláška č.504/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.
Palackého nám.4, Praha 2

o účetnictví, Českými účetními standardy č. 401 až 414 pro účetní jednotky, u kterých hlavním předmětem činnosti není podnikání.

2.6. Mezi rozvahovým dnem a dnem sestavení účetní závěrky nedošlo k významným událostem majícím vliv na věrný obraz výsledku hospodaření.

2.7. K 31.12.2013 byla evidována pohledávka v cizí měně ve výši 2.784,00 EUR s korunovým ekvivalentem 76.657,44 CZK.

Přepočtení zůstatků valutové pokladny byl proveden kurzem České národní banky k rozvahovému dni.

2.8. Účetní jednotka nemá žádný dlouhodobý finanční majetek.

2.9. K 31.12.2013 účetní jednotka evidovala závazky celkem 2,783.038,24 Kč (v tom: 12 325,00 doplatky mezd 12/2013, 758.793,00 Kč zdravotní a sociální pojištění 12/2013, 292.402,00 Kč daň z mezd 12/2013, 370.602,09 Kč daň z přidané hodnoty, 475,00 Kč daň silniční, 72.010,15 Kč vratky dotací, 1,276.431,00 Kč spoření 12/2013).

2.10. Účetní jednotka neeviduje žádné závazky, které by nebyly uvedeny v rozvaze.

2.11. Výsledek hospodaření z hlavní činnosti činí 18 tis. Kč. V průběhu roku 2013 měla organizace výnosy z těchto zdrojů: institucionální dotace na rozvoj v.v.i., finanční prostředky na další činnost, účelové dotace na granty, finanční prostředky na zahraniční granty a zakázky, tuzemské zakázky, úroky z běžných účtů, tržby z prodeje materiálu a časopisu, kursový zisk, použití vlastních prostředků z rezervního fondu.

2.12. Způsob zjištění základu daně: Výsledek hospodaření ve výši 18 tis. Kč je zvýšen o daňově neuznatelné výdaje 520 tis. Kč a snížen o úroky z běžného účtu 1 tis. Kč. Ve smyslu ustanovení § 20 odst. 7 zákona o daních z příjmů č.586/1992 Sb., v platném znění, byl základ daně snížen o 537 tis. Kč, výsledná daňová povinnost za rok 2013 je 0 Kč.

2.13. Pohyby dlouhodobého majetku:

Stav nehmotného maj. k 1.1.2013 brutto	3 206 tis. Kč
Přírůstky	127 tis. Kč
Úbytky	46 tis. Kč
Stav k 31.12.2013	3 287 tis. Kč
Stav oprávek nehmot.majetku k 1.1.2013	3 174 tis. Kč
Přírůstky	36 tis. Kč
Úbytky	47 tis. Kč
Stav k 31.12.2013	3 163 tis. Kč
Stav hmotného majetku k 1.1.2013 brutto	8 133 tis. Kč
Přírůstky	0 tis. Kč
Úbytky	964 tis. Kč
Stav k 31.12.2013	7 169 tis. Kč

Stav opravek hmot.majetku k 1.1.2013	7 414 tis. Kč
Přirůstky	593 tis. Kč
Úbytky	964 tis. Kč
Stav k 31.12.2013	7 043 tis. Kč

2.14. Přijaté finanční prostředky

Institucionální dotace na rozvoj VVI	11 235 tis. Kč
Prostředky na další činnost	7 499 tis. Kč
Účelové dotace od TA ČR, MV ČR, GA ČR, MPSV	11 992 tis. Kč

2.15. Účetní jednotka během účetního období neposkytla ani nepřijala žádné dary.

2.16. Během účetního období účetní jednotka neuspořádala žádnou veřejnou sbírku.

2.17. Výsledek hospodaření za účetní období 2012 ve výši 49 tis. Kč byl převeden do rezervního fondu a v roce 2013 byl využit ke krytí nákladů hlavní činnosti.

2.18. Majetek účetní jednotky není zatížen zástavním právem.

V Praze dne 3. 3. 2014

Sestavila Zuzana Krejčíková

Schválil doc., Ing., Ladislav Průša, CSc.

